

**Kotoutumiskoulutus osana kotoutumisprosessia -
Maahanmuuttajien omia kokemuksia**
Sasa Häkkinen

Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2016
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Häkkinen, Sasa. 2016. Kotoutumiskoulutus osana kotoutumisprosessia - Maahanmuuttajien omia kokemuksia. Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. 89 sivua.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kuinka kotouttamisessa on maahanmuuttajien omien kokemusten mukaan onnistuttu. Tutkimus toteutettiin laadullisena teemahaastatteluna. Haastattelut pidettiin syksyllä 2015. Tutkimukseen osallistui 9 nuorta aikuista maahanmuuttajaa Jyväskylän seudulta. Aineiston analyysi toteutettiin teoriaohjaavana sisällönanalyysinä.

Tämän tutkimuksen mukaan kotouttamisessa on osittain onnistuttu hyvin. Kotoutumiskoulutus tarjoaa maahanmuuttajille heidän tarpeitaan vastaavaa koulutusta. Opiskelijoiden erilaisten opiskeluvalmiuksien takia ohjauksen rooli osana koulutusta nousi tärkeäksi tekijäksi. Kotoutumiskoulutuksen kautta edistetään opiskelijoiden yhteiskunnallista osallisuutta sekä oman ja suomalaisen kulttuurin välisen neuvottelevan vuorovaikutussuhteen muodostumista. Suomen kielen taito nousi tärkeäksi kotouttavaksi tekijäksi. Kotoutumiskoulutus tukee kielen oppimista, mutta kotoutumisajan puitteissa on haastavaa rakentaa riittävä suomen kielen taito jatko-opintoja, työllistymistä ja yhteiskunnallista osallisuutta varten. Jatkossa tulee kiinnittää erityisesti huomiota laadukkaaseen kielen opetukseen sekä kantaväestön ja maahanmuuttajien välisen luontevan kanssakäymisen edistämiseen.

Asiasanat: kotoutumiskoulutus, kotoutumisprosessi, maahanmuuttaja, kotoutuminen, kotouttaminen

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

<u>1</u>	<u>JOHDANTO</u>	5
<u>2</u>	<u>KOTOUTUMISKOULUTUS OSANA KOTOUTTAVIA PALVELUJA</u>	8
2.1	Suomen kotouttamispolitiikka	8
2.1.1	Kotouttavan työn vastuut	8
2.1.2	Kotouttamislaki	8
2.2	Alkukartoitus ja lähtötason arviointi	10
2.3	Kotoutumissuunnitelma	13
2.4	Kotoutumiskoulutus	15
2.4.1	Kieli-, työelämä- ja yhteiskuntataitojen opinnot	17
2.5	Ohjaus ja oppiminen	18
2.5.1	Sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys	18
2.5.2	Ohjaus osana oppimista	20
2.5.3	Ohjauksellinen koulutuspolku	22
<u>3</u>	<u>KOTOUTUMINEN</u>	24
3.1	Kotoutumisen ulottuvuuksia	24
3.1.1	Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi	24
3.1.2	Yksilön identiteettityö muuttuneessa ympäristössä	26
3.1.3	Kulttuuri-identiteetti - rajanvetoja meidän ja muiden välillä	28
3.2	Kielitaidon kotouttava merkitys	29
3.3	Kulttuurien yhteensovittaminen	32
3.3.1	Siirtymä uuteen maahan	32
3.3.2	Akkulturaatiostrategiat	34
3.3.3	Kohti integraatiota ja uusia kulttuurin muotoja	35
<u>4</u>	<u>TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN</u>	38
4.1	Tutkimustehtävä	38

<u>4.2 Tutkimukseen osallistujat.....</u>	<u>38</u>
<u>4.3 Aineiston keruu.....</u>	<u>39</u>
<u>4.4 Aineiston analyysi.....</u>	<u>39</u>
<u>4.5 Eettiset ratkaisut.....</u>	<u>42</u>
<u>5 TULOKSET.....</u>	<u>45</u>
<u>5.1 Kuinka kotouttamisessa on maahanmuuttajien omien kokemusten mukaan onnistuttu?.....</u>	<u>45</u>
<u>5.1.1 Koulutuksen aloitus.....</u>	<u>45</u>
<u>5.1.2 Oppiminen ja ohjaus.....</u>	<u>48</u>
<u>5.1.3 Ammatillisuus ja jatko-opinnot.....</u>	<u>54</u>
<u>5.1.4 Osallisuus Suomen yhteiskunnassa.....</u>	<u>59</u>
<u>5.1.5 Kulttuuristen ristiriitojen tunnistaminen ja ratkaiseminen.....</u>	<u>64</u>
<u>5.1.6 Tulososoiden yhteenveto.....</u>	<u>70</u>
<u>6 POHDINTA.....</u>	<u>73</u>
<u>6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....</u>	<u>73</u>
<u>6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet.....</u>	<u>80</u>

1 JOHDANTO

Ulkomailta suuntautuva muutto Suomeen on kasvanut ja monipuolistunut. Vuonna 2014 Suomessa asui noin 322 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Luku pitää sisällään myös Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset lapset. Ennusteiden mukaan ulkomaalaisten määrä Suomessa kasvaa puoleen miljoonaan vuoteen 2030 mennessä. (Tilastokeskus: Taustamaa ja syntyperä iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990 - 2014; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 6.) Suurin osa Suomeen saapuneista ulkomaalaisista on saapunut maahan pakolaisina tai turvapaikanhakijoina. Ilmiö on osa laajempaa kansainvälistä kehitystä sekä Euroopan yhdentymistä. (Jokisaari, 2006, 5.) Kasvava maahanmuutto edellyttää vastaanottavalta yhteiskunnalta toimenpiteitä. Erityisesti maahanmuuttajaväestölle suunnattujen palvelujen ja kotouttavien toimenpiteiden merkitys kasvaa. Kohdentamalla lähivuosina riittävät resurssit kotouttaviin toimenpiteisiin vältetään kuluilta, jotka myöhemmin syntyisivät maahanmuuttajien syrjäytyessä muusta väestöstä. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 21-24.) Nopeasti kasvanut maahanmuutto edellyttää myös laajemmin suomalaisen yhteiskunnan kehittämistä monikulttuurisuutta paremmin ymmärtäväksi. (Uusikylä, 2005, 3.) Maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen on siten koko yhteiskuntaa koskeva haaste. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 24.)

Onnistunut kotouttamispolitiikka edellyttää, että yhteiskunnassa toteutuu yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden periaatteet. Julkisessa keskustelussa maahanmuuttajia pidetään syrjäytymisvaarassa olevana väestöosana. (Jokisaari, 2006, 22.) Ideologisesti maahanmuuttajien eriarvoista asemaa voidaan pitää uhkana hyvinvointivaltion periaatteelle, jossa ihmisten välinen epätasa-arvo nähdään yhteiskunnallisena ongelmana. Maahanmuuttajia pidetään yhteiskunnan huono-osaisina, koska heiltä puuttuu jotakin. He ovat liian kouluttautumattomia, kielitaidottomia ja ammattitaidottomia. Nämä puutteet estävät maahanmuuttajia saavuttamasta yhdenvertaisen aseman kantaväestön kanssa. Monikulttuurisessa toimintaympäristössä yksilöiden ja ryhmien erityistarpeisiin suunnattujen palvelujen heikko toteutus johtaa nopeasti ryhmien väliseen eriarvoisuuteen.

Tasavertaisten mahdollisuuksien näkökulmasta heikommassa asemassa olevien ryhmien mahdollisuuksia voidaan edistää tarpeisiin suunnatuilla tukitoimenpiteillä. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 11; Pitkänen, 2006, 115.) Tällaisia tukitoimenpiteitä voivat olla mm. kieli- ja integraatiokoulutus. (Forsander, 2001.) Maahanmuuttajien joukossa on paljon niitä, joilla ei ole varsinaista aikaisempaa ammatillista koulutusta. Lisäksi osa maahanmuuttajista ei osaa lukea eikä kirjoittaa omalla äidinkielellään tai ei ole koskaan käynyt koulua. Erityisesti näiden maahanmuuttajien katsotaan tarvitsevan koulutusta pärjätäkseen suomalaisessa yhteiskunnassa. (Jokisaari, 2006, 25.)

Kansallisten koulutus- ja sosiaalipalvelujen kautta maahanmuuttajille voidaan tarjota mahdollistavia valmiuksia toimia osana suomalaista yhteiskuntaa. Koulutus on yksi tärkeä kotoutumisen lähtökohta, jonka kautta opitaan kieltä ja tutustutaan uuteen yhteiskuntaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012.) Kotoutumiskoulutuksessa kotoutumista tuetaan kehittämällä maahanmuuttajan kielellisiä, yhteiskunnallisia, kulttuurisia sekä elämänhallintaan liittyviä taitoja. Näiden valmiuksien avulla edistetään maahanmuuttajan osallisuutta sekä mahdollisuuksia hakeutua jatko-opintoihin sekä työllistyä ja selviytyä jokapäiväisistä tilanteista uudessa asuinmaassaan. (Opetushallitus, 2012, 11; Raunio, Säävälä, Hammar-Suutari & Pitkänen, 2011.) Osallistuminen suomalaisen yhteiskunnan toimintaan tarkoittaa osallistumista niin poliittiseen, yhteiskunnalliseen, taloudelliseen kuin kulttuuriseen elämään. Osallisuutta tukemalla edistetään eri väestöryhmien keskinäistä vuorovaikutusta sekä lisätään suomalaisen yhteiskunnan arvojen, käytäntöjen ja kulttuurin tuntemusta. Maahanmuuttajien osallisuutta edistetään rakentamalla tarvelähtöisiä kotouttavia palveluja, jotka muodostavat keskenään vuorovaikutuksellisen kokonaisuuden. Samalla tulee säilyttää mahdollisuus oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 24-26.)

Tässä pro gradu -työssä tarkastellaan kotoutumiskoulutuksen merkitystä osana maahanmuuttajien kotoutumisprosessia. Tutkimuksen tehtävänä on selvittää kuinka kotouttamisessa on maahanmuuttajien omien kokemusten mukaan onnistuttu. Tutkielmassa kotoutumiskoulutukseen osallistuneet maahanmuuttajat kertovat itse kuinka koulutus on heidän mielestään edistänyt suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumista.

Maahanmuuttajuudesta ja kotoutumisesta on saatavilla paljon aikaisempaa tutkimustietoa. Kasvaneen maahanmuuton seurauksena aihe on myös suomalaisessa yhteiskunnassa ajankohtainen. Kotoutuminen ja sopeutuminen uuteen maahan on pitkäaikainen prosessi ja tämän takia on tehtävä uutta tutkimusta jatkuvasti. Tutkimuksen kautta voidaan tunnistaa ja reagoida ilmiöihin, jotka aiheuttavat maahanmuuttajien syrjäytymistä sekä yleisesti kehittää maahanmuuttajille kohdennettuja kotouttavia palveluja. Aihetta lähestytään aluksi kirjallisuuskatsauksen kautta tarkastelemalla kotoutumiskoulutusta osana kotouttavia palveluja. Tämän jälkeen tarkastellaan kotoutumista ilmiönä ja siihen liittyviä tekijöitä. Kirjallisuuskatsauksen jälkeen tarkastellaan kuinka tämä tutkimus toteutettiin ja minkälaisia tutkimustuloksia saatiin. Tutkimuksen lopuksi pohditaan tämän tutkimuksen tulosten suhdetta aikaisempaan tutkimukseen.

2 KOTOUTUMISKOULUTUS OSANA KOTOUTTAVIA PALVELUJA

2.1 Suomen kotouttamispolitiikka

2.1.1 Kotouttavan työn vastuut

Suomen kotouttamispolitiikka on rakenteeltaan kolmitasoista. Kotouttamispolitiikkamme koostuu valtakunnallisesta maahanmuuttopolitiikasta, kunnallisesta kotouttamisohjelmasta sekä yksilö- ja perhekohtaisesta kotoutumissuunnitelmasta. (Suokonautio, 2008, 20.) Kotouttavien toimenpiteiden laatimisesta ja toteutuksesta vastaavat Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY) sekä kunnat. Valtakunnallinen TEM ohjaa alueellisia ELY -keskuksia ja ELY -keskukset ohjaavat kuntia. Kotouttavan työn tavoitteet sisältävä valtion kotouttamisohjelma laaditaan neljän vuoden välein ja sen valmisteluvastuu on TEM:illä. TEM:in tehtäviä ovat kotouttamispolitiikan yleinen kehittäminen ja suunnittelu, hyvien etnisten suhteiden edistäminen sekä tavoitteiden arviointi ja seuranta. Kunnan tehtävänä on laatia kunnallinen kotouttamisohjelma, joka toimii paikallisen toiminnan ohjaavana välineenä. Kotoutumista edistäviä palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja. Kotouttamisohjelma on tarkistettava neljän vuoden välein ja kunnan aloitteesta kunnan alueella toimivien viranomaisten kuten Kansaneläkelaitoksen, ELY -keskuksen ja Työ- ja elinkeinotoimiston on osallistuttava omalta osaltaan kotouttamisohjelman laadintaan ja seurantaan. (Finlex, 2010.)

2.1.2 Kotouttamislaki

Vuonna 1984 säädettiin ensimmäinen ulkomaalaislaki, joka käsitteli enimmäkseen maassa oleskelun säätelyä ja lupakäytäntöjä. Maahanmuuttajien kotouttaminen osaksi suomalaista yhteiskuntaa nousi esiin vuonna 1995 maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen toimikunnan mietinnössä. Mietintö johti hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittisen periaateohjelman hyväksymiseen vuonna 1997. Periaateohjelman hyväksyminen johti lopulta ensimmäiseen maahanmuuttajien kotoutumista käsittelevään lakiin. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta tuli voimaan vuonna 1999. (Jokisaari, 2006, 9; VATT-työryhmä, 2004, 42.)

Ennen vuoden 1999 lakia maahanmuuttajien asema yhteiskunnassa määrittyi perustuslain perusoikeuksien kautta ja palvelut järjestettiin kunkin hallinnonalan perustoiminnan ohessa. Vuoden 1999 laki määritteli maahanmuuttajat omaksi erityisryhmäkseen, joilla oli omat erityiset tarpeensa. Työvoimahallinnolle tämä tarkoitti sitä, että maahanmuuttajille ryhdyttiin laatimaan kotoutumissuunnitelmia. Kotoutumissuunnitelman tarkoituksena on arvioida jokaisen maahanmuuttajan ja hänen perheensä erityistarpeet ja muodostaa tämän pohjalta kotoutumista edistävä palvelukokonaisuus. Kotoutumiseen tähtäviä työvoimapolitiittisia toimenpiteitä ovat mm. kieliopinnot, työharjoittelu sekä oman tulevaisuuden ja ammatillisuuden ohjaus. Lisäksi maahanmuuttaja sai uuden lain mukana oikeuden kotouttamistukena maksettavaan työmarkkinatukeen. (Jokisaari, 2006, 9; VATT-työryhmä, 2004, 42-43.)

Kotouttamislaissa kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja vastaanottavan yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä ja kotouttamisella vastaanottavan yhteiskunnan maahanmuuttajalle tarjoamia kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja. Tavoitteena on kaikkien maahanmuuttajien joustava ja tehokas kotouttaminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Kotoutumista tuetaan tarjoamalla maahanmuuttajalle tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja työelämästä sekä mahdollistamalla oman kulttuurin ja kielen säilyttäminen. Onnistuneen kotoutumisen lähtökohtana nähdään oman ja suomalaisen kulttuurin neuvotteleva ja vuorovaikutuksellinen suhde. Kotouttamislaissa on määritelty toimenpiteet, joiden kautta maahanmuuttajan kotoutumista tuetaan. Näitä toimenpiteitä ovat mm. alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma sekä ohjaus ja neuvonta. Kotouttamislain mukaisesti yhteiskunta tarjoaa maahanmuuttajalle mahdollisuuksia osallistua suomalaisen

yhteiskunnan toimintaan sen tasa-arvoisena jäsenenä. Osallisuuden kautta edistetään eri väestöryhmien välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä kanssakäymistä. (Opetushallitus, 2012, 21; Finlex, 2010.)

Vuoden 1999 jälkeen kotouttamislakia on päivitetty useaan otteeseen. Viimeisin laajempi uudistus tuli voimaan vuonna 2006. Uudistuksen myötä maahanmuuttajalla on mahdollisuus pidentää kotoutumissuunnitelmaansa kahdella vuodella, jos oma elämäntilanne esim. luku- tai kirjoitustaidon puutteen tai vanhempainrahakausien takia sitä edellyttää. Uudistuksesta huolimatta edelleen pyritään siihen, että maahantulon jälkeiset kolme ensimmäistä vuotta olisivat pääsääntöisesti kotouttavien toimenpiteiden aikaa. Nykyinen kotouttamislaki astui voimaan vuonna 2011 ja kumosi aikaisemman 1999 vuoden lain. Muutokset aikaisempaan lakiin ovat olleet vähäisiä ja niistä huomattavimpina voidaan mainita maahantulon alussa annettava perustietopaketti suomalaisesta yhteiskunnasta sekä ensimmäisen kotoutumissuunnitelman laatiminen vuoden mittaiseksi. Tämä muutos edellyttää, että kotoutumisaikana on ainakin yksi pakollinen seuranta-ajankohta. (VATT-työryhmä, 2004, 46.)

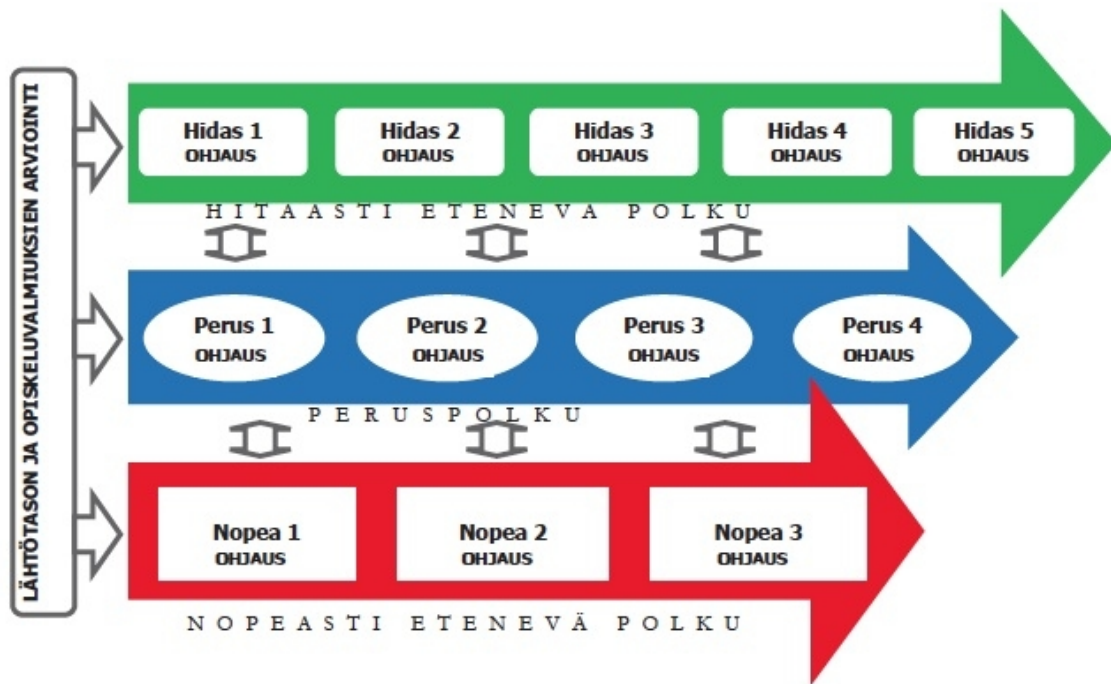
2.2 Alkukartoitus ja lähtötason arviointi

Kotoutumiskoulutus alkaa alkukartoituksella ja/tai lähtötasotestauksella. Alkukartoitus on määritelty kotouttamislaissa ja se käynnistetään kahden kuukauden kuluessa asiakkuuden alkamisesta tai alkukartoitusta koskevasta pyynnöstä. Alkukartoituksen toteuttamisesta vastaa työ- ja elinkeinotoimisto tai kunta. Alkukartoituksessa arvioidaan maahanmuuttajan työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumisvalmiudet sekä tarpeet kielikoulutukselle ja muille kotouttaville toimenpiteille ja palveluille. Alkukartoituksessa selvitettäviä asioita ovat maahanmuuttajan aikaisempi koulutus, työhistoria, kielitaito sekä tarvittaessa muut työllistymiseen ja kotoutumiseen vaikuttavat tekijät. Ennen kuin maahanmuuttaja aloittaa kotoutumiskoulutuksen, voi kouluttaja alkukartoituksesta saatujen tietojen lisäksi testata opiskelijan taitoja lähtötasotestin avulla. Lähtötasotestin avulla maahanmuuttaja ohjataan sopivalle opintopolulle, sopivaan moduuliin ja opetusryhmään. Lähtötasotestiä varten Opetushallitus on aikuisten maahanmuuttajien opetussuunnitelman

suosituksessa määritellyt minkälaisia tietoja lähtötason arvioinnissa on hyvä selvittää. Näitä tietoja ovat luku- ja kirjoitustaito latinalaisin aakkosin, suomen kielen suullinen ja kirjallinen taito, matemaattiset taidot, aiempi opiskelu- ja työkokemus, nykyinen elämäntilanne sekä omat tulevaisuuden toiveet ja suunnitelmat. Alkukartoituksen tarkoituksena on ohjata maahanmuuttaja oikeiden palvelujen käyttäjäksi. Alkukartoituksessa koottujen tietojen avulla kouluttajat voivat muodostaa kokonaiskuvan maahanmuuttajan sen hetkisestä osaamisesta sekä hyödyntää tietoja maahanmuuttajan oman opiskelun henkilökohtaistamisessa sekä opiskelusuunnitelman laadinnassa. Alkukartoituksesta saatava tieto on kouluttajalle tärkeää informaatiota, koska sen pohjalta on mahdollista suunnitella opetussisältöjä tarpeen mukaisiksi. Opiskeluvalmiuksiltaan homogeenisissa ryhmissä niin opettaminen kuin oppiminenkin on mielekkäämpää ja tarkoituksenmukaista. Alkukartoitus ja suunnittelu on siten osa onnistunutta koulutusta. (Finlex, 2010; Kivisik, Mentula & Nissilä, 2011, 6-17; Opetushallitus, 2012, 13-14.)

Alkukartoitusta tarvitsevista suurin osa on juuri Suomeen tulleita maahanmuuttajia, jotka aloittavat opintonsa suomen kielen alkeiskurssilta. Kartoituksen haasteena on erotella ne maahanmuuttajat, joilla on kykyä ja motivaatiota opiskella normaalitempoisella kurssilla niistä, jotka tarvitsevat suomen kielen opinnoissaan erityistä tukea. Kotoutumiskoulutuksen kuluessa alkukartoituksen pohjalta aloitettua opiskelijan henkilökohtaista opiskeluohjelmaa täydennetään pikkuhiljaa. (Kivisik ym. 2011, 17-18.) Monissa oppilaitoksissa opintopolut on jaettu peruspolkuun, hitaasti etenevään polkuun sekä nopeasti etenevään polkuun (kuva 1). Peruspolulle ohjattavilla maahanmuuttajilla on perusopiskeluvالميudet, hyvä luku- ja kirjoitustaito latinalaisin aakkosin sekä aikaisempaa kokemusta vieraan kielen oppimisesta. Lisäksi maahanmuuttajan tavoitteena on työllistyminen tai ammatillinen koulutus. Hitaasti etenevään polkuun ohjataan ne maahanmuuttajat, joilla on puutteita opiskeluvالميuksissa tai heidän elämässään on muita oppimista hidastavia tekijöitä. Hitaasti etenevällä polulla opiskelevat maahanmuuttajat osaavat mahdollisesti lukea ja kirjoittaa latinalaisin aakkosin, mutta eivät kovin sujuvasti. Myös tällä opintopolulla maahanmuuttajan tavoitteena on työllistyminen tai ammatillinen koulutus. Nopeasti etenevälle polulle ohjataan ne maahanmuuttajat, jotka ovat opiskelleet aikaisemmin vieraita kieliä, osaavat lukea ja kirjoittaa latinalaisin aakkosin sujuvasti, omaavat erinomaiset

opiskelutaidot ja valmiudet oma-aloitteeseen opiskeluun. Nopeasti etenevän polun opiskelijoilla on usein aikaisempi korkeakoulutus tai kokemusta akateemisesta opiskelusta ja heidän tavoitteenaan on työllistyminen akateemiseen ammattiin tai oman alan täydennyskoulutus. (Opetushallitus, 2012, 14.)

Kuva 1: Opetuksen jakaminen hitaasti, normaalisti ja nopeasti eteneviin polkuihin.

Lakisääteisestä alkukartoituksesta huolimatta kotoutumiskoulutuksessa on edelleen omia haasteita. Yksi kotoutumiskoulutuksen suurin haaste on opetusryhmien heterogeenisyys. Vaikka opiskelu aloitettaisiinkin samalta tasolta, on opiskelijoiden edistymisvauhti sen verran erilainen, että ryhmät muodostuvat heterogeenisiksi. Maahanmuuttajien aikaisempi koulutustausta ja maiden väliset koulutusjärjestelmät poikkeavat toisistaan ja tämän takia maahanmuuttajien ohjaaminen oikeanlaisiin ryhmiin ja koulutukseen nousee tärkeäksi kysymykseksi. Väärät koulutusvalinnat kuvaavat sellaisia tilanteita, joissa maahanmuuttajat ovat kokeneet joutuneensa vääränlaisiin opetusryhmiin tai liian vaikeisiin koulutuksiin. Tällaiset ongelmat liittyvät usein koko rakenteen toimivuuteen eli koulutukset eivät toteudu omalla paikallaan ja

niihin osallistutaan epäjohdonmukaisessa järjestyksessä. (Suokonautio, 2008, 61-62.)

2.3 Kotoutumissuunnitelma

Kotoutumissuunnitelma laaditaan alkukartoituksen pohjalta ja sen tarkoituksena on etenkin maahanmuuton alkuvaiheessa ohjata maahanmuuttaja kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin. (Opetushallitus, 2012, 4.) Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan henkilökohtainen toimintasuunnitelma, jossa määritellään kotoutumista edistävät toimenpiteet. Kielen opiskelun lisäksi kotoutumissuunnitelmassa voidaan sopia maahanmuuttajan oman äidinkielen opetuksesta, yhteiskuntaan perehdyttävästä opetuksesta, luku- ja kirjoitustaidon sekä perusopetusta täydentävästä opetuksesta, kotoutumiskoulutuksesta ja muista kotoutumista yksilöllisesti edistävästä toimenpiteistä. (Finlex, 2010.)

Maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan, jos hän on työtön tai saa toimeentulotukea muuten kuin tilapäisesti. Lisäksi hänen tulee asua Suomessa pysyvästi. Jos maahanmuuttaja tulee Suomeen töihin eikä hae työmarkkinatukea tai toimeentulotukea, hänelle ei tehdä kotoutumissuunnitelmaa. (Suokonautio, 2008, 41; Opetushallitus, 2012, 5.) Viranomaisten velvollisuutena on aloittaa suunnitelman laatiminen viimeistään viiden kuukauden kuluttua työttömyyden tai toimeentulotuen alkamisesta tai viimeistään kahden viikon kuluttua siitä, kun maahanmuuttajalle on tehty alkukartoitus. Ensimmäinen kotoutumissuunnitelma laaditaan yhdeksi vuodeksi ja se tulisi laatia viimeistään kolmen vuoden kuluttua ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisestä. (Finlex, 2010; Jokisaari, 2006, 22.) Työikäisen maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaa ovat yhdessä maahanmuuttajan kanssa tekemässä työvoimaneuvoja sekä tarpeen mukaan sosiaalityöntekijä ja tulkki. (Suokonautio, 2008, 41.) Kunta sopii maahanmuuttajan kanssa kotoutumista ja työllistymistä edistävästä kunnan palveluista. Tarpeitaan vastaavaan koulutukseen maahanmuuttaja tulisi ohjata kuukauden kuluttua kotoutumissuunnitelman laatimisesta. Kunnan ja työ- ja elinkeinotoimiston velvollisuutena on seurata kotoutumissuunnitelman toteutumista. Kunnan on tarkistettava kotoutumissuunnitelma maahanmuuttajan tarpeiden mukaisesti

tai vähintään kerran vuodessa. Maahanmuuttajan velvollisuutena on noudattaa kotoutumissuunnitelmaa sekä hakea ja osallistua säännöllisesti sovittuun kielen opetukseen sekä muihin suunnitelmassa määriteltyihin toimenpiteisiin ja palveluihin. Maahanmuuttaja on oikeutettu kotoutumissuunnitelmaan korkeintaan kolmeksi vuodeksi ensimmäisen kotoutumissuunnitelman allekirjoittamisesta. Kotoutumissuunnitelmaa on mahdollista pidentää kahdella vuodella, jos maahanmuuttaja tarvitsee kotoutuakseen erityisiä toimenpiteitä. Suunnitelmakauden aikana toimeentulo turvataan työttömyysetuudella tai toimeentulotuella. (Finlex, 2010; Jokisaari, 2006, 22.)

Suokonaution (2008) mukaan kotoutumissuunnitelmatyö sellaisena kuin se laissa ja työn seurannassa määritellään, on maahanmuuttajalle vieras. Maahanmuuttajien omien kokemusten mukaan kyse on muutamasta tapaamisesta, joissa heille on esitetty tietyt kysymykset. Kotoutumissuunnitelmista on tullut osa hallintoon kuuluvia papereita, joiden merkitystä maahanmuuttajat eivät ymmärrä. Suomeen tultuaan maahanmuuttajat kohtaavat monia eri alan viranomaisia ja ohjaustyötä tehdään siellä täällä. Kotoutumissuunnitelmatyön heikkous on kyvyttömyys seurata ja tukea maahanmuuttajan kotoutumisprosessia. Työ vaatisi enemmän prosessinomaisuutta ja jatkuvuutta, jota nykyisessä työssä ei ole tarpeeksi. (Suokonautio, 2008, 75-78.)

2.4 Kotoutumiskoulutus

Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on edistää aikuisten maahanmuuttajien mahdollisuuksia osallistua suomalaiseen yhteiskuntaan sen tasavertaisina jäseninä sekä mahdollistaa jatkokoulutukseen ja työelämään pääsy. Kotoutumiskoulutusta järjestetään oppivelvollisuuden ylittäneelle maahanmuuttajalle pääsääntöisesti työvoimapoliittisena aikuiskoulutuksena. Hallinnollisista ratkaisuista johtuen maahanmuuttajatyötä on jo pitkään määritelty työhallinnon näkökulmasta. Kotoutumiskoulutusta on myös mahdollista järjestää omaehtoisena opiskeluna. Tämä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja hakeutuu itse sellaiseen koulutukseen, jota voidaan kotouttamislain edellytysten täytyessä tukea. Kotoutumiskoulutukseen voivat osallistua niin työttömät kuin työttömyysuhan alaiset henkilöt. Tietyissä

tilanteissa myös työssäkäyvän maahanmuuttajan on mahdollista osallistua kotoutumiskoulutukseen. (Finlex, 2010, 21§; Suokonautio, 2008, 44; Opetushallitus, 2012, 8; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 64.)

Opetushallitus määrittelee suosituksessaan kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Valtakunnallisen opetussuunnitelman tavoitteena on luoda koulutukselle yhtenäiset tavoitteet, sisällöt ja arvioinnin kriteerit sekä taata maahanmuuttajille heidän tarpeitaan vastaavaa koulutusta koko maassa. Koulutuksen suunnittelussa on otettu huomioon mahdollisuus yksilöllisten koulutuspolkujen rakentamiselle opiskelijan kielitaitotason ja muiden kielen opiskeluun vaikuttavien tekijöiden perusteella. Kotoutumiskoulutus toteutetaan opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti ja sen laajuus ja sisältö voi vaihdella yksilöllisten tarpeiden mukaan. Kotoutumiskoulutus voi olla laajuudeltaan enintään 60 opintoviikkoa, jossa yksi opintoviikko vastaa 35 tunnin työpanosta. Opiskelijalle, joka aloittaa kielen alkeista, tarjotaan yleensä noin 45 opintoviikon laajuinen koulutus. Opetushallituksen suositus antaa kehykset oppilaitoksille ja seudullisten opetussuunnitelmien laadinnalle ja toimeenpanolle. Oppilaitokset voivat jakaa kotoutumiskoulutuksen moduuleihin. Moduuleilla tarkoitetaan opintojaksoja, joiden kesto ja etenemisnopeus vaihtelevat eri opintopoluilla. Kotoutumiskoulutus voi koostua 2–5 moduulista (kuva 1). Kotoutumiskoulutuksen tulee sisältää suomen kielen tai ruotsin kielen ja viestintätaitojen opintoja, työelämä- ja yhteiskuntataitojen opintoja sekä ohjausta. Pääpaino on kieliopinnoissa, joiden laajuus on noin 30-40 opintoviikkoa. Työelämä- ja yhteiskuntataitojen opinnot ovat laajuudeltaan 15-25 opintoviikkoa ja ohjauksen laajuus on 5 opintoviikkoa. Opinnot integroidaan toisiinsa ja koulutuksen aikana opetus, ohjaus ja työharjoittelu tukevat kielenoppimista. Integroiminen voidaan toteuttaa prosessina, joka alkaa kielen perusteista ja etenee kohti syvällisempää kielen hallintaa sekä suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin ymmärtämistä. (Opetushallitus, 2012, 12; Kivisik ym. 2011, 5-7.) Kotoutumiskoulutukseen voi myös sisältyä aikaisemman koulutuksen ja ammatin tunnistamista sekä ammatillista ohjausta ja suunnittelua. Kotoutumiskoulutus tukee maahanmuuttajan omaa kulttuuriperinnettä ja sen yhteensovittamista suomalaiseen kulttuuriin. Maahanmuuttajaa ohjataan tunnistamaan eri kulttuureita yhdistäviä arvoja ja tapoja. Tällä tavalla maahanmuuttaja oppii arvioimaan ja uudistamaan sellaisia

kulttuurisia arvoja ja tapoja, jotka ovat ristiriidassa Suomen lakien kanssa sekä hakeutumaan tasavertaiseen vuorovaikutukseen kantaväestön kanssa. Koulutuksen perimmäisenä ajatuksena on maahanmuuttajan työllistyminen tulevaisuudessa ja tätä kautta oman paikkansa löytäminen suomalaisessa yhteiskunnassa. (Opetushallitus, 2012, 10-23; Uusikylä, 2005, 4; Suokonautio, 2008.)

2.4.1 Kieli-, työelämä- ja yhteiskuntataitojen opinnot

Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on saavuttaa toimiva peruskielitaito B1.1. eli kohtalainen arkielämän kielitaito. Peruskielitaidon avulla maahanmuuttaja pystyy toimimaan arkielämän tilanteissa, suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä sekä jatkokouluttautumaan. Tason B1.1. saavutettuaan opiskelija kykenee seuraamaan selkeällä yleiskielellä esitettyä puhetta yleisistä asioista, ymmärtää lukemansa pääasiat, kirjoittaa yhtenäisen tekstin konkreettisista aiheista ja osallistuu keskusteluun, joka käsittelee tuttuja aiheita. Opiskelijan kielitaitoprofiili voi vaihdella yksilöittäin ja oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskelija voi ylittää tai alittaa jonkin kielitaidon osa-alueen. (Opetushallitus, 2012, 24-25; Kivisik ym. 2011, 6.) Riittävä opetuskielen hallinta on tärkeää jatko-opintoja varten. Kantaväestöön verrattuna maahanmuuttajia siirtyy lukio- ja korkeakoulutukseen vähän ja syynä on usein koettu puutteellinen kielitaito. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 49-51.)

Työelämä- ja yhteiskuntataitojen opinnot tukevat muita kotoutumiskoulutukseen kuuluvia opintoja. Opinnot aloitetaan arkielämään liittyvistä opinnoista, joiden kautta edetään kohti syvällisempää yhteiskunnan tuntemusta. Työelämä- ja yhteiskuntataitojen opintojen tavoitteena on tukea maahanmuuttajan kotoutumisprosessia helpottamalla opiskelijan toimimista suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Opinnot sisältävät sellaisia yleisiä taitoja ja tietoja, joita tarvitaan arkielämässä sekä tarjoavat realistisen näkökulman suomalaiseen yhteiskuntaan. Yhteiskuntataitojen opintoihin kuuluu suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteiden ja maan sekä peruspalvelujen opintosisältöjä. Opintojen jälkeen opiskelija tuntee Suomen maantiedettä ja asemaa osana muita Pohjoismaita, Eurooppaa ja maailmaa sekä

tietää omat oikeudet ja velvollisuudet. Opiskelija perehdytetään Suomen sosiaaliturvaan, terveydenhoitopalveluihin, koulutuspalveluihin sekä työllistymistä edistäviin palveluihin. Kulttuurintuntemuksen kautta lähestytään monikulttuurista vuorovaikutusta ja omaa kulttuuri-identiteettiä kehittäviä aihesisältöjä. (Opetushallitus, 2012, 32-37.) Työelämätaitojen opintojen kautta helpotetaan opiskelijan siirtymistä työelämään. Opintojen aikana tutustutaan suomalaiseen työlainsäädäntöön ja muihin työelämän käytäntöihin. Opintojen jälkeen opiskelija osaa itse hakea työtä ja ymmärtää mitkä tekijät vaikuttavat työllistymiseen. Opintoihin kuuluu myös yritysvierailuja opiskelijoiden mielenkiinnon ja alan työllistymismahdollisuuksien mukaan. (Opetushallitus, 2012, 5; Kivisik ym. 2011, 74-75.) Työelämä- ja yhteiskuntataitojen opintokokonaisuuden tulee sisältää vähintään yksi tai useampia työelämäjaksoja. Näiden harjoittelujaksojen yhteinen laajuus on kuusi opintoviikkoa. Työelämäjakson aikana opiskelija tutustuu suomalaiseen työelämään ja kehittää omia työelämävalmiuksiaan erilaisten työtehtävien kautta. Työharjoittelun kautta edistetään opiskelijan työhönsijoittumista ja ymmärrystä omista mahdollisuuksista suomalaisilla työmarkkinoilla. Parhaimmillaan opiskelija saa työharjoittelusta ideoita omaa tulevaisuutta varten ja voi tämän pohjalta muokata omia koulutus- ja työllistymissuunnitelmiaan. (Opetushallitus, 2012, 34; Kivisik ym. 2011, 75.) Työelämälähtöisyys on yksi kotoutumiskoulutuksen vahvuuksista ja on tärkeää, että se jatkossakin pysyy koulutuksen selkeänä tavoitteena. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 64; Säävälä & Keski-Hirvelä, 2011, 166.)

2.5 Ohjaus ja oppiminen

2.5.1 Sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys

Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden lähtökohtana on kognitiiviseen psykologiaan pohjautuva sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys. Sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan uutta tietoa opitaan aiemmin opitun tiedon pohjalta ja opiskelijan oma rooli nähdään

aktiivisena ja tavoitteellisena. Uutta tietoa syntyy niin opiskelijan sisäisenä prosessina kuin yhteisön ja kulttuurin vuorovaikutuksen tuloksena. Oppiminen nähdään osana laajempaa sosiaalista todellisuutta ja merkityksen antoa. Ympäristöllä oma vaikutuksensa siihen, millä tavalla opiskelija suuntautuu oppimaan, minkälaisia tavoitteita hän asettaa ja minkälaisia oppimisen ja opiskelun strategioita hän hyödyntää. Tieto nähdään dynaamisena, elävänä ja muuttuvana. Tieto ei vain siirry oppijaan vaan hän rakentaa eli konstruoi sitä itse. Tällainen näkökulma korostaa oppimisen yhteistoiminnallisuutta sekä keskustelun merkitystä osana oppimista. Kielellä on keskeinen rooli, kun tietoa rakennetaan yhdessä muiden kanssa. (Opetushallitus, 2012, 16; Kivisik ym. 2011, 60-61) Tiedon ja kokemusten vaihto, jakaminen ja yhteinen pohdinta ovat syvenevän ymmärryksen ja oppimisen lähtökohtia ja ne tukevat oppijan omaa sisäistä reflektointia ja ajattelua. Reflektiolla tarkoitetaan sellaista ajattelutyötä, jossa oppija aktiivisesti pohtii omaa oppimistaan ja rakentaa tämän pohdinnan kautta uutta tietoa sekä jäsentää tietoa jo aiemmin opitun pohjalta. (Ojanen, 2000, 41-42.)

Työvoimapolitiittiseen kotoutumiskoulutukseen osallistuvat opiskelijat ovat aikuisia. Moni ilahtuu opiskelumahdollisuuksistaan, mutta on myös niitä, joissa se aiheuttaa epäilyksiä. Tämä on ymmärrettävää, koska moni ei ole opiskellut vuosiin tai heillä ei koskaan ole ollut mahdollisuutta siihen. Aikuinen kohdataan oppijana, jolla on paljon hiljaista tietoa. Tämä tarkoittaa sitä, että kouluja käymättömälläkin on osaamista ja tietoisuutta, jota he eivät osaa ilmaista. Tällainen osaaminen näkyy toiminnassa tapoina ja käytäntöinä. Jokaisella aikuisella oppijalla on valtava määrä aikaisempaa yksilöllistä elämäkokemusta. Opetuksessa tulisi huomioida opiskelijan aikaisempien kokemusten merkitys. Vanhemmiten oppimisen luonne muuttuu ja työssä oppimisen merkitys kasvaa. Tämä näkyy siinä, että aikuiselle oppijalle opittavan asian merkityksellisyys ja yhteys ympäröivään maailmaan on tärkeää. (Opetushallitus, 2012, 16; Kivisik ym. 2011, 60-61; Ojanen, 2000, 41-42.)

Suomalaisessa kulttuurissa on itsestään selvää, että oppimista tapahtuu kaikkialla, ei vain kouluympäristössä. Monet maahanmuuttajat kuitenkin tulevat kulttuureista, joissa opettaja opettaa ja oppilas oppii. Sosiokonstruktiivisen oppimiskäsityksen mukainen opettajan rooli voi olla maahanmuuttajataustaiselle opiskelijalla vaikea ymmärtää. Hän ei välttämättä pidä sosiokonstruktiivista opetusta kunnan opetuksena vaan saattaa ajatella,

että tehtäviä antava opettaja on tyhmä tai laiska. Autoritaariseen opetustyyliin tottuneelle sosiokonstruktiivinen opetustyyli voi olla kulttuurishokki. Suomessa korostetaan omatoimisuutta ja kriittistä asennetta. Opiskelijasta saattaa tuntua, että hän joutuu selviytymään yksin. Opettajan opetuksen kyseenalaistaminen tai vastustaminenkaan ei välttämättä ole suotavaa, jos omassa kulttuurissa opettaja on aina ollut auktoriteetti, joka kertoo mitä tehdään ja miten. (Kivisik ym. 2011, 8-12; Wilhelmsson, 2004, 43.)

Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmaan on määritelty opiskelutaitojen tavoitteeksi, että opiskelija tuntee suomalaisen koulutuksen perusarvot ja ymmärtää vallitsevan oppimiskäsityksen. Suomessa opiskelijaa pidetään omatoimisena, itseään ohjaavana yksilönä, joka pystyy vaikuttamaan omaan elämäänsä ja toimintaansa. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on kehittää maahanmuuttajien oppimaan oppimisen taitoja sekä tietoisuutta elinikäisen oppimisen merkityksestä. Tavoitteiden toteutuessa opiskelija osaa etsiä tietoa eri lähteistä ja ratkaista ongelmia luovasti, tunnistaa oman oppimistyylinsä, tuntee erilaisia opiskelutapoja, ymmärtää itsearviointin, oman vastuun ja yhteistyön merkityksen oppimisessa ja opiskelussa sekä osaa halutessaan hakeutua jatkokoulutukseen. Jos lähtökohtana pidetään sitä, että opiskelija itse aktiivisesti rakentaa tietoansa sekä ohjaa ja kontrolloi omaa omaa oppimistaan, täytyy erityisesti huomioida näiden metakognitiivisten taitojen osa opetuksessa. Itseohjautuvuutta ei voida pitää kaikkien kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden keskuudessa itsestäänselvänä olettamuksena. Tämän takia siihen on kotoutumiskoulutuksen aikana jatkuvasti kannustettava ohjauksen ja valmennuksen kautta. Opiskelijan oma vastuu korostuu ja asioita ei tehdä hänen puolestaan, mutta häntä ei myöskään jätetä yksin. Ohjauksen avulla vahvistetaan opiskelijan tietoisuutta itsestään oppijana sekä autetaan häntä suuntautumaan opiskeluun tavoitteellisesti. Oppimistuloksen kannalta on tärkeää, kokeeko opiskelija itsensä oman oppimisen subjektiksi vai opetuksen kohteeksi. (Opetushallitus, 2012, 16; Kivisik ym. 2011, 8-11.)

2.5.2 Ohjaus osana oppimista

Ohjaustilanne on aktiivinen oppimistilanne eikä vain tiedon siirtämistä ohjaajalta ohjattavalle. (Mandalios, Nummela, Roininen & Sipilä, 2011, 23.) Ohjaustyössä maahanmuuttajia kannustetaan itseohjautuvuuteen sekä suunnittelemaan omaa elämäänsä niin, että kaikki välivaiheet tukevat kokonaistavoitteen saavuttamista. (Suokonautio, 2008, 88.) Ohjauksessa työskennellään ohjattavan yksilöllisten merkitysisältöjen ja arvioinnin kanssa. Ohjattavaa ja hänen toimintaympäristöään määrittäviä tekijöitä, kuten aikaisempaa koulutustaustaa, ei pidetä yksiselitteisinä totuuksina vaan niiden henkilökohtainen merkitys ohjattavalle huomioidaan. Ohjaaja ja ohjattava tutkivat yhdessä ohjattavan sosiaalista todellisuutta, arvoja, henkilökohtaisia vahvuuksia sekä mahdollisuuksia. Ohjauksessa keskitytään ohjattavan tulevaisuuden suunnitelmiin, joista ei ole saatavilla faktatietoa. (Kivisik ym. 2011, 99; Korhonen & Puukari, 2013, 16-19.) Onnistuneen ohjaustyön avaintekijöitä ovat ohjattavan suuntaaminen kohti syvempää työskentelyä, analyysien ja synteisien rakentaminen ja aikaisempien asiayhteyksien liittäminen kokonaisuudeksi sekä olemalla itse aidosti läsnä vuorovaikutuksessa. (Ojanen, 2000, 141-142.) Dialogissa toinen ihminen kohdataan kasvoikkain ja osapuolet ovat avoimia toistensa vaikutukselle. Välittömässä vuorovaikutuksessa sanaton ja sanallinen kommunikaatio kietoutuvat yhteen. Vuoropuhelun kautta ajatellaan yhdessä, rakennetaan merkityksiä ja tulkintaa elämälle ja maailmalle. Puhe on aktiivista ajattelua ja auttaa ymmärtämään ja syventämään käsiteltäviä asioita. (Onnismaa, 2007, 43-47.) Ohjaajan tehtävänä ei ole vain opiskelijan sisäisen prosessin suuntaaminen vaan tehtävänä on myös kiinnittää ohjattava osaksi ympäröivää yhteiskuntaa, joka on hänelle yhteiskunta- ja koulutusrakenteiltaan vieras. Lisähaastetta ohjaukseen tuo se, että ohjaajalla ja ohjattavalla on yleensä eri äidinkieli. (Korhonen & Puukari, 2013, 16-19.)

Koulutus ja ohjaus ovat areenoita, joissa yhdenvertaisuutta ja dialogisuutta rakennetaan. Dialogisuuden merkitys korostuu ohjauksessa, jossa se tarkoittaa osapuolten avoimuutta oppia ja olla vuorovaikutuksessa yli kulttuurirajojen. (Puukari & Taajamo, 2007, 18.) Vastavuoroisuus antaa maahanmuuttajalle mahdollisuuden rakentaa sosiaalista ja kulttuurista pääomaa sellaisissa tilanteissa, joissa hän kohtaa ohjausalan työntekijöitä sekä muita valtaväestön edustajia. (Suokonautio, 2008, 113.) Monikulttuurinen ohjaus on ohjausta, jossa tuetaan kieli- ja kulttuuritaustaltaan erilaisten

ihmisten integroitumista osaksi yhteiskuntaa sekä kehitetään yhteisöissä tarvittavia monimuotoisuusvalmiuksia. Monikulttuurisessa ohjauksessa kulttuurinen erilaisuus on keskeinen lähtökohta ja kulttuurieroista nousseita haasteita pyritään tarkastelemaan tätä kautta. Monikulttuurisen ohjauksen kautta toimijat kasvavat tietoisemmaksi omasta kulttuuritaustastaan sekä sen vaikutuksesta ajatteluun ja toimintaan. (Kivisik ym. 2011, 99; Korhonen & Puukari, 2013, 16-19.) Laajeneva ymmärrys muista kulttuureista synnyttää uudenlaisia kommunikaatiotapoja, joille on ominaista moninäkökulmaisuus ja erilaisten tulkintaperiaatteiden tunnistaminen. (Ojanen, 2000, 141-142.) Onnistuessaan niin ohjattava kuin ohjaaja oppivat toimimaan kulttuurisensitiivisesti, kunnioittamaan toisen kulttuurista ulottuvuutta sekä toimimaan joustavasti eri lähestymistapoja hyödyntäen. (Kivisik ym. 2011, 99; Korhonen & Puukari, 2013, 16-19.) Dialogisuuden avulla voidaan rakentaa uudenlaista monikulttuurisuutta, jossa ei vain hyväksytä kulttuurien välisiä eroavaisuuksia vaan luodaan yhdessä uutta kulttuuria. (Puukari & Taajamo, 2007, 18.) Parhaimmillaan korkealaatuinen dialogi on mahdollistavaa ja auttaa purkamaan syntyneitä ennakoasenteita ja väärinkäsityksiä. (Ojanen, 2000, 141-142.)

2.5.3 Ohjauksellinen koulutuspolku

Aikuisten maahanmuuttajien ohjaus alkaa yleensä ensimmäisen kotoutumissuunnitelman laadinnan yhteydessä. Kotoutumiskoulutuksessa ohjauksella tarkoitetaan opiskelijan ohjaamista kotoutumiskoulutuksen suorittamisessa sekä jatkosuunnitelmien laadinnassa. Tavoitteena on ohjata ja tukea opiskelijaa niin, että hän pystyy tekemään omaa elämää, koulutusta ja työllistymistä koskevia valintoja ja päätöksiä. Ohjausta antavat kotoutumiskoulutuksen aikana niin ohjausalan ammattilaiset kuin opettajat ja sitä voidaan järjestää niin ryhmissä kuin henkilökohtaisesti. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää niiden opiskelijoiden tukemiseen, joilla on oppimisvaikeuksia. Tukitoimia tarjotaan aina opiskelijan henkilökohtaisesta tilanteesta riippuen. Tarvittaessa kouluttaja tekee yhteistyötä eri alan asiantuntijoiden kanssa opiskelijan opiskeluvaikeuksien ratkaisemiseksi. Onnistuneen ohjauksen kautta edistetään opiskelijan hyvinvointia sekä tuetaan jatko-opintoihin hakeutumista

ja työmarkkinoille sijoittumista. (Opetushallitus, 2012, 20; Kivisik ym. 2011, 100.)

Kotoutumiskoulutuksen suunnittelussa on huomioitu maahanmuuttajien heterogeenisuus, mikä mahdollistaa joustavan opintopolun rakentamisen. Opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma alkukartoitusta ja kotoutumissuunnitelmaa hyödyntäen. Henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan määritellään opiskelun tavoitteet ja sisällöt ja koulutuksen suoritustavat. Opintojen lisäksi suunnitelmaan merkitään myös omat toiveet jatkokoulutuksen ja työllistymisen suhteen. Kotoutumiskoulutuksen henkilökohtaistaminen korostaa ohjauksen merkitystä osana opintoja. Tämän takia koulutuksen aikana tulisi aina olla mahdollisuus ohjaukseen. (Opetushallitus, 2012, 21-22; Kivisik ym. 2011, 7.)

Suomessa maahanmuuttajan polku kohti työelämää kulkee kielikurssien ja muiden koulutusten kautta. Monen maahanmuuttajan aikaisempi ammatti ei ole suoraan siirrettävissä suomalaisille työmarkkinoille yhteiskuntien eron vuoksi. Usein tämä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajan on valittava itselleen uusi ammatti. (Suokonautio, 2008, 82; Teräs, 2009.) Uraohjauksen alussa opiskelijan oma osaaminen tehdään näkyväksi eli selvitetään mitä opiskelija voisi tehdä suomalaisessa yhteiskunnassa ja minkä ammattinimikkeen alla. Ohjaajan tehtävänä on rohkaista ja tukea opiskelijaa jatkosuunnitelmien laadinnassa. Tavoitteena on, että opiskelija muodostaa monipuolisen kuvan eri ammateista ja koulutuksista jatkosuunnitelmiansa perustaksi. Kotoutumiskoulutuksen päätteeksi ohjaaja ja opiskelija laativat yhdessä jatkosuunnitelman, joka sisältää erilaisia urapolkuvaihtoehtoja. Nuoret aikuiset jatkavat yleensä peruskouluun ja sen jälkeen toiseen asteen opintoihin. (Opetushallitus, 2012, 33; Kivisik ym. 2011, 75-105.)

3 KOTOUTUMINEN

3.1 Kotoutumisen ulottuvuuksia

Suomen maahanmuuttopolitiikan tavoitteena on maahanmuuttajien integroituminen eli kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Yhteiskunnan tasavertaisina jäseninä maahanmuuttajat osallistuvat Suomen yhteiskunnan toimintaan samalla kun heidän mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen tuetaan. (Finlex, 2010, 3 §; Kivisik ym. 2011, 58; Fågel, Salonen & Säävälä, 2012, 15.) Pohjoismainen hyvinvointiajatus on rakennettu sen varaan, että kaikki kansalaiset omaksuvat yhteiskunnan arvojärjestelmän. Kansalaiset integroidaan osaksi yhteiskuntaa sen tärkeimpien instituutioiden kuten koulun kautta. Maahanmuuttajat ovat lakisääteisesti velvoitettuja osallistumaan integroivaan toimintaan ja sen ulkopuolelle jääminen on rangaistavaa. Kotoutumista voidaan tarkastella prosessina, jossa maahanmuuttaja lähestyy kohti yhteiskunnan keskiötä osallistumalla yhteiskunnan toimintatapojen mukaiseen toimintaan. (Forsander, 2001, 39-43.) Kotoutumista tapahtuu kulttuurin mikro-, meso- ja makrotasolla. Mikrotasolla tarkoitetaan yksilön, mesotasolla organisaatioiden ja makrotasolla yhteiskunnallisten rakenteiden ja instituutioiden toimintaa. Makrotason lainsäädäntö ei yksinään takaa toimintamallien toteutumista käytännön tasolla, koska todelliset käytännöt syntyvät yksilöiden ja organisaatioiden arkipäiväisessä vuorovaikutuksessa. (Raunio ym. 2011, 38.)

3.1.1 Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi

Suomalaisesta yhteiskunnasta on kasvaneen maahanmuuton seurauksena muodostunut aikaisempaa monikulttuurisempi yhteiskunta. Perinteisesti Suomi on ollut etnisesti, kulttuurisesti ja kielellisesti melko yksikulttuurinen maa ja kantaväestöstä erottuvat ryhmät ovat rajautuneet väestöllisesti pieniin ja alueellisesti keskittyneihin ryhmiin. Monimuotoisuuden sijaan Suomessa on pitkään korostettu kansallista yhtenäisyyttä. Monimuotoistuneen

yhteiskuntarakenteen seurauksena on löydettävä uudenlaisia monimuotoisuutta yhtenäistäviä ratkaisuja. Uudenlaisten toimintatapojen tulee olla sellaisia, että ihmiset voivat toimia yhdessä ilman, että yksilöiden oikeutta erilaisuuteen kielletään. (Raunio ym. 2011, 18-19.) Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, jonka kentällä maahanmuuttajat ja kantaväestön jäsenet kohtaavat toisensa. Kyse ei siis ole vain maahanmuuttajan henkilökohtaisesta kotoutumisprosessista. (Opetushallitus, 2012, 11; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 9.) Lainsäädännön kautta maahanmuuttajien kotoutumista voidaan edistää palvelujen ja muiden osallistavien toimintojen muodossa. Lainsäädännöllä on kotouttavassa työssä oma merkityksensä, mutta todelliset kotoutumista edistävät tai hidastavat toimintatavat syntyvät ihmisten arkisessa vuorovaikutuksessa. (Raunio ym. 2011, 18-19.) Onnistuneen kotoutumisen edellytyksenä on maahanmuuttajien ja kantaväestön jatkuva myönteinen kanssakäyminen arkipäiväisissä tilanteissa. Onnistunutta kotoutumista tapahtuu sellaisissa yhteiskunnissa, joissa monimuotoisuus hyväksytään tärkeänä arvona ja ihmisten välisten ennakkoluulojen osuus on suhteellisen pieni. Myönteisten vuorovaikutussuhteiden kautta maahanmuuttaja kokee itsensä yhdenvertaiseksi ja hyväksytyksi yhteiskunnan jäseneksi. Suomalaiset voivat siten omalla toiminnallaan edistää maahanmuuttajien kotoutusmotivaatiota, suomen kielen oppimista sekä kulttuurin tuntemusta. (Opetushallitus, 2012, 11; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 9; Jokisaari, 2006, 10.)

Erilaiset kielet, uskonnot ja muut kulttuuriset erityispiirteet ovat osa kulttuurienvälistä vuorovaikutusta. Tapojen ja ulkonäön erilaisuus ovat tekijöitä, joita pidetään tietoisesti tai tiedostomattomasti myönteisinä, neutraaleina tai kielteisinä piirteinä toisissa. Toisten kulttuuristen ryhmien erityispiirteet voidaan nähdä myönteisimpinä kuin toisten. Valtaväestön kielteinen suhtautuminen tiettyä kulttuurista ryhmää kohtaan johtaa yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen ja estää tämän ryhmän jäsenten yhdenvertaisen osallisuuden yhteiskunnassa. (Halonen, Kempainen, Lasonen & Teräs, 2009, 11.) Ryhmien väliset ristiriidat aiheutuvat usein siitä, että erilaisissa kulttuuriympäristöissä kasvaneet yksilöt ovat omaksuneet oman ryhmänsä tavat toimia. Nämä itsestäänselvytykset nousevat esille, kun erilaisista kulttuuritaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa. Vuorovaikutusongelmia esiintyy silloin, kun henkilöt eivät ole oppineet havainnoimaan ja tunnistamaan

toistensa arvoja ja toimintatapoja. (Raunio ym. 2011, 20.) Myönteistä kanssakäymistä voidaan edistää monikulttuurisen kasvatuksen ja opetuksen kautta. (Talib, 2002, 37.) Parhaimmillaan monikulttuurisen kasvatuksen kautta ehkäistään kulttuurista essentialismia, jonka mukaan yksilöt nähdään lähtökohtaisesti tietyn kulttuurin edustajina. Essentialistiset kulttuurinäkemykset ovat luonteeltaan joustamattomia ja johtavat vuorovaikutuksessa ilmeneviin ongelmiin. Vuorovaikutus ei kuitenkaan tapahdu yhtenäisten kulttuurien välillä vaan toimijoina ovat yksilöt. Yhteisestä kulttuuritaustasta huolimatta yksilöiden henkilökohtaiset eroavaisuudet voivat olla suuria. Toimintaympäristöt, jotka mahdollistavat sujuvan kanssakäymisen erilaisten kulttuuristen ryhmien välillä, edistävät molemminpuolista ymmärrystä ja kotoutumista. Suomessa monelle toimintaympäristölle on kuitenkin ominaista luontevan kanssakäymisen vähyys. Jos kantaväestön ja maahanmuuttajien välille ei synny vuorovaikutuksellista suhdetta, ei muodostu yhteistä kolmannen kulttuurin kenttää. Kolmannella kulttuurilla tarkoitetaan sellaista kulttuurista kenttää, jossa kulttuurisia ristiriitoja tunnistetaan ja ratkotaan yhdessä. Kantaväestön ja maahanmuuttajien vähäinen keskinäinen vuorovaikutus ei ole suoraan seurausta asenteellisista tekijöistä vaan taustalla on usein yhteiskunnan muut rakenteelliset tekijät. (Raunio ym. 2011, 21-38.)

3.1.2 Yksilön identiteettityö muuttuneessa ympäristössä

Vastaanottava yhteiskunta voi omalla toiminnallaan edistää maahanmuuttajan kotoutumista, mutta tästä huolimatta jokaisen maahanmuuttajan kotoutumisprosessi etenee aina yksilöllisesti. Yhteiskunnallisten tukitoimien lisäksi kotoutuminen edellyttää maahanmuuttajalta omatoimisuutta ja tavoitteellista osallistumista kotoutumisprosessiin. Kotoutusmotivaatio on usein parempi Suomessa pysyvästi asuvien kuin tänne tilapäisesti töihin tai opiskelemaan tulleiden keskuudessa. (Pitkänen, 2011, 10.) Kotoutumisen tarkka määrittely on haastavaa. Ulkoisin tekijöin kotoutumista voidaan mitata esimerkiksi koulutusasteen tai tietyn kielitaitotason kautta. Yksilökohtaiset eroavaisuudet ovat kuitenkin usein sen verran suuria, että ulkoisesti samassa asemassa olevien maahanmuuttajien kokemus omasta kotoutumisesta vaihtelee. Kotoutuminen uuteen maahan ja kulttuuriin on pitkäaikainen

prosessi, joka ei päädy kotoutumislain mukaisen kotoutumisajan loputtua. (Opetushallitus, 2012, 11; Kivisik ym. 2011, 101.)

Ihmisen käsitys omasta itsestä muuttuu, kun hän muuttaa uuteen maahan. Uudessa ympäristössä yksilön tehtävänä on määritellä paikkansa suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Tämän tehtävän kautta maahanmuuttaja jäsentää elämässään tapahtuneita muutoksia ja pitää yllä omaa toimintakykyään. (Talib & Lipponen, 2008, 75-76.) Muuttuneiden ulkoisten olosuhteiden seurauksena maahanmuuttajan identiteetti ei voi pysyä muuttumattomana. Kotoutuminen ja yksilön identiteetti ovat siten yhteydessä toisiinsa. (Martin, 2002, 39-43.) Kotoutumista rakennetaan aina jossain kontekstissa eli tilassa. Tämä tila koostuu uuden yhteiskunnan toimijoista, rakenteista ja ajasta. Onnistuneen kotoutumisen edellytyksenä on, että kotoutuja osaa suhteuttaa itsensä osaksi kotoutumisen kontekstia. Kotoutujan lyhytkestoiset ja pitkäkestoiset tavoitteet vaikuttavat siihen kuinka omaa paikkaa uudessa ympäristössä rakennetaan. (Ahmadi, 2005, 110-113.)

Sisäisen identiteettipuheen kautta yksilö muodostaa käsityksen omasta itsestään. Käsitys itsestä ei ole tarkkarajainen kokonaisuus vaan se koostuu todellisen minän palasista ja niistä epätodellisista minuuksista, joita yksilö haluaa näyttää itselle ja muille. (Hall, 1997, 42-43.) Yksinkertaisimmillaan identiteettiä voidaan tarkastella yksilöllisyyden ytimenä eli yksilön henkilökohtaisena kokemuksena omasta itsestään. Konstruktivistisen ja dialogisen identiteetikäsityksen mukaan identiteetit ovat moninaisia eikä niitä voida pitää selvärajaisina, muuttumattomina tosiasioina. Yhden identiteetin sijasta onkin mielekkäämpää puhua moninaisista identiteeteistä. Tämän näkökulman mukaisesti yksilöllä voi olla samanaikaisesti useita keskenään ristiriitaisia käsityksiä itsestä. Moninaisuudestaan huolimatta identiteetin tehtävänä on tuoda yksilölle kokemus omasta pysyvyydestä ja jatkuvuudesta. Yksilön hyvinvoinnin kannalta on oleellista, että yksilö pystyy moninaisten identiteettien joukosta muodostamaan johdonmukaisen käsityksen itsestään. (Pietikäinen, Dufva & Laihiala-Kankainen, 2002, 9-13; Talib, 2002, 43; Talib & Lipponen, 2008, 48.) Yksilön identiteettityötä voidaan tukea merkityksellisissä sosiaalisissa tiloissa, kuten koulussa ja työpaikalla, käytyjen diskurssien kautta. (Weedon, 2004, 19.) Diskurssit perustuvat aina jonkinlaiseen identiteetin logiikkaan käsittelevät ne sitten omaa itseä ja muita tai laajemmin yksilön ja yhteiskunnan suhteita. (Hall, 1997, 42-43.) Kotoutumista ei tule pitää jonain

tarkkarajaisena muuttumattomana kokonaisuutena, koska todellisuus ja identiteettikään eivät ole luonteeltaan sellaisia. (Ahmadi, 2005, 113.) Identiteetit elävät aina muutoksessa eivätkä ole koskaan valmiita. (Hall, 1997, 47.)

3.1.3 Kulttuuri-identiteetti - rajanvetoja meidän ja muiden välillä

Omaa identiteettiä rakennetaan suhteessa muihin ihmisiin. Identiteetin kautta määritämme itsemme jonkin ryhmän jäseneksi. Etnisellä kulttuuri-identiteetillä tarkoitetaan sitä ryhmää, johon maahanmuuttaja samaistuu ja jonka suhteen hänen on uudessa maassa tehtävä valintoja. Ryhmien välisissä identiteettikysymyksissä on aina mukana rajanveto eli samankaltaisuuden ja erilaisuuden määrittelemine. Tämän rajanvedon kautta luodaan yhteinen ryhmäidentiteetti, joka erottaa ryhmän jäsenet muiden ryhmien jäsenistä. (Talib & Lipponen, 2008, 48-62.) Oman kulttuuri-identiteetin merkitys korostuu, kun maahanmuuttaja kohtaa vieraan kulttuurin. Tällöin omaa kulttuurista taustaa verrataan vieraaksi koettuun. Oman kulttuuri-identiteettinsä kautta maahanmuuttaja määrittää omaa kuulumistaan ja ulkopuolisuuttaan uudessa yhteiskunnassa. Etnistä kulttuuri-identiteettiä voidaan tarkastella tietoisena poliittisen toiminnan perustana sekä tiedostomattomana itsestäänselvänä ryhmäkuuluvuutena. (Talib, 2002, 36-46.) Ryhmäidentiteetti muodostetaan historian ja perinteiden kautta ja laajasti tarkasteltuna se pitää sisällään tietyille kansakunnalle ominaiset toimintatavat. Identiteetti on osa menneisyyttä ja tulevaisuutta. Se on jonakin olemista ja joksikin tulemista yksilön omien kokemusten ja laajempien sosiaalisten, historiallisten ja poliittisen toimintojen kentällä. Historia on merkityksellinen, koska sen avulla muodostetaan käsitys omasta itsestä ja nykyisyydestä. (Weedon, 2004, 26-29; Hall, 1999, 227.) Historiastaan huolimatta ryhmäidentiteettkään eivät ole muuttumattomia. Oman ryhmän ja muiden välillä käydään jatkuvaa identiteettineuvottelua. Nämä neuvottelut tapahtuvat niin maailmanlaajuisella, kansallisella, paikallisella kuin yksilökohtaisella tasolla. Oman ryhmäidentiteetin viitekehys vaikuttaa siihen kuinka yksilö kokee yhteiskunnalliset muutokset ja ryhmien väliset vuorovaikutussuhteet sekä oman asemansa näissä. (Hall, 1999, 227; Pietikäinen ym. 2002, 9.)

Kulttuuri-identiteetin viitekehyksessä identiteetin käsitettä voidaan lähestyä jakamalla se essentialistiseen ja ei-essentialistiseen identiteettikäsitteisiin. Nämä identiteettikäsitteet selittävät sitä, kuinka identiteetit voivat olla niin monimuotoisia ja nopeasti muuttuvia kuin pysyviä ja muuttumattomia. Essentialistisen lähestymistavan mukaan ryhmäidentiteetti on tarkka ja muuttumaton ryhmän jäseniä kuvaava määritelmä. Yhteinen identiteetti muodostuu sellaisista ominaisuuksista, jotka ryhmän jäsenet jakavat keskenään. Tällaisia ominaisuuksia ovat yhteinen kieli, historia ja toimintatavat. Ominaista essentialistiselle identiteettikäsitteelle on näkemys yhdestä oikeasta identiteetistä, jota on suojeltava ja jatkuvuus taattava. Essentialistisen eron tekeminen meidän ja muiden välille on niin tarpeellista kuin vaarallistakin. Tarpeellista se on silloin, kun omaa identiteettiä määritellään ja rakennetaan suhteessa vaihtoehtoisiin identiteetteihin. Jonkinlaisen eron tekeminen on välttämätöntä ryhmäidentiteetin muodostamiseksi. Myönteiseksi koettu erilaisuus on voimavara yksilölle ja luo ryhmän sisäistä yhteenkuuluvuutta. Eron tekeminen on myös edellytys ryhmän poliittiselle toiminnalle. Essentialistisen eron tekeminen meidän ja muiden välille on vaarallista silloin, kun muutosta ja erilaisuutta ei hyväksytä. Tällöin omasta ryhmästä poikkeavia ihmisiä ei hyväksytä ja heidän oikeutensa kielletään. Ei-essentialistinen identiteettikäsitteitys näkee identiteetit monimuotoisina ja muuttuvina. Tämä näkemys pyrkii selittämään ryhmän moninaisia identiteettejä, niissä syntyneitä muutoksia sekä muutosten syitä ja seuraamuksia. Muuttuvat identiteetit ovat kuitenkin haaste ryhmän poliittiselle toiminnalle ja sisäiselle yhteenkuuluvuudelle. (Pietikäinen ym. 2002, 11-16.)

3.2 Kielitaidon kotouttava merkitys

Kotoutumisen tärkeä edellytys on ainakin kohtalainen valtaväestön kielitaito. Kielitaidon avulla maahanmuuttajan on mahdollista oppia, kokea ja olla osallisena. (Talib & Lipponen, 2008, 105; Martin, 2002, 42-43.) Kielitaidon kautta maahanmuuttaja rakentaa jäsenyyttään uudessa yhteiskunnassa ja luo uusia ihmissuhteita. Kielitaidottomuus aiheuttaa stressiä ja luo ulkopuolisuuden tunteita. Aluksi stressiä aiheuttaa se, että maahanmuuttaja ei pysty ilmaisemaan itseään eikä osaa tulkita toisten reaktioita. Kohtalaisenkin kielitaidon omaava

maahanmuuttaja saattaa kokea antavansa kielenkäytöllään itsestään yksinkertaisen ja vääränlaisen kuvan. Kielitaidottomuus johtaa siihen, että maahanmuuttaja tarvitsee ulkopuolista apua arkistenkin asioiden hoitamisessa. Tämä johtaa lopulta oman identiteetin kaventumiseen. (Säävälä & Keski-Hirvelä, 2011, 191; Talib, 2002, 21; Martin, 2002, 41-44.)

Euroopan kansallisvaltioissa maan kulttuuri perustuu yleensä yhteiseen kieleen ja historiaan, jota opetetaan valtion kouluissa ja muiden instituutioiden kautta. Opetuksen kautta kansalaiset omaksuvat yhteisen kulttuurikäsitteen. Koulutus on yksi vahvimmista tietoisien kansallisen kulttuurin ylläpitäjistä. (Raunio ym. 2011, 20.) Tällaisessa kontekstissa kielitaidottomuus voidaan nähdä yhteiskuntaa eriarvoistavana tekijänä. Myös Suomessa kielitaito on valtakulttuurin vallan väline, jonka kautta muita kielenkäyttäjiä määritellään. Kielitaito on yksilön symbolista pääomaa, jota yksilö tarvitsee tietyssä yhteiskunnallisessa kontekstissa. Koulutuksen ja työllistymisen kautta kielitaito on muunnettavissa sosiaaliseksi ja taloudelliseksi pääomaksi. Valtakieli on sidoksissa valtioon niin synnyltään kuin sosiaalisilta käytännöiltään. Valtio muodostaa toimintansa kautta yhdentyneen kielellisen kentän, joka on määritelty valtakielen kautta. Valtakielen osaaminen on pakollinen taito virallisissa tapaamisissa sekä valtion instituutioissa. (Bourdieu, 1991, 40-46; Talib & Lipponen, 2008, 67-89.) Vaikka valtion julkinen valta määrittelee kielenkäyttöä, ovat kielet ja identiteetit aina ensisijaisesti henkilökohtaisia ominaisuuksia, jotka muodostuvat vuorovaikutuksessa oman lähiympäristön kanssa. (Martin, 2002, 39.)

Ihminen on tiettyyn aikaan ja paikkaan sidottu sosiaalinen olento. Erilaiset kielet ja kulttuurit näkevät maailman hieman eri tavalla. (Dufva, 2002, 36.) Maahanmuuttajan on Suomeen kotoutuakseen ymmärrettävä ja ainakin osittain omaksuttava suomalaisen yhteiskunnan toimintaperiaatteita. Oman kulttuurinsa lisäksi maahanmuuttajan tulee kunnioittaa myös suomalaista elämäntapaa. (Fågel ym. 2012, 16.) Monikulttuuriseen kasvatukseen ja opetukseen kuuluu olennaisena osana kielten oppiminen. Oma äidinkieli on yksilön identiteetin perusta, jonka kautta maailmaa katsotaan ja merkityksiä luodaan. Äidinkieli ei kuitenkaan vangitse käyttäjänsä vaan toimii yksilöä ohjaavana välineenä. Uuden kielen oppiminen muuttaa ihmistä ja tuo mukanaan uudenlaisia ajattelutapoja, näkökulmia maailmaan sekä kulttuurisia kokemuksia. Kieli ja kulttuuri ovat keskenään sidoksissa ja edellyttävät toinen

toisiaan. Kielen kautta luodaan kulttuuria ja kulttuurisia ilmiöitä ilmaistaan kielen kautta. Kotoutuakseen Suomeen maahanmuuttajan tulee voida käyttää niin omaa äidinkieltään kuin suomen kieltä identiteettinsä rakennuspalikoina. Erityisesti ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajille tulee tarjota mahdollisuus oppia suomen kieli mahdollisimman hyvin. (Dufva, 2002, 21-36; Martin, 2002, 42-46; Kempainen & Lasonen, 2009, 28.)

Kielen lisäksi kotoutumiseen vaikuttavat muut tekijät. Muutto toiseen maahan on aina suuri muutos ja erityisen haastavaa se on henkilölle, joka on koko aikaisemman elämänsä elänyt samassa paikassa oman äidinkieltensä ympäröimänä. Kun uutena asuinmaana on kaukainen ja melko yksikulttuurinen maa, joutuu maahanmuuttajan sopeutumiskyky koetukselle. Tällaisessa tilanteessa uuden maan kielen oppiminen on ehdottoman tärkeää ja yksi ensimmäisistä askelista kohti integraatiota. (Martin, 2002, 39.) Kielitaito ei kuitenkaan yksin riitä vaan samanaikaisesti olisi toteuduttava useampia tekijöitä. Kielen oppimisen lisäksi tällaisia kotouttavia tekijöitä ovat koulutus, suomalaiset ystävät, avioliitto, työelämän tuntemus sekä työnsaanti. (Iivari, 2006, 111-112.) Useat maahanmuuttajien kotoutumista käsitelleet tutkimukset ovat todenneet, että kotoutumisen esteenä on useimmiten puutteellinen suomen kielen taito. Ilman riittävää suomen kielen taitoa maahanmuuttaja ei pääse opiskelemaan eikä työelämään. (Martin, 2002, 48.) Koulutus ja työ ovat kuitenkin ratkaisevia yhteiskuntaan kotouttavia tekijöitä. Tutkimusten mukaan nykyinen kotoutumiskoulutus on rakenteeltaan pirstaleinen ja koulutuksen aikana on vaikea saavuttaa riittävä suomen kielen taito jatko-opintojen tueksi. Maahanmuuttajien osuus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opiskelijoista on suhteellisesti kantaväestöä pienempi ja riittämätön kielitaito on yksi syy siihen miksi monet maahanmuuttajat päättävät kouluttautua maahanmuuttajavaltaisille aloille. Riittämättömän kielitaidon lisäksi työpaikan saamisen ja yhteiskunnallisen menestymisen esteenä voi olla maahanmuuttajien osaamisen heikko tunnustus. Osallisuus ja oman osaamisen tunnustus välttämätön osa onnistunutta kotoutumista ja yhteiskunnallista sosialisatioprosessia. (Lasonen, 2009, 146; Björklund, 2014, 83.)

3.3 Kulttuurien yhteensovittaminen

3.3.1 Siirtymä uuteen maahan

Kotoutuminen on vanhan ja uuden kulttuurin yhteensovittamista. Sopeutuminen uuteen maahan on aina henkilökohtainen prosessi, jonka osa kokee helpommaksi kuin toiset. Helppoudesta tai vaikeudestaan huolimatta yksilön koko elämäntilanne muuttuu muuton myötä. Muuton seurauksena maahanmuuttajan haasteena on oman ja uuden kulttuurin kohtaamisissa syntyneiden ristiriitojen tunnistaminen, hyväksyminen ja ratkaiseminen. (Puukari & Taajamo, 2007, 13.) Lapsuudessa omaksuttu kulttuuri on yleensä vahvempi osa yksilöä kuin myöhemmin opitut toimintamallit. Kulttuurien välillä esiintyy ristiriitoja, mutta ne eivät ole ehdottomia. Kulttuuri on opittua toimintaa ja ihmiset luovat sitä omalla toiminnallaan. Kulttuurien välisyyttä voidaan siis oppia ja opettaa. (Raunio ym. 2011, 22-26.) Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on oppia tunnistamaan ja tulkitsemaan omaa kulttuuria suhteessa suomalaiseen kulttuuriin. Opetus tukee tavoitteen saavuttamista käsittelemällä sellaisia aiheita, jotka mahdollisesti aiheuttavat kulttuurien välisiä ristiriitoja. Tämän lisäksi kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on laajempien monikulttuuristen taitojen kehittäminen. Näiden taitojen avulla maahanmuuttaja osaa toimia kulttuurisensitiivisesti osana monikulttuurista yhteisöä. (Opetushallitus, 2012, 38.)

Suomalaiset oppilaitokset ovat aikaisempaa monikulttuurisempia. Maahanmuuttajia on saapunut useasta kymmenestä eri maasta ja erilaisuuden yhtenäistämiseksi kulttuurit on jaettu länsimaiseen eli yksilökeskeiseen ja itämaiseen eli yhteisökeskeiseen kulttuuriin. Suomalainen kulttuuri on muiden länsimaiden tavoin yksilökeskeinen eli sen lähtökohtina ovat yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien turvaaminen. Yksilökeskeisessä kulttuurissa arvostetaan yksilön omia tavoitteita ja kokemuksia ja yksilöllä on keskeinen asema oman elämänsä rakentajana. (Kivisik ym. 2011, 59; Talib & Lipponen, 2008, 37.) Yhteisökeskeisessä kulttuurissa perheen, suvun ja yhteisön merkitys on suuri ja oma itse koetaan suhteessa muuhun yhteisöön. Yhteisökeskeinen kulttuuri on epäsuoran ilmaisun kulttuuri eli vain osa informaatiosta tulee sanallisesti. Yleensä herkkyys vaistota ihmisten välisiä suhteita on

yhteisöllisessä kulttuurissa parempi kuin yksilökeskeisessä kulttuurissa. Siirtymät erilaisten kulttuuripiirien välillä ovat vaativampia sopeutumisprosesseja kuin saman kulttuuripiirin sisällä tapahtuneet siirtymät. Koulutuksen aikana nämä kulttuurierot voivat ilmetä vaikeuksina tuottaa luovia ratkaisuja. Omaperäisten ratkaisujen löytäminen voi olla haastavaa, jos taustalla on opittu yhteisöllinen toimintajärjestelmä. Tämän lisäksi opiskelija saattaa antaa kysymyksiin totuuden sijasta myönteisiä ja kohteliaita vastauksia. (Kivisik ym. 2011, 59; Talib, 2002, 60-61; Puukari & Taajamo, 2007, 14.)

Siirtymät erilaisten yhteisöjen ja kulttuurien välillä laajentavat maahanmuuttajan aikaisempaa kuvaa todellisuudesta. Tämän oppimisprosessin kautta maahanmuuttaja tunnistaa mikä omassa kulttuurissa on todellista ja toisessa epätodellista ja ymmärtää, että todellisuuksia on olemassa yhtä paljon kuin ihmisiäkin. Maahanmuutto tarkoittaa vanhojen omaksuttujen roolien rikkomista. Kaikki mikä kuvasi maahanmuuttajan aikaisempaa elämää ja olemassaoloa tulee määritellä uudessa ympäristössä uudestaan. Siirtymä toiseen kulttuuriin saattaa aiheuttaa oman identiteetin karkaamisen tunteen ja johtaa pahimmillaan individualismia leimaavaan ahdistukseen, kun vanha yhteisöllinen toimintajärjestelmä menettää merkitystään. Solidaarisuus omaa kotimaata kohtaan voi kääntyä maahanmuuttajan taakaksi, mutta samanaikaisesti maahanmuuttajalla on kuitenkin mahdollisuus etäännyä ja vapauttaa itsensä tiettyä kansalaisuutta tai kulttuuria määrittelevistä kahleista. Repeämä vanhasta sosiaalisesta kontekstista johtaa suurempaan yksilökohtaiseen vapauteen määritellä oma identiteetti ja historia. Ei ole kuitenkaan itsestäänselvää, että maahanmuuttajat vapauttaisivat itsensä ja torjuisivat aikaisemmat kulttuuriset määritelmänsä. Maahanmuutto tarjoaa yksilölle suuremman mahdollisuuden rakentaa toivotunkaltainen käsitys itsestä. Uudessa yhteiskunnassa kohtaamistaan vaikeuksista kuten syrjinnästä ja oman sosiaalisen aseman alenemisesta huolimatta, maahanmuutto tarkoittaa monelle vapautta. Tämä perustuu siihen havaintoon, että kerran oli yksi todellisuus, joka on muuttunut yhdeksi muiden joukossa. Kun yksilö ymmärtää, että vaihtoehtoisten todellisuuksien ja identiteettien valikoima on valtava, voi hän rakentaa oman identiteettinsä ja historiansa kuten haluaa. Silloin identiteetin muuttumattomuus ei pidä enää paikkaansa ja kulttuurisen identiteetin merkitys päättyy. (Ahmadi, 2005, 104-105.)

3.3.2 Akkulturaatiostrategiat

Kaikissa monikulttuurisissa yhteiskunnissa erilaisten kulttuuristen ryhmien ja niiden yksittäisten jäsenten on akkulturoiduttava eli sopeuduttava osaksi uutta kulttuurista ympäristöä. Akkulturaatiota voidaan tarkastella niin yksilö- kuin ryhmätasolla. Yksilötasolla akkulturaatio ilmenee lukuisina psykologisina muutoksina kuten olemassaolevien identiteettien ja asenteiden muutoksina. Ryhmätasolla akkulturaatio pitää sisällään sosiaalisten rakenteiden, instituutioiden ja kulttuuristen käytänteiden muutokset. Kulttuuriset ja psykologiset muutokset ovat seurausta pitkäaikaisesta akkulturaatioprosessista ja tarvitsevat useita vuosia muotoutuakseen. Yleensä ryhmien ja yksilöiden on ratkaistava kuinka ne vastaavat omaa kulttuuria ylläpitävään sekä osallisuutta ja vuorovaikutusta edistäviin kysymyksiin. Kulttuuria ylläpitävällä haasteella tarkoitetaan sitä, kuinka tärkeänä omaa kulttuurista identiteettiä pidetään ja minkälaisella toiminnalla sitä pidetään yllä. Osallisuuden ja vuorovaikutuksen haaste pitää sisällään eri ryhmien väliset vuorovaikutussuhteet ja määrittää kuinka laajasti ryhmä on tekemisissä muiden kulttuuristen ryhmien kanssa. John Berryn akkulturaatiomallin mukaisesti akkulturaatiostrategiat voidaan jakaa integraatio-, separaatio-, assimilaatio- ja marginalisaatiostrategioihin. (Berry, 1992, 2-3; Berry, 1997, 9; Berry, 2005, 698-699.)

1. Integraatiostrategian omaksunut yksilö kokee kuuluvansa omaan etniseen vähemmistöryhmäänsä ja arvostaa kuulumistaan siihen. Oman kulttuurisen ryhmänsä lisäksi yksilö toimii osana laajempaa yhteiskuntaa. (Berry, 1997, 9.)

2. Separaatiostrategian valinnut yksilö eristäytyy vain oman etnisen ryhmänsä pariin ja kontakteja ulkopuolisiin vältetään. Segregaatiostrategiasta puhutaan silloin, kun valtaväestö omalla toiminnallaan aiheuttaa ryhmän eristäytymistä. Siten myös valtaväestön suhtautuminen maahanmuuttajiin ohjaa ja hallitsee heidän sopeutumistaan. Kulttuurien välisissä kohtaamisissa ei-toivotut kulttuuriryhmät vetäytyvät omiksi, valtakulttuurista eristäytyneiksi ryhmiksi. (Berry, 1997, 9-10; Talib, 2002, 26.)

3. Assimilaatiostrategian valinnut yksilö sulautuu valtakulttuuriin eli luopuu omasta vähemmistöidentiteetistään. Yksilön toiveena on kuulua enemmistöön eikä omaa kulttuuri-identiteettiä haluta säilyttää. Laajemmin yhteiskunnallisella tasolla assimilaatioajatuksessa on kysymys siitä, että kaikkien kansalaisten tulisi sopeutua yhteiskuntaan ja valtioon sellaisenaan. Vähemmistöryhmien tulee luopua omista erityispiirteistään ja käyttää samoja kaikille kansalaisille suunnattuja palveluja. (Berry, 1997, 9; Talib, 2002, 26; Hautaniemi, 2001, 29.)

4. Marginalisaatiostrategian valinnut yksilö eriytyy niin omasta kulttuuristaan kuin valtakulttuurista. Syrjäytyneet yksilöt torjuvat oman kulttuurinsa, koska ovat pakotettuja siihen eikä heillä ole myöskään mielenkiintoa osallistua valtakulttuurin toimintaan ulkopuolisuuden ja syrjinnän kokemusten takia. Molempien kulttuurien torjuminen ohentaa yksilön moraalialia ja käsitystä itsestä. (Berry, 1997, 9; Talib, 2002, 25.)

3.3.3 Kohti integraatiota ja uusia kulttuurin muotoja

Usein uuteen maahan siirtyminen aiheuttaa jonkinlaisen kulttuurishokin. Aluksi kaikki uusi voi vaikuttaa mielenkiintoiselta ja oma menneisyys torjutaan mielestä. Tätä vaihetta kutsutaan sulautumisvaiheeksi. Sulautumisvaiheessa halu oppia uusi kieli ja kulttuuri on suuri. Vaiheelle on ominaista, että maahanmuuttajan oma itsetunto heikkenee. Sulautumisvaiheen jälkeen alkaa ristiriitavaihe. Muutos ei ole tapahtunut kuten haluttiin, uuden maan kulttuurissa havaitaan epäkohtia ja oma menneisyys palaa mieleen. Ristiriitavaiheen jälkeen alkaa vastustusvaihe, joka korostaa oman kulttuurin merkitystä. Omat kulttuuriset piirteet nähdään myönteisinä ja maahanmuuttajan itsetunto vahvistuu. Vastustusvaiheen jälkeen maahanmuuttaja siirtyy itsetutkiskeluvaiheeseen. Tässä vaiheessa asioita käsitellään kriittisesti. Oman ryhmän mielipiteet koetaan liian jyrkkinä ja valtakulttuurin arvoja hyväksytään harkiten. Tämän vaiheen jälkeen maahanmuuttaja saavuttaa integraatiovaiheen. Yksilön sisäinen varmuus on vahvempi ja hän osaa tarkastella asioita monesta näkökulmasta. Hän on ylpeä omasta kulttuuristaan, mutta ei sitoudu siihen ehdoitta. Samoin valtakulttuuria

arvostetaan valikoiden. Integraatiovaiheen saavutettuaan maahanmuuttaja osaa itse päättää mitä asioita hän hyväksyy ja mitä ei. (Talib & Lipponen, 2008, 72-74.) Integraation on todettu takaavan parhaan mahdollisen psykologisen tuloksen. (Talib, 2002, 26.)

Sopeutumista voidaan tarkastella myös vuorottelevan kulttuurimallin kautta. Vuorottelevan kulttuurimallin omaksunut yksilö elää kahden tai useamman kulttuurin ja kielen risteyksessä. Yksilö oppii joustavaksi eli osaa käyttää kommunikoidessaan erilaisia käyttäytymismalleja tilanteesta riippuen sekä hyödyntää opinnoissaan erilaisia ongelmanratkaisutekniikoita. Monikulttuurinen yksilö on yhteisöllinen voimavara, joka parhaimmillaan laajentaa myös muiden näkökulmia jakamalla kokemuksiaan ja tietouttaan erilaisista kielistä ja kulttuureista. (Talib, 2002, 49.) Tietyt kulttuuriset ja etniset identiteetit eivät ole toivottuja sellaisissa tilanteissa, joissa ne eivät tuota etuja haltijoilleen. Maahanmuuttajalle voi olla edullisempaa näyttää uusi valtakulttuurin mukainen identiteettinsä esimerkiksi työtä etsiessä ja vanha lähtökulttuuriin pohjautuva identiteettinsä oman ryhmänsä parissa. (Ahmadi, 2005, 111.) Toisaalta useiden kulttuuristen todellisuuksien omaksuminen voi aiheuttaa maahanmuuttajassa marginaalisuuden tunteita. Positiivisella marginaalisuudella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttajalla on taito elää useiden kulttuurien risteyksessä ja omaa identiteettiä rakennetaan suhteessa muihin kulttuureihin. Negatiivisella marginaalisuudella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttaja kokee ulkopuolisuuden tunteita eikä koe kuuluvansa mihinkään kulttuuriin. (Talib & Lipponen, 2008, 89.)

Nykyinen kulttuurintutkimus ei pidä kulttuuri-identiteettiä yhtenäisenä tai muuttumattomana kokonaisuutena. Laajemmat kollektiiviset identiteetit eivät ole hävinneet, mutta niiden merkitys osana todellisuutta on muuttunut. Ihmiset ovat tulleet tietoisemmiksi kulttuuri-identiteettien välisistä ja sisäisistä ristiriidoista eivätkä usein pidä niitä valmiiksi tehtyinä totuuksina maailmasta. Tutkimusten mukaan maahanmuuttajat eivät useinkaan valitse sopeutumistyylikseen separaatio- tai assimilaatiostrategiaa eli maahanmuuttajat eivät pyri säilyttämään omaa kulttuuriaan muuttumattomana tai sulautumaan osaksi enemmistöä hylkäämällä oman kulttuuritaustansa. (Hall, 1997, 45; Jokisaari, 2006, 12.) Kulttuuri-identiteetin muutoksia voidaan tarkastella fragmentaation ja hybridisyyden käsitteillä. Fragmentaatiolla tarkoitetaan sitä, että identiteetti koostuu useista eri osista. Nämä osat saattavat

olla keskenään ristiriidassa ja juontavat juurensa niin henkilökohtaisesta historiasta kuin laajemmistakin yhteiskunnallisista muutoksista. Myös hybridisyys pitää sisällään ajatuksen identiteettien moninaisuudesta, mutta yksittäisten osien sijaan se näkee identiteetin eri kulttuuriainesten sekoittumisena ja uudenlaisten muodostelmien syntymisenä. Hybridisyyden kautta luodaan tila, jossa kulttuurien välistä keskustelua tapahtuu. Kulttuuria omaksutaan suhteessa yhteisöön ja historiaan. Tätä kautta muodostetaan kerronnallinen identiteetti, joka kuuluu osaksi laajempaa kokonaisuutta. Kulttuurisen neuvottelun kautta maahanmuuttajat luovat uudenlaisia kulttuurisia muotoja ja ajattelutapoja, jotka eivät ole suoraan palautettavissa omaan lähtökulttuuriin eikä uuden asuinmaan valtakulttuuriin. (Bhabha, 1996, 54-58; Huttunen, 2002, 44.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää kuinka kotouttamisessa on maahanmuuttajien omien kokemusten mukaan onnistuttu. Aihetta lähestytään kotoutumiskoulutuksen näkökulmasta. Kotoutumiskoulutuksen tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan kotoutumista Suomeen kehittämällä yhteiskunnallista osallisuutta edistäviä taitoja kuten suomen kielen taitoa sekä arkielämän yhteiskuntataitoja. Lisäksi koulutuksen kautta maahanmuuttajat oppivat tunnistamaan ja tulkitsemaan omaa kulttuuria suhteessa suomalaiseen kulttuuriin. Kotoutumiskoulutuksen tarkoituksena on myös tukea maahanmuuttajaa niin, että osaa tehdä itseään koskevia päätöksiä jatko-opintojen ja työllistymisen suhteen.

1. Kuinka kotouttamisessa on maahanmuuttajien omien kokemusten mukaan onnistuttu?

4.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistui nuoria aikuisia maahanmuuttajia, jotka olivat osallistuneet kotoutumiskoulutukseen. Nuoret aikuiset valittiin tutkimuksen kohderyhmäksi, koska he ovat kotoutumiskoulutuksen tavoitteiden suhteen mielenkiintoisin ryhmä tutkia. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on oppia kieltä, jatkokouluttautua sekä päästä työelämään. Tutkija olettaa, että nämä tavoitteet ovat nuorille aikuisille merkityksellisempiä kuin ikääntyneille maahanmuuttajille. Lapset ja nuoret integroidaan osaksi suomalaista opetussysteemiä ja sen takia he eivät muodosta tämän tutkimuksen kannalta yhtä mielenkiintoista ryhmää kuin nuoret aikuiset.

Tutkimukseen osallistui 9 maahanmuuttajaa Jyväskylän seudulta. Haastateltavien iät vaihtelivat 19-35 vuoden välillä. Nuorin haastateltava oli selvästi muita haastateltavia nuorempi. Muut haastateltavat olivat iältään 27-35 -vuotiaita ja kaikkiaan haastateltavien keski-ikä oli 29 vuotta. Haastateltavat löydettiin kotouttavien toimintojen luota kuten työharjoitteluista ja

kieliryhmistä sekä maahanmuuttajien omien tuttavien kautta. Erään perheen molemmat vanhemmat, isä ja äiti, haastateltiin. Muut haastateltavat olivat yksittäisiä henkilöitä. Haastateltavista viisi oli naisia ja neljä miehiä. Kulttuuriselta taustaltaan haastateltavat olivat kotoisin Afganistanista, Iranista, Gambiasta, Malesiasta ja Indonesiasta. Persiankieliset, joista neljä oli Afganistanista ja kaksi Iranista, olivat yliedustettuina muihin lähtömaihin verrattuna. Jokainen afganistanilainen oli asunut suuren osan elämästään Iranissa ja eräs heistä ei ollut koskaan käynyt Afganistanissa. Haastateltavista kolmella oli aikaisempi lukiokoulutus, neljällä korkeakoulutus ja kahdella ei lainkaan aikaisempaa koulutusta. Haastateltavat olivat oleskelleet Suomessa 2-9 vuotta. Viisi haastateltavaa oli asunut maassa 2-3 vuotta ja kolme 5-9 vuotta.

4.3 Aineiston keruu

Tämä tutkimus toteutettiin laadullisena teemahaastatteluna. Teemahaastattelussa ei ole tarkasti muotoiltuja kysymyksiä vaan keskustelu kohdennetaan tiettyihin aihepiiriin pohjalta muodostettuihin teemoihin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Teemahaastattelun vahvuus tämän tutkimuksen kannalta on se, että siinä huomioidaan haastateltavien omat tulkinnat ja merkityksenannot antamalla heille tilaa vapaaseen puheeseen. Haastattelut toteutettiin syksyllä 2015 ja niiden pohjana käytettiin haastattelurunkoa, joka muodostettiin aiemman tutkimuksen pohjalta syntyneistä teemakokonaisuuksista. Haastattelukielinä käytettiin suomea, persiaa ja englantia. Suomea käytettiin haastattelukielenä neljässä, persiaa neljässä ja englantia yhdessä haastattelussa. Haastattelut äänitettiin ja niiden kesto vaihteli 20-50 minuutin välillä. Haastattelujen jälkeen äänitykset litteroitiin ja litteroitujen haastattelujen pituus oli 4-7 liuskaa rivivälillä 1,5. Haastattelurunko löytyy tutkimuksen lopusta liitteestä 1.

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi toteutettiin teoriaohjaavana sisällönanalyysinä. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka kautta dokumenttien sisältöä kuvataan sanallisesti. Tarkoituksena on löytää tutkittavien asioiden merkityksiä, seurauksia ja yhteyksiä sekä muodostaa kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 103-106.) Aluksi aineisto ryhmiteltiin

teemoihin aineistolähtöisenä teemoitteluna. Teemoittelu on luonteva analyysimenetelmä teemahaastatteluaineiston analysoimisessa. Aineistolähtöisessä teemoittelussa aineisto järjestetään litteroinnin jälkeen teemoihin eli tekstistä etsitään yhdistäviä ja erottavia tekijöitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006; Tuomi & Sarajärvi, 2009, 93.) Haastattelurunko toimi teemoittelun pohjana, mutta lopullinen aineiston teemoittelu ei noudattanut haastattelurungon järjestystä vaan haastattelujen pohjalta syntyi uudenlainen teemoittelujärjestys. Tässä teemoittelussa muodostui teemakokonaisuuksia, jotka haastateltavien puheessa käsittelivät jotakin kotouttamisen osa-aluetta ja siihen liittyviä tekijöitä. Teemoittelun jälkeen aineistoa analysoitiin tarkemmin teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoria toimii analyysin tukena, mutta analyysi ei suoraan pohjautu valmiiseen käsitteistöön. Aineistoa analysoidaan aineistolähtöisesti, mutta abstrahoinnin kautta aineisto liitetään teoriassa esiintyneisiin käsitteisiin eli käsitteet ovat olemassa valmiina teorian kautta. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 96-124.) Kuva 2. havainnoillistaa tämän tutkimuksen analyysin etenemistä. Alla on esiteltyä kuusi tutkimuksessa käytettyä sitaattia. Kuvassa otteet 1-6 vastaavat sitaatteja 1-6. Aina analyysin eteneminen ei ollut suoraviivainen prosessi. Kuva esittää siten pelkistetyn kuvauksen tutkimuksen analyysin etenemisestä eikä sisällä kaikkia mahdollisia teemoittelun ja alateemoittelun välivaiheita. Aineistoanalyysin aluksi tutkimusaineistosta valittiin tutkimuksen kannalta merkittävä aineisto. Tämän jälkeen aineisto teemoiteltiin aineistolähtöisesti etsimällä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Alla esitettyjen sitaattien tapauksessa sitaatit 1-4 sisältävät yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja 5-6 opiskeluun liittyviä käsitteitä. Sitaateissa sinisellä merkityt osa-alueet edustavat yhteiskunnallista osallisuutta ja omatoimisuutta sekä vihreällä merkityt opiskelua kuvaavia käsitteitä. Muodostamme tämän pohjalta teemat osallisuus ja opiskelu. Kuten aikaisemmin sanoin, ei teemoittelu edennyt aina näin suoraviivaisesti, koska aluksi aineisto määrittää analyysin kulkua. Tämän pohjalta voimme todeta, että sitaatit 3-4 oli aluksi mahdollista teemoitella myös kieleen liittyväksi aineistoksi. Teemoittelun jälkeen aineisto alateemoiteltiin eli saman teeman sisältä etsittiin toistuvia käsitteitä sekä niiden yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Sitaateissa 1-2 on merkitty turkoosilla kurssiin ja sitaateissa 3-4 on merkitty keltaisella kieleen liittyviä käsitteitä. Tätä kautta kurssin ja osallisuuden sekä kielen ja osallisuuden väliltä löydettiin yhteys.

Näin ollen vaikka sitaattit 3-4 olisi alunperin teemoiteltu teeman kieli alle, olisi ne kuitenkin analyysin edetessä yhdistetty osaksi osallisuutta. Sitaaateista 5-6 löydettiin vastaavasti opiskelumotivaatiota edustavia käsitteitä. Tämän pohjalta muodostettiin teeman osallisuus alle alateemat kielen merkitys osallisuudelle ja kurssin osallisuutta edistävä vaikutus sekä teeman opiskelu alle alateema opiskelumotivaatio. Alateemoittelua jatkettiin aina samalla periaatteella, kunnes aineisto selvästi kuvasi jotain tiettyä ilmiötä eikä sen alateemoittelu ollut enää mielekäästä. Tässä vaiheessa ilmiö liitettiin osaksi taustalla olevaa teoriaa ja sinä esiintyviä käsitteitä. Todellisuudessa teoria vaikutti analyysityöhön myös aikaisemmassa teemoitteluvaiheessa, koska haastattelurunko toimi osittain teemoittelun tukena. Haastattelurunko itsessään pohjautui teoriassa esiintyneisiin käsitteisiin. Sitaaattien 1-2 tapauksessa voimme tehdä johtopäätöksen, että kotoutumiskoulutus edistää maahanmuuttajien omatoimisuutta ja osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa tarjoamalla opintoja, jotka tutustuttavat opiskelijat suomalaisen yhteiskunnan toimintatapoihin ja lähiympäristön peruspalveluihin.

1. Joo esimerkiksi kun oltiin **kurssilla** meille tuli sellaisia **tekstejä** joissa oli puhuttu suomalaisten kulttuurista, suomalaisten käyttäytymisestä ja niin edelleen. Mä tiedän nyt mitkä asiat ovat niille tärkeitä ja **mitä tehdään suomalaisessa yhteiskunnassa ja mitä sääntöjä on siinä**. (Haastateltava 1)

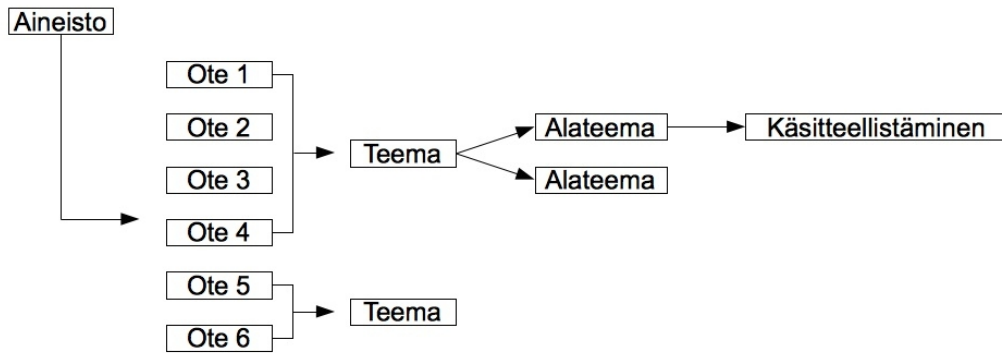
2. Kyllä, **kurssi** oli hyvä. **Kurssilla** oli suomen kielen lisäksi infoa. Ja info tutustutti Suomeen. **Ja myöskin esimerkiksi miten toimia**, yksi asia oli tärkeä, se oli **laskujen maksaminen**, **miten maksat laskut** ja infossa me esimerkiksi lähdettiin poliisiasemalle ja siellä **tutustuimme poliisiin** ja poliisin jälkeen **lähdimme työtoimistoon ja tutustuttiin siihen** ja paljon muita asioita. Myöskin olimme sosiaalitoimistossa. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

3. Joo joo **jos ei osaa suomi** ei sitten miten ei voi mitään ei voi olla, ei voi elää normaalisti, tarvitsee aina tuki. Mulla on muutama **ystävä joka ei osaa**. Hän asu jo kauan täällä ja okei **hän pärjää englanniksi**, mutta hän paljon kotona olla, **ei liiku ihmisten kanssa, ei ole tekemisissä**. (Haastateltava 5)

4. **Jos mä olisin nyt lähtenyt töihin niin mä en tietäisi mitään**, **koska kieli on tärkeä**. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

5. Mä **haluan opiskella** kyllä. Mä **haluan opiskella**, koska aikaisemmin mä en pystynyt, **opetus**, mä en pystynyt **jatkamaan koulutusta**. Ja tein Iranissa töitä ja oli ongelma, että menisimme **yliopistoon ja en pystynyt jatkamaan koulutusta**, mutta **täällä on todella hyvä**. Kyllä. **Pystymme jatkamaan koulutusta**, se on hyvä. (Haastateltava 3, käännetty persiasta.)

6. Joo no ajattelen tässä sitä hyvää tulevaisuutta ja toivon, että pääsen hyvään asemaan niin että voisin auttaa muita. Täällä on **mahdollista opiskella**, **se on tärkeä asia**, koska meidän omassa kotimaassa ei ole enää **mahdollista opiskella**. (Haastateltava 1)

Kuva 2: Tutkimusanalyysin eteneminen. Aineistosta valitaan tutkimuksen kannalta merkityksellinen aineisto. Tämän jälkeen aineistosta etsitään yhdistäviä ja erottavia tekijöitä, jonka perusteella aineistosta muodostetaan teemakokonaisuuksia. Teemakokonaisuuksien pohjalta muodostetaan alateemoja. Alateemojen muodostamista jatketaan, kunnes päädytään käsitteelliseen johtopäätökseen.

4.5 Eettiset ratkaisut

Eettisesti kestävässä tutkimuksessa on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimusetiikan näkökulmasta hyviä tieteellisiä käytäntöjä ovat mm. tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen, eettisesti kestävien tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien käyttö, muiden tutkijoiden tekemän työn arvostus viittausten kautta sekä tarvittavien tutkimuslupien hankkiminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2013, 6.) Tässä tutkimuksessa on viitattu käytettyyn kirjallisuuteen, mutta toisinaan viittaukset eivät ole tarpeeksi tarkkoja. Tähän johti monessa tapauksessa se, että käytetyt lähteet sisälsivät paljon samaa sisältöä, jolloin tutkija viittasi useampaan lähteeseen samanaikaisesti. Kuulan (2011) mukaan tutkimuksen eettisiä periaatteita tarkasteltaessa on hyvä ottaa huomioon tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen, vahingoittamisen välttämisen sekä yksityisyyden ja tietosuojan osa-alueet. Tutkittavan itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan sitä, että ihmiselle annetaan mahdollisuus päättää haluaako hän osallistua vai ei. Päätöstä varten mahdolliselle tutkittavalle on annettava riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta. (Kuula, 2011, 45.) Tutkittaville kerrottiin mitä tutkimus koskee ja minkä takia se toteutetaan.

Suomen kielen lisäksi käytettiin persiaa ja englantia, jos tutkittavan suomen kielen taito ei ollut riittävä. Ennen varsinaisen haastattelun aloitusta tutkittavien kanssa kerrattiin mitä varten haastattelu tehdään. Jokainen haastateltava siis ymmärsi mitä varten tutkimus toteutetaan. Haastateltavat olivat aikuisia ihmisiä, jotka itse päättivät haluavatko he osallistua tutkimukseen vai eivät. Haastateltavien kanssa ei tehty kirjallista tutkimuslupaa, koska osallistuvat henkilöt olivat yksityishenkilöitä. Suurin osa haastateltavista sai suullisen informoinnin lisäksi myös kirjallisen informoinnin tutkimuksen tarkoituksesta. Kuulan (2011) mukaan laillisesti sitova suostumus syntyy ilman kirjallista sopimusta myös tilanteissa, joissa tutkittava suostuu osallistumaan tutkimukseen, mutta toisaalta huomauttaa myös, että kirjallinen informointi tarvitaan sellaisissa tilanteissa, joissa aineisto kerätään suoraan tutkittavilta ja tallennetaan. (Kuula, 2011, 71-83.) Tässä tutkimuksessa haastattelut nauhoitettiin, joten kaikkien haastatteluun osallistuneiden olisi pitänyt saada kirjallinen informointi. Eettisessä tarkastelussa vahingon välttämiseksi tarkoitetaan sitä, että tutkittavat eivät tutkimuksen johdosta saa itselleen vaikeuksia. Vaikeuksia voi syntyä, jos arkaluontoiset tiedot joutuvat väärin käsiin tai luottamuksellisia tietoja kerrotaan ulkopuolisille. (Kuula, 2011, 46.) Tutkija ei ole kertonut luottamuksellisia tietoja haastateltavista kenellekään ja vain tutkijalla itsellään on alkuperäinen tutkimusaineisto käytössään. Kun tutkimusaineistolle ei ole enää käyttöä, se tuhotaan asianmukaisella tavalla. Lisäksi vahingon välttämisen yhteydessä voidaan tarkastella tutkijan ja tutkittavien suhdetta. Tähän tutkimukseen osallistuneet olivat aikuisia ihmisiä. Heidän sukupuolensa sekä koulutus- ja kulttuuritaustansa vaihtelivat yksilöittäin. Tutkija pyrki haastattelutilanteessa vuorovaikutukselliseen suhteeseen haastateltavan kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija kuunteli, kysyi tarkentavia kysymyksiä ja vältti konfliktitilanteisiin johtavia toimintamalleja. Yksityisyyden ja tietosuojan turvaamisella tarkoitetaan sitä, että aineisto anonymisoidaan. Anonymisoinnin kautta suorat ja epäsuorat tunnisteet poistetaan tai muutetaan aineistossa. Anonymisoinnissa on onnistuttu, kun yksittäisiä tutkittavia ei voida tunnistaa helposti eli ulkopuolinen ei yksiselitteisesti pysty päättelemään, ketä tutkittavat ovat. (Kuula, 2011, 79.) Tutkimuksessa tutkittavien nimiä tai sukupuolta ei paljasteta ja sitaateissa esiintyneet henkilöiden nimet on muutettu. Tutkimuspaikan sijainti tulee tutkimuksessa esille. Monien haastateltavien puheessa esiintyi

useasti Jyväskylässä toimiva Monikulttuurisuuskeskus Gloria, jonka takia tätä toimijaa ei ollut mielekästä sivuuttaa. Kulttuurikeskuksella on paljon toimijoita, jonka takia on epätodennäköistä, että tutkittavat tunnistetaan. Tutkija päätti jättää alkuperäiset persian ja englannin kieliset sitaatit sisältävän haastatteluliitteen pois sen takia, etteivät haastateltavat paljastuisi kielenkäyttönsä kautta.

5 TULOKSET

5.1 Kuinka kotouttamisessa on maahanmuuttajien omien kokemusten mukaan onnistuttu?

5.1.1 Koulutuksen aloitus

Tässä tulososiossa tarkastellaan kuinka kotoutumiskoulutuksen aloitus opiskelijoiden kokemuksissa onnistui. Koulutuksen aloitusta tarkastellaan alkukartoituksen, sopivaan opetusryhmään ohjaamisen ja koulutuksen tarpeenmukaisuuden näkökulmista. Tulososion lopuksi muodostetaan yhteenveto tärkeimpien tutkimustulosten osalta.

Maahanmuuttajat ohjattiin pian maahantulonsa jälkeen suomen kielen kurssille. Keskimääräinen odotusaika oli kaksi kuukautta. Maahanmuuttajan oma aktiivinen rooli koulutuspolkunsa toimijana heti maahantulon ja kotoutumisprosessin alusta alkaen voidaan mahdollistaa riittävän tiedotuksen kautta.

No kun me tultii Suomee noin sitten kahden kuukauden päästä niin meille sanottiin niin että minkälaisia koulutuksia Suomessa on, sitten ääh mä pääsin heti, pääsin heti kurssille, suomen kielen kurssille. (Haastateltava 1)

Maahanmuuttajien henkilökohtaiset erityistarpeet voivat viivästyttää koulutukseen pääsyä. Tutkittavien joukosta erityistarpeita oli erään perheen vanhemmilla sekä Suomeen raskaana saapuneella naisella. Perheen isä ja äiti odottivat suomen kielen kurssille pääsyä monta kuukautta. Perhe kuitenkin osallistui aktiivisesti alkukartoitukseen ja kävi testeissä useamman kerran eli alkukartoitusprosessi oli aloitettu. Perheen isä ja äiti olivat haastateltavien joukosta ainoita, jotka eivät olleet aikaisemmin käyneet koulua. Tästä syystä on mahdollista, että heille ei löytynyt nopeasti tarpeita vastaavaa opetusryhmää. Suomeen raskaana saapunut nainen jäi pian maahantulonsa jälkeen kotiin vauvan kanssa. Myöhemmin nainen osallistui Monikulttuurisuuskeskus Gloriassa järjestettävään suomen kielen kieliryhmään. Tällaisten avointen foorumien toiminta voi olla kotouttavana tekijänä erityisen merkittävä niille, jotka eivät pysty oman elämäntilanteensa takia osallistumaan kokopäiväiseen

kotoutumiskoulutukseen. Opiskelu kieliryhmässä edisti myös tulevia opintoja, koska nainen pystyi siirtymään omaa taitotasoaan vastaavalle kurssille ilman, että hänen täytyi aloittaa opiskelu ensimmäiseltä alkeiskurssilta. Onnistunut alkukartoitus on siten merkittävä tekijä oikeanlaisiin opetusryhmiin ohjattaessa.

Joo meille tehtiin pieni testi ja sitten meidät lähetettiin kurssille ABC yksi. ABC? Joo. Odotitko te kurssia? Me odotimme. Menitte suoraan? Ei me odotettiin. Ensin kun me tulimme Suomeen odotimme neljä kuukautta. Neljä kuukautta mikä se on suomeksi? Neljä kuukautta. Neljä kuukautta. Kyllä. Neljän kuukauden päästä me mentiin uudestaan testiä varten, uusia kysymyksiä varten ja sitten olimme kotona kuusi kuukautta. (Haastateltava 8, käännetty persiasta)

Minä olen täällä kun tulin Suomeen kaksi kuukautta sen jälkeen syntyi vauva, sitten kun vauva oli kuusi kuukautta ikä mä kävin Gloriassa oppi siellä suomen kieli vauvan kanssa kaksi kertaa viikossa. Sitten kun lapsi tuli kaksivuotias, sitten mä kävin koulu, minä mene suoraan suomi 1 plus 2 en mene Palapeli ja sitten olen suomi kieli kaksi vuotta opiskeli. (Haastateltava 6)

Koulutus ja opetus koettiin johdonmukaiseksi ja tarpeelliseksi. Opetusryhmät vastasivat opiskelijoiden tarpeita, koska opettaja pystyi alkukartoituksen ja muiden testien avulla henkilökohtaistamaan opiskelijoiden opetusta. Usein aivan opintojen alussa koulutus koettiin vaikeaksi, mutta tämä helpottui kun uuteen kieleen totuttiin.

Oliko alku sopiva? Todella hyvä oli, ensiksi se oli vaikeaa, mutta sitten se muuttui paremmaksi, minä totuin kieleen. (Haastateltava 7, käännetty persiasta)

No ei ollut liian vaikeaa, se oli keskitasoa. Joo se oli sopiva. (Haastateltava 1)

Kyllä se oli tarkoituksenmukaista. Se ei ollut liian vaikeaa? Aluksi se oli, perustasolla se oli, mä en ymmärtänyt mitään. Ensimmäiset kaksi kuukautta meni aika nopeasti. Ja se meni eteenpäin johdonmukaisesti. ... Mä olin ryhmässä, joka oli sopiva mulle. Se oli sen takia että, opettaja pystyi testin ja harjoitusten pohjalta, joita me tehdään luokassa, tunnistamaan mun heikkoudet ja vahvuudet. Tällaisia asioita, joten se oli otettu huomioon (yksilölliset koulutustarpeet) (Haastateltava 9, käännetty englannista)

Osa tutkittavista opiskeli suomen kieltä oma-aloitteisesti jo ennen kurssia ja kurssin aikana. Itsenäisesti opiskellut maahanmuuttaja sijoitettiin lähtötasotestin mukaisesti nopeasti etenevään ryhmään. Sopivaan opetusryhmään ohjaamisen lisäksi alkukartoituksen kautta on mahdollista antaa maahanmuuttajalle tunnustus hänen opiskelustaan ja osaamisestaan. Tällainen myönteinen kokemus voi lisätä opiskelijan onnistumisen tunnetta ja motivoida eteenpäin.

Ja niin opiskelin siellä noin kolme kuukautta tai neljä kuukautta kurssilla, mutta enemmän mä opiskelin itsenäisesti kotona. (Haastateltava 1)

Minun mies auttaa minua hän puhuu minun kanssa suomi. Minä vähän oppi suomen kieli kotona, sitten minä lähti Palapeli. Ensin minä ennen aloittaa suomen kieli, joku minä antoi joku koe, opettaja katsoi hänen paperi on vähän hyvä, hän voi mennä A-ryhmä. (Haastateltava 2)

Vaikka koulutuksen alkuun liittyvät kokemukset olivat pääsääntöisesti myönteisiä, totesi eräs haastateltava, että kurssi oli liian vaikea ja eteni nopeasti. Haastateltavan mielestä kurssin olisi pitänyt olla helpompi, mutta se ei ollut mahdollista, koska hakijoita oli paljon. On mahdollista, että alkukartoitus ei ollut onnistunut ja hänet oli sijoitettu vääränlaiseen opetusryhmään. On myös mahdollista, että opiskelijalle sopivaa opetusryhmää ei juuri silloin ollut saatavilla.

Ja tosi nopeaa mä en oikein paljoo ymmärrä elikkä tämä aikuisopiskelu on paljon parempi. Joo eli se oli vaikee siin alussa? On vaikee. Oisko pitäny olla helpompi alku? Tietenkin, mutta me ei voida mitään liian paljon hakija ja ei varmaa pääse heti. (Haastateltava 5)

Kotoutumiskoulutuksen jatkuvuus olisi taattava ilman pitkiä taukoja. Eräs haastateltava oli tyytyväinen koulutuksen aloitukseen, mutta turhautunut sen katketessa. Koulutuksen katkeaminen hidastaa maahanmuuttajan kielen oppimista, joka puolestaan hidastaa yleistä kotoutumista ja jatko-opintoihin pääsyä. Tämä on yksi kotoutumiskoulutuksen mahdollinen rakenteellinen ongelma.

Huono asia on se, että edelleen odottelen, olen motivoitunut jatkamaan. Joten sä olet nyt odotellut vuoden? Joo lähes vuoden. Vaikuttaako se sun motivaatioon oppia kieli? Turhauttaako se? Joo todella, koska mä todella haluan oppia kielen ja ilman sitä mä en voi opiskella ammattia, joten se todella on turhauttavaa. (Haastateltava 9, käännetty englannista.)

Maahanmuuttajien kotoutumisprosessin tukeminen kotoutumiskoulutuksen kautta on aloitettu pian maahantulon jälkeen. Alkukartoituksella on merkittävä rooli osana onnistunutta kotoutumiskoulutusta. Alkukartoituksen kautta opiskelijat on ohjattu oikeanlaisiin opetusryhmiin ja opetusta on henkilökohtaistettu opiskelijoiden omien tarpeiden mukaiseksi. Alkukartoituksen avulla mahdollistetaan yksilöllisten koulutuspolkujen rakentaminen, jossa huomioidaan opiskelijoiden valmiudet ja muut opiskeluun vaikuttavat tekijät. Tätä kautta luodaan opiskelijoille merkityksellistä koulutusta.

5.1.2 Oppiminen ja ohjaus

Tässä tulososiossa tarkastellaan kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden opintoihin suuntautumista ja näkemystä itsestä oppijana. Aihetta lähestytään oman aktiivisuuden, tavoitteellisuuden ja motivaation lähtökohdista. Opiskelijoiden oman oppimisen tarkastelun jälkeen käsitellään ohjauksen merkitystä opintojen tukena. Tulososion lopuksi muodostetaan yhteenveto tärkeimpien tutkimustulosten osalta.

Monet opiskelijoista suuntautuivat opinnoissaan tavoitteellisesti. Opiskelijoiden tavoitteet jakautuivat kielitaitoon, jatkokoulutukseen, työllistymiseen ja muiden auttamiseen. Nämä opiskelijoille itselleen merkitykselliset tavoitteet voidaan nähdä tärkeinä kotouttavina tekijöinä. Opiskelijat kokivat, että kotoutumiskoulutus mahdollistaa omien tavoitteiden saavuttamisen. Omaa aktiivisuutta pidettiin avainasiana oppimisessa. Jos haluaa oppia, pitää itse olla ahkera. Ei ole merkitystä puhuuko kieliopillisesti oikein, kunhan puhuu ja käyttää kieltä. Oma aktiivisuus ja itseohjautuvuus edesauttaa kielen oppimista, joka puolestaan edistää sopeutumista muuhun yhteiskuntaan.

Minusta on tosi tärkeä suomi kieli, koska asuu täällä ja jos löytyy työpaikka minä pitää suomi kieli hyvin ja vielä tällä hetkellä joskus takaisin puhuu suomea, mutta minä ei ole ujo minä vain puhuu puhuu puhuu, en minä pelkää ehkä väärin puhuu, mutta minä haluan kokeilla aina. Jos sinä haluat sitten sinä oppii ja osaat, mutta jos sinä et halua monta vuotta sitten ei osaa. (Haastateltava 6)

Miten sulla noi tulevaisuuden suunnitelmat siellä niillä kursseilla? Ai kurssilla silloin. Nii oliks sulla minkälaisia? Niin kyllä niin ensin ennen kaikkea oli se, että mä opin hyvin nopeasti suomen kieltä. Niin niin oot oppinutkin. Niin se onnistu melkein ja sieltä pääsen suomalaisten kanssa kouluun. Suomalaisten kanssako? Eiku se on nyt niinku tavoite minulle. (Haastateltava 1)

Auttoiko koulutus sua saavuttamaan nää tavoitteet? Kyllä se auttoi, mutta en mä ole vielä sillä tasolla, mä tarviin vielä enemmän. Täällä Suomessa ilman kieltä se on tosi vaikeeta, joten mun tavoite on edelleen keskittyä kielen opiskeluun. Kuusi kuukautta tai silleen niin mä haen jatko-opintoihin suomeksi. (Haastateltava 9, käännetty englannista)

Tavoitteellisuutta ei kuitenkaan voida pitää itsestäänselvänä kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden keskuudessa. Tutkittavista yksi ilmoitti, että hänellä ei ollut kotoutumiskoulutuksen aikana tavoitteita. Puheessaan opiskelija toi esille oman lähtömaansa ja suomalaisen koulutuksen kulttuurisen eron. Opiskelija ei ymmärtänyt miksi Suomessa opiskelijan on aina tavoiteltava jotain ja arvioitava omaa oppimista. Nämä olivat hänen mielestään osa opettajan työtä. Opiskelija koki, että opettajan työ annetaan opiskelijalle eikä

hän ollut täysin sisäistänyt tavoitteiden ja oman arvioinnin merkitystä suomalaisessa koulutuksessa. Tästä huolimatta opiskelija koki koulutuksen itselleen merkitykselliseksi toiminnaksi. Tämä haastaa sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaisen näkemyksen, jossa opiskelijan oma rooli nähdään aktiivisena ja tavoitteellisena.

Ja siellä koulussa aina kysytään tavoitteet, kirjota oma tavoite ja arvioi, miksi, opettajan pitää arvioida ei minä, mutta se on pakollista Suomessa. (Haastateltava 5)

Ai millä tavoitteilla, pääsin kouluun jee, ei oo tylsää kotona. Emmä mieli et joo haluun sit suomee hyvin ei en sillee. Vain hauska olla koulussa. (Haastateltava 5)

Ja kiinnostaa koulu, mitä opettaja, aina minä osallistuin. (Haastateltava 5)

Opiskelijat olivat motivoituneita oppimaan. Haastateltavien joukosta nousi kaksi, jotka olivat suomen kielen opintojensa suhteen itseohjautuneita ja tekivät töitä itsenäisesti kotona heti alusta alkaen. Heidän haastatteluissaan tuli esille päämäärätietoisuus ja ahkeruus. Molemmat olivat edenneet opinnoissaan nopeasti ja halusivat tehdä haastattelun mieluummin suomen kielellä kuin omalla äidinkielellään persiällä. Kaikki opiskelijat eivät suuntautuneet opiskeluun omatoimisesti, mutta jokaisella oli motivaatiota oppia ja käydä kotoutumiskoulutuksessa. Mahdollisuutta opiskella arvostettiin ja opiskeltavat asiat, kuten suomen kieli, koettiin merkityksellisiksi. Iranissa asuneiden afgaanien haastatteluissa oppimismotivaatio ilmeni siten, että he olivat tyytyväisiä siihen, että Suomessa heillä on mahdollisuus opiskella. Aikaisemmin Iranissa asuessaan heillä ei ollut oikeutta jatkaa opintojaan lukiota pidemmälle ja Suomessa mahdollisuus opiskeluun haluttiin hyödyntää. Kouluttautumismotivaatioon voi siis vaikuttaa oma aikaisempi asema lähtömaassa.

Mutta ensimmäinen minun mielestäni minä tulin Suomeen, yksi viikko tässä, minun mies kanssa me lähdimme kirjastoon lainata kirja ennen minä kävin koulu minä oppii kotona vähän, yksi kaksi kolme sitten mikä on Suomen kulttuuri ja pikkuhiljaa pikkuhiljaa minä kirjoitan ja sitten vähän oppii. ... Joo meidän ryhmä oli nopeasti, nopeasti ryhmä Palapelissä, kaksi kuukautta, melkein kaksi ja puoli kuukautta kesti minä opin suomea sitten uudelleen minä antoi joku koe, sitten sinun koe on hyvin mennyt, sinä voit mennä aikuisopistoon jatkaa. Vähän hyvin voi mennä kirjastoon, minun koe hyvin mennyt. (Haastateltava 2)

Mä haluan opiskella kyllä. Mä haluan opiskella, koska aikaisemmin mä en pystynyt, opetus, mä en pystynyt jatkamaan koulutusta. Ja tein Iranissa töitä ja oli ongelma, että menisimme yliopistoon ja en pystynyt jatkamaan koulutusta, mutta täällä on todella hyvä. Kyllä. Pystymme jatkamaan koulutusta, se on hyvä. (Haastateltava 3, käännetty persiasta.)

Joo no ajattelen tässä sitä hyvää tulevaisuutta ja toivon, että pääsen hyvään asemaan niin että voisin auttaa muita. Täällä on mahdollista opiskella, se on tärkeä asia, koska meidän omassa kotimaassa ei ole enää mahdollista opiskella. (Haastateltava 1)

Haastateltavat olivat tyytyväisiä omaan oppimiseensa. Vain kaksi haastateltavaa eivät olleet tyytyväisiä oppimistuloksiinsa. Tämän tutkimuksen pohjalta ei voida ottaa suoraa kantaa siihen, kuinka aikaisempi koulutus vaikuttaa oppimiseen. Kuitenkin yksi haastateltavista totesi, että oma oppiminen on todella heikkoa. Tällä haastateltavalla ei ollut aikaisempaa koulutusta ja voi olla haastavaa aloittaa koulu ensimmäistä kertaa aikuisiällä vieraassa maassa vieraalla kielellä. Vaikka haastateltavat olivat yleisesti tyytyväisiä omaan oppimiseensa, vain muutama heistä oli tyytyväinen suomen kielen taitoonsa. Haastateltavien tavoitteet kielen oppimisen suhteen vaihtelivat. Osa oli tyytyväinen siihen, että osaavat suomen kieltä sen verran, että tulevat ymmärretyiksi. Osa ei kuitenkaan ollut tyytyväinen kielitaitoonsa, vaikka he olivat saavuttaneet kotoutumiskoulutuksen tavoitteiden mukaisen kielitaitotason B1.1. Opiskelijoiden erilaiset tavoitteet opiskelun suhteen korostavat kotoutumiskoulutuksen oppisisältöjen henkilökohtaistamisen tärkeyttä.

Joo mä olen tyytyväinen, kun vähän osaan, se on hyvä. Ensiksi he eivät ymmärtäneet mitä minä sanoin, nyt he ymmärtävät mitä minä sanon. (Haastateltava 7, käännetty persiasta)

Minä vielä tarvii oppii suomen kieli, minusta minun suomen kieli ei vielä valmis. Ehkä jos todistus suomen kieli tottakai B1 B2, mutta minä tarvii vielä oppii suomi kieli. (Haastateltava 6)

Mun oma kielitaito on hyvä. No suomen kieli on aika vaikea ja mutta ei liian vaikea ja suomen kieltä niin tykkään siitä. (Haastateltava 1)

Kotoutumiskoulutuksen opettajia pidettiin ammattitaitoisina ja opetusta korkealuokkaisena. Eräs haastateltava ilmaisi asian niin, että opettajat osaavat opettaa ilman, että suomen kielen lisäksi tarvittaisiin toista apukieltä. Omat oppimisvaikeudet eivät haastateltavien mielestä liittyneet opetuksen laatuun. Tutkittavien keskuudessa näkemykset itsestä aikuisena oppijana vaihtelivat. Osa koki, että oma oppiminen on hidasta juuri sen takia, että he ovat aikuisia. Osa kuitenkin näki oppimisen laajempänä elinikäisenä prosessina. Tässä tulee taas esille kotoutumiskoulutuksen henkilökohtaistamisen merkitys.

Todella oppiminen, opettaja opettaa hyvin, mutta ongelma on se, että ei me opita. Koska me ei olla niin kuin lapset, pienet lapset oppivat, me ollaan tällaisia, ensimmäisestä

kielestä toiseen kieleen oppiminen, menee aikaa että me edistytään. (Haastateltava 8, käännetty persiasta)

Ihmisen pitäisi oppia niin kauan kuin hän elää. (Haastateltava 4, käännetty persiasta)

Vaikka opetuksen laatua pidettiin korkealuokkaisena, totesi eräs haastateltava, että opetuksen tueksi tarvittaisiin omaa äidinkieltä. Uuden kielen oppiminen vieraalla kielellä on haastavaa. Opiskelija koki, että jos hänellä ei olisi tätä ongelmaa, pystyisi hän hyvin jatkamaan opintojaan. Koulutuksen sisältöä ei siis sellaisenaan pidetty liian haastavana vaan sitä, että opetus tapahtuu suomen kielellä. Kolme vuotta on kotoutumiskoulutuksen puitteissa lyhyt aika oppia riittävä suomen kielen taito jatko-opintojen tueksi ja nykyisellä opetustavalla opiskelija tarvitsisi enemmän aikaa. Haastateltava kuitenkin ymmärsi, että Suomessa ei ole resursseja järjestää opetusta opiskelijoiden omalla äidinkielellä. Opiskelija koki, että oppimisvaikeudet ovat hänen oma syynsä, koska hän ei opiskele hyvin. Kuitenkin hän puheessaan myös paljastaa, että oppimisvaikeuksien taustalla on kyse kotoutumiskoulutuksen rakenteellisesta, tässä tapauksessa suomen kielen opetustapa, tekijästä.

Mun oppiminen? Oletko tyytyväinen? En. Miksi et? Mä en opiskele hyvin. Ja koulu on hyvä, opettaja opettaa hyvin, mutta mun pitäisi opiskella enemmän, jos mä haluan löytää hyvän ammatin. Kyllä se on totta. Ja meidän ongelma on vain opetuskieli. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Ainoa ongelma oli, että en ymmärtänyt, koska opettaja puhui suomeksi. Ja oli paljon sanoja, joita emme ymmärtäneet. Olisi parempi, jos saisin omalla äidinkielelläni suomen kielen opetusta. Se olisi parempi. Oppiminen. Kyllä todella. Mutta tällä tavalla tarvitsen enemmän aikaa. Mutta täällä opettajia. Meillä ei ole. Ei farsiksi. Kaikki ovat suomalaisia.... Jos ongelmaa kielen kanssa ei olisi me voitaisiin hyvin jatkaa opintoja. Ja ensin pitäisi ratkaista tämä ongelma. Kieliongelma. Suomen kieli. (Haastateltava 3, käännetty persiasta.)

Kielen oppimiseen vaikuttaa myös suomen kielen tuttuus suhteessa omaan äidinkieleen. Oppimistulosten taustalla voi olla sanojen rakenteellinen ja käytettävien aakkosten tuttuus. Arabiaa, persiaa ja kurdia osaava haastateltava kertoi, että suomen kieli on hänelle vaikeaa. Sen sijaan Indonesiasta kotoisin oleva haastateltava kertoi, että suomi on helppo kieli, koska se on kirjoittamisen ja lukemisen suhteen samankaltainen oman kielen kanssa. Kotoutumiskoulutukseen osallistuvat opiskelijat ovat kotoisin useista eri lähtömaista mikä osaltaan johtaa opiskelijoiden epätasa-arvoiseen asemaan suomen kielen oppijoina. Toisaalta oppimistulosten kannalta lähtömaalla ei ole tämän tutkimuksen perusteella merkitystä, koska persiankielisten joukosta löytyi myös niitä, jotka olivat menestyneet suomen kielen opinnoissaan.

Kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden oppimiseen vaikuttavat lähtökohdat ovat siten toisistaan eriäviä niin oman kulttuurisen taustan kuin yksilökohtaisten ominaisuuksiensa suhteen.

Miten sulla onnistu se alku, oli helppoa tai vaikeaa? Oliko se hyvä? Joo minusta suomi kieli helppo, koska vähän sama kuin minun kieli, jos lukeminen sama kieli ja kirjoittaminen sama kieli. Mutta vähän vaikea mulle kirjoittaminen, niin kirjoittaminen on vaikea mulle. Mut kaikki on ok. (Haastateltava 6)

Oli erittäin vaikeaa, koska mä oon opiskellut kahta, kolmea kieltä, arabiaa ja kurdia ja farsia, suomi oli mulle tosi vaikeaa. (Haastateltava 4, käännetty persiasta)

Opiskelijat tarvitsevat opintojensa tueksi ohjausta, joka on laadultaan vastavuoroista. Ohjaajan herkkyys havaita ohjattaviaan koettiin merkityksellisenä ja tärkeänä. Oma opettaja ja muut ohjaajat edistivät opiskelijoiden opintoja ja hyvinvointia kuuntelemalla ja auttamalla ongelmatilanteissa. Henkilökohtaisen tuen ja ohjauksen tarve oli merkittävä, koska uudessa maassa kaikki on uutta. Ympäröivän yhteiskunnan kieli ja yhteiskuntarakenteet koettiin vieraaksi eikä aina osattu toimia ilman apua. Ohjauksen tarve vaihteli opiskelijakohtaisesti. Tärkeintä on, että jokainen haastateltava koki saaneensa apua aina kun sitä tarvitsi. Ainoastaan yksi haastateltavista ilmaisi, ettei ole tähän mennessä tarvinnut erityistä apua. Henkilökohtaisen ohjauksen lisäksi koko opiskelijaryhmä sai yhteistä ohjausta ja apua koettiin tasavertaiseksi. Ohjauksessa onnistuttiin, koska ohjaaja oli aidosti läsnä vuorovaikutuksessa.

Suomessa kuunnellaan enemmän ihmisten sisintä, tarkoitan, että ihmisiä kiinnostaa kuinka sinulla menee elämässä. Tämä on minulle todella tärkeää. (Haastateltava 4, käännetty persiasta)

Ehkä joku on surullinen luokassa opettaja sanoo koulun jälkeen puhuimme miksi sinä olet surullinen ja onko sulla ongelma, sinä voit luottaa minua, puhu minun kanssa, se on minun mielestäni ihanaa. Ei tarvitse itse ratkaista ongelma. ... Se on tosi tärkeää minun mielestäni, koska maahanmuuttaja tuli Suomeen, jos ei auttaa maahanmuuttaja, maahanmuuttajat eivät tiedä mitä voivat tehdä, sitten estressi tulee kaikki elämä menee mielestäni tosi paha, ei ei miten voi tietää, jos ajattelee minä olin minun kotimaassa, mulla oli työtä, mulla oli palkka, mulla on perhe, on tosi hyvä opettaja auttaa. (Haastateltava 2)

Jos oli ongelma niin me lähdimme kouluun ja pyysimme ohjaajaa esimerkiksi jos me tarvittiin apua ja sitten meitä taas autettiin. (Haastateltava 7, käännetty persiasta)

Ohjaustyön kautta voidaan tukea opiskelijan itsenäistä opiskelua. Erityisen vahvana tämä ilmeni erään haastateltavan kokemuksissa. Suomeen tullessaan haastateltavalla ei ollut riittävästi kielellistä pääomaa eikä hän tämän takia pystynyt toimimaan itsenäisesti. Kotoutumiskoulutuksessa haastateltava

tapasi ohjaajan, joka oli myös persiankielinen. Ohjaaja auttoi opiskelijaa käytännön asioiden kanssa ja antoi neuvoja suomen kielen oppimista varten. Opettaja painotti oman ahkeruuden merkitystä suomen kielen opiskelussa ja opiskelija koki, että ohjaaja antoi oikeita neuvoja. Tapausta voidaan tarkastella kahdelta ulottuvuudelta. Ensinnäkin opiskelija ohjeistettiin itsenäiseen työskentelyyn ja toiseksi ohjaaja oli itse maahanmuuttajataustainen. Ohjaajan on mahdollista kannustaa opiskelijaa itsenäiseen työskentelyyn tarjoamalla sellaiset ohjeistavat viitekehykset, joiden pohjalta opiskelija voi toimia itsenäisesti. Tällainen ohjaustyö tukee sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaista oppimista, jossa opiskelijan oma rooli nähdään aktiivisena ja tavoitteellisena. Kun opiskelija saadaan aktivoitua, on hänen mahdollista suuntautua kohti syvempää, refleктоivaa oppimista. Tällöin oppilas kokee itsensä oman tekemisensä toimijaksi. Tällä kokemuksella on oma vaikutuksensa siihen kuinka opiskelija suuntautuu oppimaan. Parhaimmillaan itsenäistä työskentelyä korostava ohjaustyö kehittää opiskelijan oppimaan oppimisen taitoja. Itseohjautuneisuudella ei tarkoiteta sitä, että opiskelija jätettäisiin opintojensa suhteen yksin. Pikemminkin juuri jatkuvan ohjauksen merkitys osana koulutusta korostuu. Maahanmuuttajataustaisella ohjaajalla, varsinkin jos ohjaajan ja ohjattavan kulttuurinen tausta on samanlainen, voi olla merkittävä opintoja edistävä vaikutus. Yhteistä kieltä voidaan käyttää niissä tilanteissa, joissa kommunikointi ei vielä suomen kielellä suju. Lisäksi suomen kieltä taitavan maahanmuuttajataustaisen ohjaajan kanssa työskentely voi olla opiskelijalle voimaannuttava kokemus. Tällöin suomen kielen oppiminen nähdään mahdollisena ja opettajan neuvot oikeina. Tämä perustuu siihen, että opiskelija voi samaistua ohjaajaansa kielenoppijana. On siten hyvä, että kotoutumiskoulutuksessa olisi niin kantaväestön kuin maahanmuuttajataustaisia toimijoita mukana. Kun työyhteisössä on mukana molempia toimijoita, alennetaan kantaväestön ja maahanmuuttajien välistä vuorovaikutuksellista kuilua jo opiskeluvaiheessa.

Minulla oli joku opettajan nimi on Babak Ghorbani, hän oli tietokoneopettaja ja hän auttaa minua ja koska ensimmäinen minä tulin Suomeen minä en ymmärtänyt yhtään mitään. Vähän pää sekaisin kaikki uutta, koska minun englanti on tosi huono, mutta hän auttaa sitten hän selittää kaikki minulle ja sitten minä sanoo miten minä voin oppia sitten hän sanoo mene kirjastoon lainata kirja ja hän sanoo sinä halua oppia suomea pitää olla tosi ahkera, ei laiska, opettaja antoi kaikki paperi, kaikki paperi on tärkeä, oppi hyvin kotona, koska huomenna uudelleen viisi paperi sinä voi saada, koko ajan, miten vähän kouluu mennyt minä sanon joo minulla on nyt kaksi kansio, sitten yksi ja puoli vuotta, mul on minun mielestäni kahdeksan kansiota täynnä paperi. Opettaja hän puhuu oikein, kaikki ja melkein joku päivä minä sain opettajalta kahdeksan paperi, minä oppii hyvin

kaikki paperi sitten minä, hän oli minun neuvoja, sitten minä lähdin kirjastoon lainata kirja. (Haastateltava 2)

Kotoutumiskoulutukseen osallistuvat opiskelijat muodostavat heterogeenisen ryhmän. Koulutukseen osallistuvien opiskelijoiden lähtökohdat ja näkemykset opiskelun suhteen voivat olla toisistaan hyvinkin erilaisia, mikä korostaa opetuksen henkilökohtaistamisen merkitystä. Erilaisten lähtökohtiensa vuoksi mahdollisuus yksilöllisiin koulutuspolkuihin ja ohjaukseen tulee olla koulutuksen ajan jatkuvasti olemassa. Ohjauksen kautta tuetaan opinnoissa suoriutumista sekä huomioidaan opiskelijoiden yksilölliset tarpeet. Tähän tutkimukseen osallistuneet kokivat, että kotoutumiskoulutuksen opetuksessa ja ohjauksessa on onnistuttu.

5.1.3 Ammatillisuus ja jatko-opinnot

Tässä tulososiossa tarkastellaan opiskelijoiden jatko-opintojen suunnittelua ja ammattiin sijoittumista. Aihetta lähestytään ammatillisen ohjauksen ja työelämäopintoihin kuuluvan työharjoittelujakson kautta. Tulososion lopuksi muodostetaan yhteenveto tärkeimpien tutkimustulosten osalta.

Haastateltavien keskuudessa halu työllistyä oli suuri ja työntekoa arvostettiin. Työllistyminen oli selkeä tulevaisuuden tavoite. Työpaikka nähtiin hyvinvointia edistävänä tekijänä, jonka kautta voidaan saavuttaa hyvä yhteiskunnallinen asema ja auttaa muita. Työpaikka nähtiin myös sosiaalisena väylänä, jonka kautta luodaan vuorovaikutussuhteita muihin ihmisiin. Haastateltavien puheessa käsitteet kielitaito ja työpaikka kulkivat rinnakkain. Opiskelu ja koulutus nähtiin keinona, joka mahdollistaa oman työllistymisen tulevaisuudessa.

Minä olin Iranissa töissä minä tiedän, mutta minun mielestäni kaikki työ työntekijät täytyy tehdä tarkasti, minä yritän toivottavasti kaikki menee hyvin. Koska minä haluaisin olla Suomessa lähihoitaja, toivottavasti minä sain todistus sitten menen töihin, se on tosi tärkeää minulle koska Iranissa minä olin töissä. (Haastateltava 2)

Tällä hetkellä vaikea löytyy työpaikka, tärkeää on löytyä työpaikka ja meille on tosi tarvi työpaikka, ei riitä jos on vain Kela. En halua istua koko ajan kotona ja haluan myös tutustua sosiaalinen, etsiä työpaikka, minusta se on tärkeä mulle. Toivottavasti seuraava löytyy paljon työpaikka Suomessa. (Haastateltava 6)

Minulla on paljon toiveita tulevaisuudelta, että oppimisin nopeasti kielen, menen opiskelemaan itselleni ammatin, kolme vuotta opiskelen ja sen jälkeen menen itse töihin. Koska minä en tykkää, että valtio lähettää rahaa. Minä teen itse työtä ja ansaitseen rahani,

mutta nyt mun suurin ongelma on se, että mä en osaa kieltä. (Haastateltava 8, käännetty persiasta)

Mun tavoite opiskelun suhteen on saavuttaa hyvä ammatti. Ajatteletko, että se on sinulle mahdollista? Että voit saavuttaa tämän tavoitteen? Kyllä mä voin. Miten? Koulutuksen kautta ja jatkamalla koulutusta ammattikouluun tai yliopistoon. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Opiskelijoiden omaa ammatillisuutta tuettiin heti kotoutumiskoulutuksen alusta alkaen. Opiskelijat olivat itse hyvin tietoisia omista koulutussuunnitelmistaan. Yhtä haastateltavaa lukuunottamatta kaikki olivat keskustelleet ohjaajan kanssa mahdollisista tulevaisuudensuunnitelmistaan. Ohjaajalla oli koulutussuunnittelussa opiskelijan omia valintoja ohjaava ja realisoiva rooli. Omat koulutus- ja ammatinvalintatavoitteet olivat toisille selkeämpiä kuin toisille.

Joo kyllä hän kysyy heti mitä teen. Mä olin joo perustaa ravintola kahvila. (Haastateltava 5)

Meillä on joku opo, opo luokassa, sitten puhuu kaikki ihmiset mitä sinä haluat tehdä Suomessa, mikä on mikä oli sinun ammatti, tosi tosi hyvin neuvoja oli. (Haastateltava 2)

Ahaa mitä ammatteja kohtaan minulla on kiinnostusta. Kyllä. Ahaa yksi oli linja-autonkuljettaja ja toinen pankki ja kolmas sairaanhoitaja. Kyllä ja mitä he sanoivat? Ja he sanoivat, että pankki on minulle vaikea, linja-autonkuljettaja on parempi. Ajaminen, minä ajattelen, että sairaanhoitaja. Tuleeko sinusta sairaanhoitaja? Jos minä haluan. En ole vielä päättänyt. Mieti asiaa. Pitäisi miettiä enemmän. Ehkä minä menen sähköalalle. Ahaa. Sähkö. Luulen, että se on hyvä. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Haastateltavat, joilla oli aikaisempi korkeakoulutus, olivat kiinnostuneita oman alansa päivittämistyöstä. Opiskelijat selvittivät yhdessä ohjaajan kanssa kuinka päivittäminen olisi mahdollista. Lopulta kukaan heistä ei kuitenkaan päätenyt päivittämään aikaisempaa ammattiaan. Päivittämistyön esteinä olivat riittämätön kielitaito, oman perheen mielipiteet sekä se, että koulutus olisi aloitettava kokonaan alusta yhteiskuntien eron vuoksi. Erään haastateltavan kohdalla tutkija on tulkinnut päivittämistyön esteeksi riittämättömän suomen kielen taidon, koska aikaisemmasta yliopistotutkinnostaan huolimatta opiskelija koki oman alansa opiskelun Suomessa haasteelliseksi. Tämän tutkimuksen mukaan korkeasti koulutetut eivät työllisty vastaaville aloille Suomeen eikä heidän tietotaitoaan ole siten hyödynnetty. Usein maahanmuuttajan on uudessa maassa valittava itselleen uusi ammatti. Ohjaaja voi tukea tätä työtä keskustelemalla opiskelijan kanssa ja tarjoamalla erilaisia ammattivaihtoehtoja.

Kyllä hän kuunteli mitä minä haluan seuraava ja hän myös auttaa mua että minun todistus lakimieheksi, hän lähettää minun todistus lakimies Helsingissä ja sitten hän haluaa minä jatkaa lakimies, mutta Helsingistä joku yliopisto sieltä sanoi, että minä ei voi jatkaa. Sitten me juttelee ohjaajan kanssa ja miten minun pitää ottaa sitten hän kutsuu mikä sinä kiinnostaa. Jos sinä et halua uudestaan lakimies sitten mä kokeilla lähihoitaja kun mä opiskeli harjoittelu vanhakoti, ehkä minä ei pääse hoitaa tämä asia, sitten tämä muuttuu merkonomi. Tämä ammatti aika helpompi mulle tämä. (Haastateltava 6)

Mutta minä tykkäsin minun ammatti on mikrobiologi, minä tykkäsin mikrobiologi jatkaa, mutta tarvitsee mennä Helsinkiin, minä puhuin minun isän kanssa, hän sanoi elämä on tärkeämpi kuin sinun ammatti. ... no okei minä vaihtaa ammatti lähihoitaja on kiinnostava kyllä minusta, koska minä voin minun mielestäni auttaa vanhoja ihmisiä ja minä tykkään vanhojen ihmisten auttamisesta. (Haastateltava 2)

Kotoutumiskoulutuksen opintoihin kuuluva työharjoittelujakso tuki haastateltavien jatko-opintojen suunnittelua. Haastateltavat olivat olleet 1-3 työharjoittelupaikassa. Harjoittelupaikkoja olivat mm. Asko, Monikulttuurisuuskeskus Gloria, Avaimet Onnistumiseen, vanhainkoti, päiväkoti, ruokakauppa ja patologian osasto. On hyvä, että koulutukseen sisällytetään useampia työharjoitteluja, jotta opiskelijat pääsevät tutustumaan erilaisiin työtehtäviin. Kaksi haastateltavaa eivät vielä olleet olleet työharjoittelussa. Osa haastateltavista löysi suoraan työharjoittelun kautta itseään kiinnostavan ammatin, mutta toiset se jätti edelleen vaikean valinnan eteen. Työharjoittelun kautta opiskelijat muodostivat käsitystä mahdollisesta ammattikentästä. Jokainen opiskelija osasi sanoa oliko työharjoittelu sopinut heille vai ei, eli vaikka omaa ammattia ei löytynyt, voitiin kuitenkin rajata ja muokata itselle sopivaa ammattikenttää. Työharjoittelupaikan sopivuuteen voi vaikuttaa työharjoittelupaikan luonne. Käytännön työtehtävissä esim. kaupassa toimineet kokivat työharjoittelun useammin ammatillisten suunnitelmien viitoittajana kuin organisaatio- ja projektityöhön osallistuneet.

Kyllä täällä olen ensimmäinen päiväkoti, toinen se on vanhakoti ja kolmas on kauppa. Tosi monessa. Nii. Onks ne auttanu sua miettimään et mihin sä haluaisit mennä töihin? Joo sitten minä tietää mihin minä haluan, koska mä katson millainen päiväkoti on ja millainen vanhakodissa ja millainen kauppa-ala. Ja sitten kolmas harjoittelu minä valitsin kauppa, sitten minä valitsen merkonomi ammatin. Koska minä tietää mitä tehdä ja onko hyvä työpaikka ja miten. (Haastateltava 6)

Monta paikkaa, emmä muista, ensimmäinen paikka Minimani, se oli hauskaa koska ensimmäinen vuosi minä menin käyn koulussa kolme vuotta, ensimmäinen vuosi, pitää menee ruokaosastolle ja minä minusta tuntui kivalta, koska pääsee tekemään sellainen kauppahomma, siitä minä alkaa miettimään et minä tykkään kauppajutusta. (Haastateltava 5)

Antoiko tämä sinulle ajatusta siitä mihin menisit ja mitä tekisit tulevaisuudessa työksesi? Siellä, työ Gloriassa oli enemmänkin muiden auttamista esimerkiksi kolme kertaa viikossa oli kielen opetusta ja me opetimme juuri Suomeen saapuneille maahanmuuttajille ABC suomea. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Työharjoittelun kautta opiskelijat oppivat suomalaista työkulttuuria. Työkulttuurin tarkastelu jakautui lakisääteisen ja sosiaalisen ulottuvuuden tarkasteluun. Opiskelijat olivat oppineet suomalaisen työelämän käytäntöjä ja sääntöjä. Sosiaalisilta tavoiltaan suomalaista työkulttuuria leimasi jonkinlainen puhumattomuus ja sosiaalisen vuorovaikutuksen vähyyys. Suomalainen työkulttuuri nähtiin myös rakenteeltaan tasavertaisena. Opiskelija oli ystäväystynyt harjoittelupaikkansa pomon kanssa ja oli yllättynyt heidän tasavertaisesta suhteestaan.

Ja opitko sä kulttuuria? Kyllä kyllä työskentely-ympäristö mä ymmärrän työkultuurin täällä kyllä. Esimerkiksi työntekijöiden ohjeistukset, mitä työntekijöiden pitäisi tehdä, työnantajani odotukset ja minkälaisia oikeuksia minulla on töissä, tällaisia asioita. (Haastateltava 9, käännetty englannista)

Jos olen rauha ei ole puhu mitään sitten suomalaiset eivät puhu mitään ja pitää ensimmäinen mitä olen ja olen kaikki kolme paikkaa minusta työntekijä ovat ystävällinen sosiaalinen joo kaikki tykkäävät mua. (Haastateltava 6)

Joo minä tutustuin työkulttuuriin Suomessa. Meidän kulttuuri kaikki kaveri puhuu paljon työssä, mutta ehkä joku työ on tosi tärkeä ja ei puhu, vain tekee työ mutta työ on loppu onko sulla aikaa voi puhua, mutta Suomessa vähän puhuu ... Mutta joskus kaveri unohti sanoa moi hyvää huomenta. Joskus unohti. Mut minä sanoin joku kaveri mutta meidän kulttuuri joku menee töihin aamulla hän sanoo moi hyvää huomenta ja sitten tekee töitä. Mutta Suomessa ei. ... Minä löysin hyvä kaveri työpaikassa ja nyt patologisella osastolla pomo on minun hyvä kaveri, joskus minä soittaa hänelle että yhdessä menemme kahvilaan ja hän tulee meidän kauppaan keskustele, mutta nyt hän on pomo mutta ei sano minä olen pomo sinä työntekijä minä en halua ei, pomo tosi rauhallinen puhuu minun kanssa. (Haastateltava 2)

Ammattiin sijoittumisen lisäksi työharjoittelu edisti kielen oppimista ja sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden muodostumista. Kokemukset työharjoittelusta olivat yleisesti myönteisiä ja harjoittelujakso koettiin mielenkiintoiseksi. Tällaisenaan työharjoittelulla voi olla tärkeä osa koulutuksessa, kun se pitää erilaisten tehtäviensä avulla opiskelijan mielenkiintoa yllä. Työharjoittelun on kuitenkin oltava tavoitteellista ja mielekästä harjoittelijalle. Eräs ilman koulutuksen jatkoa jäänyt haastateltava koki työharjoittelut turhauttavaksi toiminnaksi. Työharjoittelulla ei siis pitäisi korvata sitä, että muita opintoja ei ole tarjolla. Tällöin harjoittelija ei koe jatkuvaa työharjoittelua itselleen mielekkääksi toiminnaksi.

Ensin mä olin vanhainkodissa kaksi kuukautta ja sitten viime vuonna mä olin lasten kanssa koulussa. Se on tosi hyvä se auttaa kieltä, kielenoppimista ja sitten se on hauskaa, mielenkiintoista. (Haastateltava 1)

Viime kesänä minä olin vanhainkodissa 4 viikkoa työharjoittelussa minä olin lähihoitaja vanhainkodissa, sitten minun mielestäni hyvin mennyt minä löysin hyviä kaveria. (Haastateltava 2)

Juuri nyt mun suurin tavoitteeni on oppia kieli ja sen jälkeen opiskella ammatti, kyllä jos tämä toteutuisi niin mun tulevaisuus olisi ainakin hieman selkeämpi. Mä tiedän mistä muhun on, koska vaan oleminen ja mitään tekeminen, kotona istuminen tai vain työharjoittelut, tämmöset asiat ei vie mua mihinkään ja aika ei koskaan odota mua. (Haastateltava 9, käännetty englannista)

Omat mahdollisuudet suomalaisilla työmarkkinoilla eivät vielä työharjoittelun jälkeen olleet kaikille opiskelijoille selvät. Omien ammatillisten suunnitelmien tueksi tarvitaan myös muita työelämäopintoja sekä ohjausta. Työharjoittelusta saatu palaute tukee ohjaajan kanssa tehtyä ammatinvalintatyötä. Palautteen kautta opiskelija saa konkreettisen kuvauksen omista valmiuksistaan ja soveltuvuudestaan alalle. Ohjaajan tehtävänä on auttaa opiskelijaa hakeutumaan itseään kiinnostavaan koulutukseen.

En mä vielä tiedä mikä työ olisi hyvä ja mikä huono. Mutta mä haluan, että me käytäisiin tätä läpi koulussa, tutustuttaisiin eri töihin Suomessa. Ja pitäisi saada enemmän kiinnostusta yhtä ammattia kohtaan ja sitten siinä työssä menestyisimme. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Harjoittelu kaupassa se on Salessa ja hän sanoo hän voi huomata antaa ottaa mulle työntekijä, mutta ensin minä pitää opiskeli. Tarvii arvio todistus niin ja vielä tarvii suomen kieli ja sitten mä hain tämä koulutus. (Haastateltava 6)

Osa opiskelijoista oli siirtynyt kotoutumiskoulutuksesta seuraavaan koulutukseen. Opiskelijat olivat tyytyväisiä koulutusratkaisuihinsa. Kotoutumiskoulutuksessa suhde ohjaajaan jatko-opintojen suhteen oli vastavuoroinen ja opiskelun suunnittelussa henkilökohtaiset tarpeet otettiin huomioon. Kotoutumiskoulutuksen alussa suomen kielen kurssit valittiin oppilaiden puolesta, mutta pian tämän jälkeen oppilaiden oma päätösvalta sai enemmän merkitystä, kun jatkotoimenpiteistä sovittiin.

Äitiysloma hän sanoo ihan ok, tärkeää sulla on paikka opiskeli. Se on tosi hyvä täällä on järjestys, jos äitiysloma ei ole ongelma, jos teillä on lapsi nyt tai myöhemmin, se on tosi hyvä, hyvä järjestys. (Haastateltava 6)

Joo kyllä sain. Ei se oli enemmän et mä valitsin itse, se meni näin. Pääsit sä itse asettaa tavoitteita itselles? Nii kyl mä pääsin, mutta myös opettajien avulla, ne auttoivat minua myös. (Haastateltava 1)

He sanoivat. Kyllä. Sanoivat, että sun pitäisi mennä suomen kielen kurssille. Kyllä. Mutta peruskoulun mä itse valitsin. Se on hyvä. He valitsivat vain kielikurssin. Tämä suunnitelma on mulle nyt paras, koska olen peruskoulussa ja meillä on viikossa muistaakseni kolme kertaa viikossa suomen kielen opetusta. Koulutus on mulle nyt sopivaa. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Työllistyminen tulevaisuudessa on selkeä kotoutumiskoulutuksen tavoite. Kotoutumiskoulutus tukee maahanmuuttajien jatko-opintojen suunnittelua ja ammattiin sijoittumista työelämäopintojen ja ohjauksen kautta. Opiskelijat

olivat hyvin tietoisia itseään koskevista koulutussuunnitelmista ja suunnitelmaa muokattiin yhdessä ohjaajan kanssa. Ohjaaja auttoi opiskelijoita oman ammatin päivittämistyössä, realisoi opiskelijoiden toiveita sekä tarjosi erilaisia ammattivaihtoehtoja. Osalle opiskelijoista työharjoittelujakson merkitys ammatillisena viitoittajana oli suuri. Osa opiskelijoista oli siirtynyt kotoutumiskoulutuksen jälkeen seuraavaan koulutukseen. Ohjaus koulutukseen sekä omat koulutusratkaisut koettiin onnistuneiksi.

5.1.4 Osallisuus Suomen yhteiskunnassa

Tässä tulososiossa tarkastellaan maahanmuuttajien yhteiskunnallista osallisuutta. Aihetta lähestytään ensin tarkastelemalla kuinka kotoutumiskoulutuksen opinnot edistävät opiskelijoiden osallisuutta ja omatoimisuutta. Tämän jälkeen tarkastellaan suomen kielen taidon merkitystä osana osallisuutta sekä maahanmuuttajien ja kantaväestön välisiä vuorovaikutussuhteita. Tulososion lopuksi muodostetaan yhteenveto tärkeimpien tutkimustulosten osalta.

Kotoutumiskoulutuksessa opittiin suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin tuntemusta. Koulun kautta tutustuttiin suomalaisiin arvoihin ja toimintamalleihin sekä yhteiskunnan sääntöihin. Nämä ovat perustavanlaatuisia yhteiskuntataitoja, joiden kautta koulutus edistää maahanmuuttajan mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti suomalaiseen yhteiskuntaan. Arkipäiväisten asioiden oppiminen voi olla merkittävää uuteen maahan muuttaneelle henkilölle. Eräälle haastateltavalle oli tärkeää, että hän oli oppinut maksamaan laskut. Nämä ovat sellaisia suomalaiselle itsestäänselviä taitoja, jotka maahanmuuttajan tulee oppia suoriutuakseen arkipäiväisistä asioista. Koulutuksen kautta maahanmuuttajien mahdollisuutta itsenäiseen toimintaan edistettiin myös tutustuttamalla opiskelijat lähiympäristön peruspalveluihin. Koulutuksen kautta opiskelijat tutustuivat myös omiin oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Joo esimerkiksi kun oltiin kurssilla meille tuli sellaisia tekstejä joissa oli puhuttu suomalaisten kulttuurista, suomalaisten käyttäytymisestä ja niin edelleen. Mä tiedän nyt mitkä asiat ovat niille tärkeää ja mitä tehdä suomalaisessa yhteiskunnassa ja mitä sääntöjä on siinä. (Haastateltava 1)

Kyllä, kurssi oli hyvä. Kurssilla oli suomen kielen lisäksi infoa. Ja info tutustutti Suomeen. Ja myöskin esimerkiksi miten toimia, yksi asia oli tärkeä, se oli laskujen maksaminen, miten maksat laskut ja infossa me esimerkiksi lähdettiin poliisiasemalle ja

siellä tutustuimme poliisiin ja poliisin jälkeen lähdimme työtoimistoon ja tutustuttiin siihen ja paljon muita asioita. Myöskin olimme sosiaalitoimistossa. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Suomen kieleä pidettiin tärkeänä taitona, jonka kautta omaa yhteiskunnallista osallisuutta rakennetaan. Kielitaidon merkitys voidaan nähdä välineellisenä ja itseisarvona. Kielitaidon avulla maahanmuuttajan on mahdollista saada opiskelu- ja työpaikka sekä edetä suomalaisessa yhteiskunnassa. Itseisarvona kielen merkitys ilmeni itseilmaisun ja kulttuurintuntemuksen kautta. Kielitaitoa pidettiin tärkeänä kommunikoinnin välineenä kantaväestön kanssa sekä edellytyksenä sille, että voi elää normaalia elämää. Ilman kieltä ihminen ei pysty ilmaisemaan itseään, jää kotiin ja syrjäytyy muusta yhteiskunnasta. Kielitaidolla on siten monia ihmistä voimaannuttavia ulottuvuuksia.

No se on tärkeä meille maahanmuuttajille et jos haluat otetaan yhteyttä suomalaisten kanssa pitää ensin oppia suomen kieltä ja se on tosi tärkeä. (Haastateltava 1)

Joo joo jos ei osaa suomi ei sitten miten ei voi mitään ei voi olla, ei voi elää normaalisti, tarvitsee aina tuki. Mulla on muutama ystävä joka ei osaa. Hän asu jo kauan täällä ja okei hän pärjää englanniksi, mutta hän paljon kotona olla, ei liiku ihmisten kanssa, ei ole tekemisissä. (Haastateltava 5)

Mä haluan asua täällä, joten pitäisi oppia kieli, jotta voin ymmärtää kulttuurin kokonaisuudessaan, kunnolla ymmärtää, koska mä tulin elämään tähän maahan. (Haastateltava 4, käännetty persiasta)

Jos mä olisin nyt lähtenyt töihin niin mä en tietäisi mitään, koska kieli on tärkeä. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Suurin osa haastateltavista koki suomen kielen taitonsa puutteelliseksi. Kielitaito koettiin riittäväksi omaa arkielämää varten ja ulkopuoliseen apuun oli arkipäiväisissä asioissa harvoin turvauduttava. Osa koki kielitaitonsa puutteelliseksi koulutusta ja toimistoissa asiointia varten. Tällöin oli turvauduttava ulkopuoliseen apuun. Haastateltavien joukossa oli myös niitä, joille koulutus ja toimistoasiointi ei tuottanut kielellisiä ongelmia. Nämä kaksi kielellistä osa-alueetta, koulutus ja toimistoasiointi, olivat ne taitoalueet, jotka erottivat haastateltavat toisistaan. Kukaan haastateltavista ei pitänyt omaa kielitaitoaan riittävänä työtä tai yhteiskunnassa toimimista varten. Silti myös nämä kielelliset osa-alueet kuuluvat kotoutumiskoulutuksen tavoitteisiin, jotka eivät ainakaan vielä ole näiltä osin toteutuneet. On tietenkin otettava huomioon, että osa haastateltavista ei vielä ollut lopettanut kotoutumiskoulutustaan.

Joskus tarvitsee tulkki, mutta normaali elämä ei, voi mennä Kelaan ja voi mennä postiin lähettää joku paketti kanssa ja koulussa ei tarvitse, minun mies auttaa minua. Että tulkki tulee normaali elämä ei. Mutta joku tärkeä elämä, joku sairaus tulee ja joku tarvitsee selittää joku iso asia joo minä tarvitsen vielä koska minun suomen kieli ei ole riittävä. Tarvitsen uudelleen oppia uusia sanoja. Ja minä jatkaa suomen kieli. (Haastateltava 2)

Nyt minulle arkipäiväisiä asioita ja koulua varten on hyvä, mutta työtä varten ei. Eikä myöskään yhteiskuntaa. Suomalaista yhteiskuntaa. Mä luulen, että se paranee tulevaisuudessa. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Kyllä jos arkipäivä ehkä riittää ja kävin lääkärissä neuvolassa tai Kelassa TE-toimistossa, mutta joskus jos opiskelee ammatti ammatillisen tarvii vielä oppii paljon koska siellä paljon uusi sanoja. (Haastateltava 6)

Kielitaidon ja muun tiedon puute estää maahanmuuttajia osallistumasta täysiveroisesti Suomen yhteiskunnan toimintaan. Eräs haastateltavista koki olevansa pysyvä, mutta ei tasavertainen, koska ei vielä tiedä tarpeeksi suomalaisesta yhteiskunnasta. Hän koki, että esimerkiksi äänestystä varten hänellä ei ole tarpeeksi tietoa Suomen politiikasta. Ilman tietoa hän ei voi käyttää hyväksi äänestysoikeuttaan. Tässä tiedon saanti on oleellista juuri suomen kielen kautta.

Joo joo kyllä jos tietää kaikki, joskus kävin sellainen Sepänkatu se on suomalaiset organisation ja myös Gloriassa, joo mutta ei ole muuta. Joskus mulla on yhteiskunta joskus mä kävin jos itsenäisyys Suomessa mä kävin ja Punainen risti mä kävin siellä. (Haastateltava 6)

Minun kokemukseni siitä, että olen pysyvä suomalaisessa yhteiskunnassa? Oletko sinä pysyvä osa suomalaista yhteiskuntaa? Olen. Mutta minulla ei ole paljon tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Esimerkiksi vaaleissa minä en tiennyt kuka olisi paras. Sitä varten, että haluamme äänestää. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Haastateltavat halusivat luoda yhteyksiä suomalaisten kanssa, tutustua kulttuuriin ja puhua suomen kieltä. Osalla oli paljon kontakteja suomalaisten kanssa, osalla niitä ei ollut lainkaan. Kotoutumisen kannalta olisi tärkeää, että maahanmuuttajien ja kantaväestön välille muodostuisi arkinen ja myönteinen vuorovaikutuksellinen suhde. Haastateltavat eivät kuitenkaan pitäneet kotoutumiskoulutusta areenana, josta löytyisi suomalaisia vuorovaikutussuhteita. Kotoutumiskoulutuksessa myös muut opiskelijat ovat maahanmuuttajia. Poikkeuksen teki työharjoittelujakso, jonka aikana opiskelijoilla oli mahdollisuus päivittäiseen vuorovaikutukseen kantaväestön kanssa.

Nii että tähän asiaan mä en saanut oikeesti en saanut suomalaisia ystäviä vielä, mutta toivon että tulevaisuudessa vaikkapa kun seuraavana vuonna pääsen lukioon sitten voin löytää lukiosta suomalaisia ystäviä, mulla on enemmän täällä afganilaisia ystäviä. (Haastateltava 1)

Mutta suomalaisten kanssa en ole eniten, koulussa siellä myös kaikki ovat maahanmuuttajia, mä ajattelen, että tulevaisuudessa olen enemmän ammatin kautta, mutta nyt en paljoa. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Haastateltavat kokivat, että Suomen lainsäädäntö mahdollistaa jokaisen kansalaisen tasavertaisen osallisuuden suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen sijaan henkilökohtaiset kokemukset suomalaisten maahanmuuttajiin kohdistuvista asenteista vaihtelivat. Osa maahanmuuttajista koki, että suomalaiset hyväksyvät ja ottavat heidät myönteisesti vastaan, mutta oli myös niitä, jotka kokivat syrjintää ja ennakkoluuloja. Myönteisen näkökulman mukaan suomalainen yhteiskunta tarjoaa kaikille samanlaiset mahdollisuudet ja ennakkoluulojen määrä on vähäinen. Suomi on edistysellinen yhteiskunta, jossa erilaiset ihmiset elävät sopusoinnussa keskenään. Toisen kielteisemmän näkemyksen mukaan suomalaiset ihmiset muodostavat keskenään oman ryhmän eikä maahanmuuttajia aidosti hyväksytä heidän joukkoonsa. Nämä asenteet heijastuivat myös koulun arkeen. Omalla toiminnallaan suomalaiset voivat siten joko edistää tai estää maahanmuuttajien kotoutumisen suomalaiseen yhteiskuntaan.

Se on järjestetty sillä lailla sillä tavalla, että kaikille on samanlaiset mahdollisuudet ja ne suomalaiset ne suomalainen yhteiskunta antaa kaikille tilanteita, että mahdollisuuksia antaa mahdollisuuksia, että niin lähtee mukaan yhteiskunnan kanssa muiden kanssa. (Haastateltava 1)

Kuusi vuotta olen ollut Suomessa ja koskaan ei kukaan ole sanonut olet kurdi mistä olet miksi tulit tänne, minä en ole kokenut rasismia. (Haastateltava 4, käännetty persiasta)

Ehkä kun se koskee lakia voin kokea sen kyllä, mutta kun se koskee itse suomalaisia ihmisiä minä en koe sitä. Se on lähtöisin kotoutumissuunnittelijoilta (mahdollisuus kotoutua) voit saada sen heiltä ja joiltakin suomalaisilta, mutta et suurimmalta osalta. ... Mielestäni he ovat vain keskenään, on vaikeaa kun elät toisessa maassa. Yrität vain sekoittua joukkoon, yhteiskuntaan. Ja siihen menee aikaa. Kaikki eivät ehkä hyväksy sinua. Se on sellaista kaikkialla maailmassa. Se on kaikkialla, kaikki eivät hyväksy sinua, kaikki eivät pidä sinusta. Joten sinun täytyy vain olla oma itsesi. Ja mennä eteenpäin. Se on elämää. (Haastateltava 9, käännetty englannista)

Koska sinä olet maahanmuuttaja ja eri värinen sitten se heti se arvioidaan, että te vaan haluatte rahaa, se on paha, paha olo joskus. Kun minä olin koulussa minä sain semmonen, joku laulaa minulle, että huivi päähän emme tarvita, se laulo mulle koulussa, minä itken. Ope sanoi, että älä välitä, vaikka minä olen aikuinen silti luovutan ei kestä tommosta. (Haastateltava 5)

Osa haastateltavista piti Suomea hämmästyttävän monimuotoisena maana, jossa on paljon erilaisia kieliä, kulttuureja ja uskontoja. Suomi on kuitenkin suhteellisen yksikulttuurinen maa. On mahdollista, että maahanmuuttajat ovat virallisissa tilanteissa, kuten koulussa, korostuvasti tekemisissä toisten maahanmuuttajien kanssa. Silloin maahanmuuttajien ja kantaväestön välinen

heikko vuorovaikutussuhde ei suoraan kerro suomalaisten asenteista maahanmuuttajia kohtaan. Silloin taustalla ovat rakenteelliset tekijät, jotka eivät mahdollista luontevaa kanssakäymistä maahanmuuttajien ja kantaväestön välille.

Kulttuuri on avoin, kyllä kokonaisuudessaan Suomessa, demokraattinen maa, todella paljon löytyy kulttuureja ... Suomessa ihmiset tutustuvat toisiin kulttuureihin eli ajattelevat vapaasti, he hyväksyvät nopeasti muut kulttuurit, tulevat nopeasti rinnalle, myöskin on erilaisia uskontoja. (Haastateltava 4, käännetty persiasta)

Suomessa on olemassa erilaisia kulttuureja, koska täällä asuu ihmisiä monista maista ja jokaisella maalla on oma kulttuurinsa. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Onnistuneen kotoutumisen kannalta olisi tärkeää, että maahanmuuttajien ja kantaväestön välille muodostuisi yhteisen toiminnan kenttä. Käsittelimme aikaisemmin kirjallisuuskatsauksessa kulttuurin mikro-, meso- ja makrotasoja. Mikrotasolla tarkoitetaan yksilön, mesotasolla organisaatioiden ja makrotasolla yhteiskunnallisten rakenteiden ja instituutioiden toimintaa. (Raunio ym. 2011, 38.) Voidaan todeta, että Suomessa maahanmuuttajien kotoutumista tarkasteltaessa makrotason lainsäädäntö on onnistunutta. Maahanmuuttajat kokivat, että lainsäädäntö edistää heidän tasavertaisia mahdollisuuksiaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen sijaan kotoutumiskoulutusta ei pidetty areenana, josta löytyisi suomalaisia vuorovaikutussuhteita. Kotoutumisen kannalta olisi kuitenkin tärkeää, että maahanmuuttajat löytäisivät itselleen myös merkityksellisiä suomalaisia kontakteja. Mesotasolla organisaatiot voivat parhaimmillaan rakentaa myönteisen väylän mikro- ja makrotasojen välille. Tässä tutkimuksessa haastateltavat toivat kotoutumiskoulutukseen liittyvässä puheessaan usein esille Jyväskylässä toimivan Monikulttuurisuuskeskus Glorian merkityksen osana koulutustaan. Tämä voidaan tulkita niin, että Jyväskylän seudulla kotoutumiskoulutuksen järjestäjien ja muiden organisaatioiden välillä on yhteistyötä. Vaikka Monikulttuurisuuskeskus Gloria ei suoraan tarjoa virallista kotoutumiskoulutusta, tuki sen toiminta kotoutumiskoulutuksen tavoitteiden saavuttamista kieliryhmien ja työharjoittelujen kautta. Monikulttuurisuuskeskus Gloria koettiin areenana, jossa ennakkoluulojen määrä oli vähäinen ja vuorovaikutus erilaisten ihmisten kanssa sujuvaa. Yhteistyö kotoutumiskoulutuksen järjestäjien ja muiden toimijoiden välillä voi siten täydentää sitä puutetta, että virallisesta kotoutumiskoulutuksesta ei löydetä suomalaisia vuorovaikutussuhteita.

Joo mutta koska olen muslimi, se aina vähän kattoo ensin, mutta se riippuu paikasta jos on Gloriassa mahdollisuus on paljon, mutta jos on kaupungissa pelottavaa kun kaikki tuijottaa. (Haastateltava 5)

Olen Suomessa paljon suomalaiset kavereita ja nuoria ja vanhaa ja keski-ikä ja myös oma indonesialainen, kyllä mä kävin Gloriassa tapasin siellä erilaisia maailmalta, siellä, kyllä tottakai. (Haastateltava 6)

Kotoutumiskoulutus tukee osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa tarjoamalla opintoja, jotka edistävät ympäröivän yhteiskunnan toimintamallien ymmärtämistä ja omatoimisuutta omassa lähiympäristössä. Suomen kielen taidolla on keskeinen kotouttava ja osallisuutta edistävä merkitys. Oma kielitaito kuitenkin koettiin puutteelliseksi ja tämä johti siihen, että toisinaan oli turvauduttava ulkopuoliseen apuun. Kukaan haastateltavista ei kokenut omaa kielitaitoaan riittäväksi työtä tai yhteiskunnassa toimimista varten. Kotoutumiskoulutus tukee kielen oppimista, mutta se on sellaisenaan liian lyhyt aika rakentaa riittävä kielitaito yhteiskunnallista osallisuutta varten. Maahanmuuttajien ja suomalaisten välisiä vuorovaikutussuhteitakaan ei juuri syntynyt kotoutumiskoulutuksen kautta. Myönteisten vuorovaikutussuhteiden syntyminen olisi kuitenkin merkittävä osallisuutta edistävä tekijä.

5.1.5 Kulttuuristen ristiriitojen tunnistaminen ja ratkaiseminen

Tässä tulososiossa tarkastellaan maahanmuuttajien kulttuurista sopeutumista Suomeen. Aluksi aihetta tarkastellaan kulttuuristen ristiriitatilanteiden kautta. Maahanmuuttajien kokemusten kautta tarkastellaan kuinka ristiriitatilanteet on koettu ja kuinka niitä on kotoutumiskoulutuksen areenalla ratkaistu. Tämän jälkeen käsitellään vapauden ja oman etnisen ryhmän merkitystä kotoutumiselle. Tulososion lopuksi muodostetaan yhteenveto tärkeimpien tutkimustulosten osalta.

Erot oman ja suomalaisen kulttuurin välillä koettiin suuriksi. Yhteentörmäykset ja ristiriidat kulttuurien välillä olivat moninaisia, koska haastateltavat olivat saapuneet Suomeen erilaisista kulttuurisista taustoista. Eräs haastateltava koki, että suomalainen käsitys yksityisyydestä eroaa oman kulttuurin käsityksestä. Suomessa asiat, jotka omassa maassa koetaan häpeällisiksi, ovat arkipäivää. Eräs haastateltava taas koki, että oman kulttuurin kunnioitukseen liittyvä tapakulttuuri oli vaikea sovittaa yhteen suomalaisen kulttuurin kanssa. Nämä erot koskivat vanhemman ihmisen puhuttelua ja muita kohteliaaseen

tapakulttuuriin liittyviä käyttäytymismalleja. Erään haastateltavan mukaan suomalainen aikakäsitys poikkeaa oman kulttuurin käsityksestä. Erilaiset kulttuuriset taustat haastavat yksilöitä eri tavalla. Aikakäsitykseen liittyvä kulttuuriero on luultavasti helpommin soviteltavissa kuin häpeällisiksi koettujen toimintamallien omaksuminen osaksi arkipäiväistä elämää. Lähtökulttuuristen eroavaisuuksien lisäksi maahanmuuttajien yksilökohtaiset erot määrittelevät kunkin omaa kulttuurista sopeutumista. Maahanmuuttajaa ei tule pitää vain lähtökulttuurinsa edustajana vaan yksilönä, jolla on henkilökohtaisia mieltymyksiä ja ominaisuuksia. Näin ollen myös samasta lähtökulttuurista kotoisin olevat maahanmuuttajat sovittelevat kulttuuria ristiriitoja eri tavalla.

Joo kyllä tosi tosi iso eri, meidän kulttuuri Indonesiasta ja suomalainen kulttuuri. Ensimmäinen kun mä tulin täällä meidän kulttuuri ei voi kutsua nimi suoraan vanhempi kuin minä, pitää sanoa sisko tai veli, esimerkiksi sisko Minna tai veli Abbo ei voi sanoa suoraan Minna Abbo, ei voi suoraan sanoa nimi ... Ja sitten jos bussissa jos näkyy vanhempi ja siellä ei ole tuoli ja vähän vaikea, jos Indonesissa heti seisoo ole hyvä mutta täällä on jos nuori hän istuu ja sitten joskus vähän ikää 60 vuotta hän seisoo, se on sellainen. Tosi eri. (Haastateltava 6)

Kyllä. Miten onnistunut siinä? Edelleen työstän sitä päivittäin. Mikä on vaikeinta? Vaikea asia on, että täällä Suomessa on paljon asioita, joita me kotona pidämme hävettävänä, yksityisyys ja asiat niin kuin tämä, täällä se on normaalia. Tällaiset asiat ovat minulle kulttuurishokki, se on aika vaikeaa minulle. (Haastateltava 9, käännetty englannista)

Minä olen sellainen helppo sopeutuu, en tiedä kenen kanssa minä olla minä luulen on helppo sopeutuu, mutta minun kulttuuri ehkä vähän kaukana kuin suomalainen ja sinä sano tule kello kolme minä voin kello viisi saapuu, aika on vähän ongelma. (Haastateltava 5)

Kotoutumiskoulutus toimi tilana, jossa kulttuurien välisiä ristiriitoja tunnistettiin yhdessä opettajan kanssa. Suomalaista ajatusmaailmaa ymmärrettiin siinä määrin, että suomalaisille annettiin anteeksi, jos he toimivat maahanmuuttajan oman kulttuurin mukaisesti väärin. Yksi tällainen tapaus liittyi siihen kumpi käsi on soveliasta ojentaa toiselle. Edellytyksenä kulttuurien väliselle oppimiselle on opettajan ja oppilaan välinen avoin vuorovaikutussuhde. Kaikille kotoutumiskoulutukseen osallistuville opiskelijoille kulttuurieroista julkipuhuminen ei kuitenkaan ole soveliasta. Eräs haastateltava kertoi, että ongelmia ruoan suhteen tuottaa se, että lihan tulisi olla islamilaisittain teurastettua halal-lihaa. Haastateltava oli kuitenkin heti tämän sanottuaan sitä mieltä, että hänen ei olisi pitänyt tuoda asiaa ilmi, koska suomalaiset eivät tiedä mitä halal-liha tarkoittaa. Koulussa oli tullut esille, että opettaja ei ollut ymmärtänyt mitä halal-liha on. On mahdollista, että

maahanmuuttajat vaikenevat tietyistä kulttuurisista asioista, koska he eivät halua loukata suomalaista kulttuuria. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on kuitenkin kulttuuristen ristiriitojen tunnistaminen ja ratkominen. Tämä tehtävä saattaa muodostua haastavaksi sellaisissa tilanteissa, joissa maahanmuuttajien oma epäsuoran ilmaisun kulttuuri kohtaa suomalaisen suoran ilmaisun kulttuurin. Kaikki haastateltavat olivat oppineet tunnistamaan oman ja suomalaisen kulttuurin välisiä ristiriitoja, mutta niiden hyväksyntä ja ratkaiseminen vaihteli yksilöittäin. Vaikka erot kulttuurien välillä tiedostettiin, oli monelle oman arvopohjan muuttaminen haastavaa. Toisaalta haastateltavien joukossa oli myös niitä, jotka eivät kokeneet kulttuurista yhteensovittamista vaikeaksi tehtäväksi.

Kyllä se on, olenko minä vanha hän sanoi koulussa, ei ei mutta olen vain kunnioittaa. Kertoo minun kulttuuri pitää sanoo täti ei voi suoraan nimi hän sanoo aah mutta sinä kutsuu vain nimi. Se on yksi ja toinen kun minä kävelen, kun minä pitää vähän ei voi seisoo kävele pitää vähän mikä nimi. Kyykistyä. Kyykistyä ei voi vanhempi seisoo minun edessä, jos minä haluan kävele, minä aina tämmönen ja minun opettaja sanoo ei tarvii sellainen täällä ei ole Indonesia, täällä on Suomessa, sinä ei tarvii tekee noin. Sitten minä se on vaikea, vaikea, vaikea, mutta elämä mennä ja sitten kun täällä käsillä vasemmalla ja oikealla jos haluan antaa tai ottaa jotakin, kaveri tai kuka, pitää jos tämä kädellä oikealla kädellä ei voi ottaa vasemmalla kädellä, se ei ole kunnioittaa. Ja sitten se on minä vaikea, miksi hän antaa mulle vasemmalla sitten okei täällä on kulttuuri Suomessa, se on paljon eri. (Haastateltava 6)

Ahaa ja on myöskin ongelma ruoan kanssa, mitä voimme syödä esimerkiksi ongelma lihan kanssa. Sen pitäisi olla halal. Mutta tämä ei ole hyvä, että sanoin tämän, koska he sanovat mitä halal on. Ei ole hyvä, että sanoin. (voivottelee asiaa jonkin aikaa) Koska meidän opettaja kysyi mitä halal on. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Kulttuurien välistä yhteensovittamista ja neuvottelua edistää se, että Suomessa jokaisella on vapaus päättää omaan elämään liittyvistä asioista. Vapaus edistää suomalaisen yhteiskunnan monimuotoisuutta, koska erilaiset kielet ja kulttuurit hyväksytään. Näin ollen suomalainen yhteiskunta mahdollistaa myös oman kielen ja kulttuurin ylläpidon. Tämä oli haastateltaville merkityksellistä. Arkielämässä ei koettu ongelmia ja monet elivät kotona oman kulttuurinsa mukaisesti. Yhtäläillä vapaus mahdollistaa myös vapautumisen aikaisemman kulttuurin kahleista. Eräs haastateltavista koki oman lähtökulttuurinsa vaikeaksi. Omaa kulttuurista taustaansa hän ei kuitenkaan täysin torjunut vaan koki, että ongelmista huolimatta omasta kotimaasta löytyy myös myönteisiä asioita. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on tukea maahanmuuttajan omaa kulttuuriperinnettä ja sen yhteensovittamista suomalaiseen kulttuuriin. Haastateltavien puheessa koulutus ei kuitenkaan esiintynyt omaa kulttuuriperinnettä tukevana tekijänä. Oman kulttuurin ylläpitäminen nähtiin

mahdollisena, mutta se koettiin laajemmin vallitsevan yhteiskunnan arvojen ja toimintatapojen kautta.

Täällä on hyvä lainsäädäntö, koska he sanovat, että voit valita minkä tahansa uskonnon ja myöskin esimerkiksi naiset voivat käyttää hejabia, ei ole mitään ongelmaa ja me voidaan elää hyvin, koska mutta se on hyvä, että kaikki ovat vapaita ja pystyvät itse päättämään omasta uskonnostaan ja vaatuksestaan ja elämäntyylistä, on vapautta ja se on hyvä. Ja myöskin täällä voi elää oman kulttuurin mukaisesti. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Kun me ollaan kotona me elämme niinkuin omassa kulttuurissa ja omalla kielellä me puhutaan ja kun mä olen suomalaisten kanssa niin silloin kyllä mä oon silloin mä kuulun siihen yhteiskuntaan, että sit mä olen teijän kanssa ja puhun teijän kielellä ja käyttäydyn niiku te. (Haastateltava 1)

Minä en tykkää tämä kulttuuri. Mutta kaikki tykkää, kaikki on hyvä. Meillä on hyvä ihminen Iranissa, ja meillä on hyvä ruoka, ja hyvä ihminen hyväsydäminen, hyvä lääkäri hyvä opettaja, kaikki on hyvä mutta joskus huivi ei käytä huivi poliisi voi ottaa kiinni menee vankilaan ja se on tosi paha ja ehkä sinä olet yliopistossa vähän sinun hiukset tulee ulos ja vähän meikata poliisi ottaa kiinni ja sitten sanoo sinun opettajalle, sitten se kirjoittaa sinun nimi ja kaikki menee sinun todistus, ei ole hyvä, jos soittaa isälle, isä sinä voit hakee sinun lapsi, sinun lapsi on paha lapsi, vain vähän meikata ei paha lapsi, hän on hyvä lapsi on hyvä elämä ja hän on esimerkiksi hän on lääkäri hän saada hyvä todistus, ei koska sinä meikata ja sitten vähän hiukset tuli sinä olet paha mene vankilaan. Tämä kulttuuri Iranissa on vaikeaa. (Haastateltava 2)

Suomessa vapaudella koettiin olevan myös huono puolensa. Suomessa nuoret tekevät asioita, kuten polttavat tupakkaa ja juovat alkoholia, joita ei haastateltavien kotimaassa hyväksyttäisi. Myös omanmaalaisten alkoholin käyttö ja huonojen elämänvalintojen tekeminen mietitytti. Suomessa vastuu omasta itsestä korostuu, koska yhteiskunta ei määritä yksilön elämää yhtä laajasti kuin monissa muissa maissa. Tällaisen vapauden käsitteleminen voi olla maahanmuuttajalle vaikea tehtävä ja johtaa ongelmiin. Selviytyäkseen uudessa maassa maahanmuuttajan tulee esittää itselleen kysymyksiä ja reflektoida omaa tekemistään. Vapauden kautta maahanmuuttajan on mahdollista luoda neuvotteleva tila oman ja suomalaisen kulttuurin välille. Onnistuneen kotoutumisen kannalta on tärkeää, että niin omaa kulttuuria kuin suomalaista kulttuuria tarkastellaan moninaisista näkökulmista. Tämä tarkoittaa sitä, että opitaan tunnistamaan niin myönteisiä kuin kielteisiäkin piirteitä molemmista kulttuureista. Jos kulttuurien välinen neuvottelu ja ristiriitojen ratkaiseminen epäonnistuu, on mahdollista, että maahanmuuttaja ajautuu kulttuurittomaan tilaan, jossa kaikki on sallittua. Silloin vapaus muuttuu vankilaksi.

Silloin kun mä tulin Irakista, täällä oli mulle paljon uusia asioita joihin tutustua, paljon yksinkertaisia asioita, esimerkiksi jotkut meistä iranilaisista tai jostain muusta maasta, todella nopeasti tulemme varovaiseksi alkoholin suhteen. Siinä käy niin, että ei pysty pitämään itsestään huolta, koska aikaisemmin ei ollut tällaista vapautta ja sitten kun tulee ja kokee vapauden sattuu kaikenlaista ja jälkepäin tulee ongelmia. ... Maa, jossa mä asuin, Irak, nää asiat on tavallisia, oli vapautta, mutta ei siinä määrin kuin Suomessa,

mutta tosi hyvin pidän huolta itsestäni, mutta ihmiset, jotka tulevat tänne heidän pitäisi aina ennen kuin he toimivat miettiä mitä he haluavat elämältä, koska elämä ei ole sitä, että tullaan Suomeen ja se on siinä, ihmisellä pitäisi olla elämässä jokin tavoite, jotain minkä haluat saavuttaa, miten haluat elää, niin tällä tavalla mä haluan elää, kysyä itseltänsä joka päivä, mihin mä meen, mitä mä teen, ennen tekemistä mietin onko tämä teko hyvä vai paha, olen pahoillani, mutta me ihmiset ei tehdä niin, pitäisi.
(Haastateltava 4, käännetty persiasta)

Haastateltavat olivat hyvin solidaarisia omaa etnistä ryhmäänsä kohtaan. Monet olivat pääsääntöisesti tekemisissä omanmaalaistensa kanssa, vaikka kontakteja suomalaisiin olisi ollut. Haastateltavat määrittelivät oman ryhmän vähemmistöryhmäksi, jonka jäsenet tarvitsevat apua ja pitävät yhtä. Oman ryhmän kautta rakennettiin tukiverkosto uuteen maahan. Haastateltavien puheessa tuli esille omien koulutusratkaisujen yksilöllinen ja kollektiivinen ulottuvuus. Koulutuksen ja työllistymisen kautta tavoiteltiin hyvää yhteiskunnallista asemaa, joka edistäisi henkilökohtaista hyvinvointia sekä laajemmin mahdollistaisi muiden auttamisen. Kielen ja kulttuurin oppiminen nähtiin välineenä, jonka kautta muita Suomeen tulleita maahanmuuttajia voidaan auttaa. Omien kokemusten ja vaikeuksien kautta maahanmuuttajien on mahdollista jakaa keräämäänsä pääomaa muille maahanmuuttajille. Erityisen vahvana solidaarisuus omaa etnistä ryhmää kohtaan ilmeni iranilaisten ja afgaanien keskuudessa. Toisaalta tämä ilmiö voi selittyä sillä, että he olivat ylliedustettuina haastateltavien joukossa.

Mikä on sun tavoite koulun suhteen, opiskelun suhteen? Meidän tavoite on eka oppia kieli, muiden auttaminen, tarkoitan, että omien vaikeuksien kautta voimme auttaa toisia, ensin on vaikeaa mutta sitten se helpottaa, me opettelemme pikkuhiljaa ystävystymme ja tutustumme, tavoite on että autetaan toisiamme, niin kuin meitä autetaan Suomessa ja tulevaisuudessa, jos joku joka on juuri saapunut eikä selviydy itsekseen, niin autamme.
(Haastateltava 7, käännetty persiasta)

Suomessa oman ryhmän kulttuuri-identiteetin ylläpitäminen nähtiin muuttavana ja dynaamisena ilmiönä. Tämä näkemys perustui siihen, että Suomessa syntyneet lapset mahdollisesti unohtavat oman kulttuurisen taustansa, koska ovat ulkoisten olosuhteiden takia pakotettuja siihen. Sisäisen dynamiikan muuttuminen haastaa ryhmän solidaarisuuden jatkuvuuden. Ryhmän solidaarisuudelle on tärkeää, että sen jäsenet jakavat keskenään yhteisen ryhmäidentiteetin eli ryhmän jäsenten samankaltaisuus on tärkeää. Tällaisia yhteisiä ryhmäidentiteetin määrittäjiä ovat mm. kieli, yhteinen historia ja tavat. Nämä ovat niitä tekijöitä, jotka luovat kokemuksen oman ryhmän ainutlaatuisuudesta ja voivat olla myönteinen voimavara maahanmuuttajalle. Toisaalta nämä ovat myös niitä tekijöitä, jotka aiheuttavat ryhmän sisäisiä

ongelmia siinä vaiheessa kun ryhmän jäsenten yhteistä kieltä ja kulttuuria ei voida pitää itsestäänselvyytenä. Tämä ilmiö kuvastaa kotoutumisen yli sukupolvien jatkuvaa luonnetta. Maahanmuuttajien lapset ja mahdollisesti lapsenlapset kamppailevat myös aiempien sukupolvien ja suomalaisuudesta nousseiden ristiriitojen välillä. Varsinkaan tässä vaiheessa ei voida enää puhua yksikäsitteisestä, selvästi rajatusta kulttuurisesta identiteettikäsitteestä.

Kulttuuri täällä ei ole ongelma, meneekö se tulevaisuudessa hyvin? Hyvin menee, koska nyt minä ajattelen, että kaikilla on oma kulttuurinsa, mutta tulevaisuudessa lapset sen kulttuurin piirissä jossa he elävät, heillä on se kulttuuri. Ymmärrätkö? Kyllä minä ymmärrän. Ja myöskin enemmän tutustuvat siihen kulttuuriin, koska he elävät siinä kulttuurissa. Ja on mahdollista, että he unohtavat oman kulttuurinsa, koska heidän on pakko, koska he elävät siinä kulttuurissa. (Haastateltava 3, käännetty persiasta)

Kotoutuminen on aikaa vaativa prosessi. Identifioituminen osaksi omaa etnistä ryhmää oli erityisen vahva maassa 2-3 vuotta oleskelleiden keskuudessa. 2-3 vuotta maassa oleskelleet näkivät jaon oman ryhmän ja suomalaisten välillä jyrkempänä kuin 5-9 vuotta maassa oleskelleet. Myös 5-9 vuotta maassa oleskelleet painottivat oman kulttuurisen ryhmänsä merkitystä, mutta sitä neuvoteltiin suhteessa suomalaisuuteen. Eräs haastateltava näki itsensä niin iranilaisena kuin suomalaisena. Osa suomalaisuutta hän halusi olla, koska hän arvosti suomalaista yhteiskuntaa ja piti sitä edistyksellisenä. Toinen haastateltava kertoi pikkuhiljaa muuttuvansa suomalaiseksi. Eniten vaikeuksia aiheutti suomalaisten varauksellinen käytös, joka ei ollut ominaista hänen omalle kulttuurilleen. Eräessä perheessä ripaus suomalaisuutta oli otettu mukaan perheen arkeen suomalaisen ruoan muodossa. Nämä haastateltavat olivat sovitelleet suomalaisuutta osaksi omaa arkielämää omaa kulttuurista perinnettä unohtamatta. Onnistuneen kotoutumisen kannalta onkin merkittävää, että maahanmuuttajat kunnioittavat niin omaa kuin suomalaista kulttuuria.

Joo iranilainen suomalainen, sanon itselleni, että olen iranilainen suomalainen, olen suomalainen koska suomalainen yhteiskunta on todella edistyksellinen. (Haastateltava 4, käännetty persiasta)

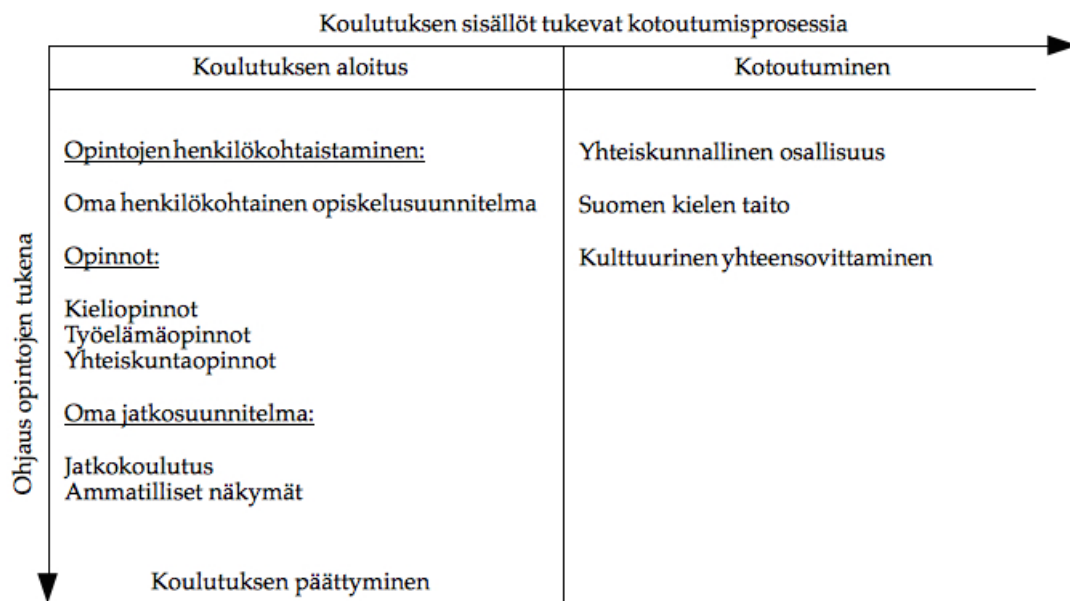
Tunnet sä ittes et sä oot kotona täällä Suomessa? Joo minä luulen, koska aika kauan asunut täällä ja tunnen paikka, mutta ei paljon tiedä mihin menee, siis jos minä menee jonnekin tarvitsee kartta, mutta tuntuu kuin kotona. En tiedä nyt minä menen oma kotimaahan, mä tuntuu menen vieras paikka ja jännittää, koska paljon muuttuu. (Haastateltava 5)

Mä haluaisin olla yksi jäsen suomalaisessa yhteiskunnassa, että nii haluaisin olla suomalaisten kanssa ja lähteä liikkeelle heidän kanssaan. Oma kulttuuri se on ennen kaikkea tärkeä minulle, mutta toisaalta pitäisi oppia teidän kulttuuria ja kieltä. (Haastateltava 1)

Oman ja suomalaisen kulttuurin yhteensovittaminen on monelle maahanmuuttajalle haastava tehtävä. Kotoutumiskoulutuksessa avoimen vuorovaikutuksen kautta opettaja ja oppilas voivat yhdessä ratkoa syntyneitä ristiriitatilanteita. Avoimuus ei kuitenkaan ole aina kaikkien toimijoiden kohdalla itsestäänselvä oletus. Kulttuurisen yhteensovittamisen tehtävä voi muodostua haastavaksi, jos kotoutumiskoulutuksen lähtökohdat jo itsessään aiheuttavat toimijoiden välillä kulttuurisia ristiriitatilanteita. Kotoutumista ei ole mielekästä tarkastella selkeärajaista, tiettyyn pisteeseen päättyvänä tehtävänä vaan pitkäaikaisena, kulttuurien välisenä neuvottelevana vuorovaikutussuhteena. Kotoutumiskoulutus edistää kulttuuristen ristiriitojen tunnistamista, mutta niiden lopullinen ratkaiseminen on kuitenkin jokaisen maahanmuuttajan oma henkilökohtainen tehtävä.

5.1.6 Tulosisioiden yhteenveto

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella kotoutumiskoulutuksen sisällöt voidaan jakaa koulutuksen aikana saavutettaviin tavoitteisiin sekä sellaisiin tavoitteisiin, jotka eivät vielä kotoutumiskoulutuksen päättyessä ole valmiita. Kotoutumiskoulutuksen aikana saavutettaviin tavoitteisiin kuuluu jatkokoulutuspaikan löytäminen ja omien tulevaisuuden suunnitelmien muodostaminen. Tätä kotouttavaa tehtävää tukee koulutuksen aikana muiden opintojen lisäksi ohjaus. Tavoitteille, jotka eivät vielä kotoutumiskoulutuksen päättyessä ole valmiita, on luonteenomaista prosessimaisuus. Näitä kotouttavia tavoitteita ovat osallisuus yhteiskunnassa, riittävä suomen kielen taito sekä kulttuurinen sopeutumistehtävä. Kotoutumiskoulutuksen aikana tuetaan osallisuutta, kielen oppimista ja kulttuurista yhteensovittamista, mutta lopulliseen johtopäätökseen ei kotoutumiskoulutuksen puitteissa ole mielekästä pyrkiä tehtävien pitkäaikaisen luonteen vuoksi. Kotoutumiskoulutuksen rooli osana onnistunutta kotouttamista on esitetty kuvassa 3. Tämä malli kuvastaa niille aikuisille maahanmuuttajille tarkoitettua kotouttavaa koulutusta, joiden tavoitteena on tulevaisuudessa työllistyä.

Kuva 3: Onnistunut kotouttava koulutuspolku. Kuvassa vasemmanpuoleinen laatikko kuvastaa koulutuspolkua. Opintojen aikana koulutusprosessia tuetaan jatkuvan ohjauksen kautta. Oikeanpuoleinen laatikko kuvastaa laajempia kotoutumiseen liittyviä sopeutumistehtäviä, joita koulutuksen sisällöt tukevat.

Tämän tutkimuksen mukaan opiskelijat ovat saaneet tarpeitaan vastaavaa koulutusta. Koulutuksen henkilökohtaistamisessa ja ohjauksessa on onnistuttu. Alkukartoituksen ja lähtötasotestin kautta opiskelijat ohjattiin oikeanlaisiin opetusryhmiin ja koulutukseen liittyvissä asioissa suhde ohjaajaan oli vastavuoroinen. Vaikka koulutukseen liittyvät kokemukset olivat pääsääntöisesti myönteisiä, oli eräs tutkittava pettynyt siihen, että hänen kotoutumiskoulutuksensa oli loppunut kesken. Lähes vuoden odotettuaan tutkittava ei ollut vielääkään päässyt jatkamaan opintojaan. Tämän opiskelijan kohdalla kotouttamisessa ei olla onnistuttu hyvin. Kotoutumiskoulutuksen kautta edistettiin opiskelijoiden yhteiskunnallista osallisuutta. Opiskelijat oppivat arjen perustaitoja ja suomen kieltä sekä tutustuivat suomalaisen yhteiskunnan toimintamalleihin. Kotoutumiskoulutus tukee suomen kielen oppimista, mutta omaa kielitaitoa ei tästä huolimatta koettu riittäväksi yhteiskunnallista osallisuutta tai työllistymistä varten. Lisäksi kotoutumiskoulutuksen kautta opiskelijat eivät löytäneet itselleen

merkityksellisiä vuorovaikutussuhteita kantaväestön kanssa. Kotoutumiskoulutus edisti oman ja suomalaisen kulttuurin välisen neuvottelevan vuorovaikutussuhteen muodostumista. Opettajan ja oppilaan välinen avoin vuorovaikutussuhde edistää kulttuurien yhteensovittamista. Toisaalta opettajan ja oppilaan välinen avoin vuorovaikutuksellinen suhde ei ole jokaisen maahanmuuttajataustaisen oppilaan kohdalla itsestäänselvä toimintatapa. Työelämäopinnot ja ohjaus tukivat yhdessä opiskelijoiden jatkosuunnitelmien muodostamista. Tutkimuksen perusteella ei voida ottaa kantaa siihen kuinka moni opiskelijoista sai jatkokoulutuspaikan, koska osa tutkittavista ei vielä ollut lopettanut kotoutumiskoulutustaan. Kotoutumiskoulutuksen päättäneiden keskuudesta löytyi jatko-opintoihin jatkaneita sekä ilman koulutuspaikkaa jääneitä. Kotouttamisessa on maahanmuuttajien kokemuksissa onnistuttu, mutta jatkossa tulee kiinnittää erityisesti huomiota laadukkaaseen kielen opetukseen sekä kantaväestön ja maahanmuuttajien luontevan kanssakäymisen edistämiseen.

6 POHDINTA

6.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Kotoutumiskoulutuksen kautta opiskelijat ovat saaneet omia tarpeitaan vastaavaa koulutusta. Koulutuksen alussa alkukartoituksen kautta opiskelijat on ohjattu oikeanlaisiin opetusryhmiin. Alkukartoituksella on siten tärkeä merkitys osana onnistunutta kotoutumiskoulutusta. Koulutukseen osallistuvat opiskelijat muodostavat opiskeluvalmiuksiltaan heterogeenisen ryhmän. Erilaisten lähtökohtiensa takia opiskelijoilla tulee olla koulutuksen aikana jatkuvasti mahdollisuus ohjaukseen. Ohjaus tukee opiskelijoiden hyvinvointia, itsenäistä työskentelyä, opinnoissa suoriutumista sekä jatkosuunnitelmien muodostamista. Kotoutumiskoulutuksen opinnot tukevat opiskelijan yhteiskunnallista osallisuutta edistämällä omatoimisuutta uudessa yhteiskunnassa. Suomen kielen taidolla on keskeinen kotouttava ja osallisuutta edistävä merkitys. Kotoutumiskoulutus edistää kielen oppimista, mutta tästä huolimatta oma kielitaito koetaan puutteelliseksi. Riittämättömän kielitaitonsa takia opiskelijat eivät koe olevansa aidosti yhdenvertainen osa suomalaista yhteiskuntaa. Maahanmuuttajien ja kantaväestön välisiä vuorovaikutussuhteitakaan ei juuri syntynyt kotoutumiskoulutuksen kautta. Ryhmien välinen myönteinen ja arkinen kanssakäyminen olisi kuitenkin tärkeä osallisuutta ja kotoutumista edistävä tekijä. Kotoutumiskoulutuksen kautta opiskelijat oppivat tunnistamaan ja osittain ratkaisemaan oman ja suomalaisen kulttuurin välisiä ristiriitatilanteita. Opettajan ja oppilaan välinen avoin vuorovaikutussuhde edisti kulttuurien välistä yhteensovittamista. Tämä ei kuitenkaan ollut kaikkien opiskelijoiden keskuudessa itsestäänselvä toimintatapa. Maahanmuuttajien kokemuksissa kotouttamisessa on onnistuttu. Jatkossa erityistä huomiota tulee kiinnittää laadukkaaseen kielen opetukseen ja ryhmien välisen arkipäiväisen kanssakäymisen edistämiseen.

Aikaisemman kirjallisuuden (Opetushallitus, 2012; Kivisik ym. 2011.) mukaan alkukartoituksen tehtävänä on maahanmuuttajien ohjaaminen oikeiden palvelujen käyttäjäksi. Kartoituksesta saatava tieto on tärkeää informaatiota, koska sen kautta koulutuksen opetussisältöjä voidaan suunnitella opiskelijoiden tarpeiden mukaiseksi. Opiskeluvalmiuksiltaan

homogeenisissa ryhmissä oppiminen on mielekkäämpää ja tarkoituksenmukaista. (Opetushallitus, 2012, 12-14; Kivisik ym. 2011, 5-18.) Tämä tutkimus vahvistaa tarvetta koulutuksen henkilökohtaistamiselle, koska koulutukseen osallistuvat opiskelijat muodostavat opiskeluvalmiuksiltaan heterogeenisen ryhmän. Tutkimukseen osallistuneet kokivat, että heidän yksilölliset koulutustarpeensa otettiin huomioon alkukartoituksen ja muiden koulutuksen aikana tehtyjen testien kautta. Lähtötasotestin tulosten perusteella itsenäisesti opiskellut maahanmuuttaja sijoitettiin nopeasti etenevään kieliryhmään. Tämä tukee näkemystä, jonka mukaan opiskelu opiskeluvalmiuksiltaan homogeenisissa ryhmissä on opiskelijalle tarkoituksenmukaisempaa. Suokonaution (2008) mukaan kotoutumiskoulutuksessa on edelleen omia haasteitaan, koska opiskelijaryhmät muuttuvat opiskelun edetessä heterogeenisiksi vaikka opiskelu olisikin aloitettu samalta tasolta. (Suokonautio, 2008, 61-62.) Opiskelijoiden oppimiseen vaikuttavat monet yksilökohtaiset ominaisuudet kuten se kuinka opiskelijat suuntautuvat opiskeluun, minkälaisia tavoitteita he asettavat ja kuinka he näkevät itsensä aikuisina oppijoina. Erilaiset opiskeluvalmiudet korostavat koulutuksen jatkuvan henkilökohtaistamisen merkitystä.

Kotoutumiskoulutuksen henkilökohtaistaminen korostaa ohjauksen merkitystä osana opintoja. Kotoutumiskoulutuksen aikana opiskelijoilla tulisi aina olla mahdollisuus ohjaukseen. (Opetushallitus, 2012, 21-22; Kivisik ym. 2011, 7.) Tässä tutkimuksessa ohjauksen merkitys osana kotouttamista oli suuri. Ohjaus tukee opinnoissa suoriutumista sekä omien tulevaisuuden suunnitelmien muodostamista. Tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat kokivat ympäröivän yhteiskunnan kielen ja yhteiskuntarakenteen itselleen vieraiksi. Tämä korostaa henkilökohtaisen tuen ja ohjauksen merkitystä. Opiskelijat tarvitsevat opintojensa tueksi ohjausta, joka on laadultaan vastavuoroista. Tämä tukee Ojasen (2000) näkemystä, jonka mukaan yksi onnistuneen ohjaustyön avaintekijöistä on se, että ohjaaja on itse aidosti läsnä vuorovaikutustilanteessa. (Ojanen, 2000, 141-142.) Tutkimustulos vahvistaa myös aikaisempaa tutkimusta (Korhonen ja Puukari, 2003.), jonka mukaan ohjaajan tehtävänä ei ole vain opiskelijan sisäisen prosessin suuntaaminen vaan laajemmin kiinnittäminen osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. (Korhonen & Puukari, 2013, 16-19.) Suokonaution (2008) mukaan ohjaustyön kautta opiskelijoita voidaan kannustaa itseohjautuvuuteen sekä

suunnittelemaan omaa elämäänsä niin, että kaikki välivaiheet tukevat kokonaistavoitteen saavuttamista. (Suokonautio, 2008, 88.) Tämän tutkimuksen perusteella kotoutumiskoulutuksessa painotetaan heti koulutuksen alusta alkaen omien ammatillisten suunnitelmien muodostamista. Tätä kautta kotoutumiskoulutus liitetään osaksi laajempaa, jatkokoulutukseen ja työllistymiseen tähtäävää kontekstia.

Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden lähtökohtana on kognitiiviseen psykologiaan pohjautuva sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys. Sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan opiskelijan oma rooli nähdään aktiivisena ja tavoitteellisena. (Opetushallitus, 2012, 16; Kivisik ym. 2011, 60-61.) Tämän tutkimuksen mukaan sosiokonstruktivistinen ohjaustyö tukee ja edistää opintoja. Ohjaaja voi edistää opiskelijan opintoja tukemalla itsenäistä työskentelyä tarjoamalla toimintamalleja, joiden kautta opiskelija osaa toimia oma-aloitteisesti. Tämä tukee näkemystä (Opetushallitus, 2012; Kivisik ym. 2011.), jonka mukaan ympäristöllä on oma vaikutuksensa siihen kuinka opiskelija suuntautuu oppimaan ja minkälaisia opiskelun strategioita hän hyödyntää. (Opetushallitus, 2012, 16; Kivisik ym. 2011, 60-61). Toisaalta sosiokonstruktivistisen oppimiskäsityksen mukainen opettajan rooli voi olla maahanmuuttajataustaiselle opiskelijalla vaikea ymmärtää. Autoritaariseen opetustyyliin tottuneelle sosiokonstruktivistinen opetustyyli voi olla kulttuurishokki. (Kivisik ym. 2011, 8-12; Wilhelmsson, 2004, 43.) Tässä tutkimuksessa eräs tutkittavista ei ymmärtänyt tavoitteiden ja arvioinnin merkitystä osana koulutusta vaan koki, että opettajan työ annetaan opiskelijalle. Tämä tukee aikaisempaa kirjallisuutta (Opetushallitus, 2012; Kivisik ym. 2011.), jonka mukaan itseohjautuvuutta ei voida pitää kaikkien kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden keskuudessa itsestäänselvänä olettamuksena. Kotoutumiskoulutuksen aikana tulisikin jatkuvasti kannustaa opiskelijoita itsenäiseen työskentelyyn ohjauksen kautta. Ohjauksen avulla vahvistetaan opiskelijan tietoisuutta itsestään oppijana sekä autetaan häntä suuntautumaan opiskeluun tavoitteellisesti. (Opetushallitus, 2012, 16; Kivisik ym. 2011, 8-11.) Tässä tutkimuksessa opiskelija koki koulutuksen itselleen merkitykselliseksi toiminnaksi, vaikka ei suuntautunutkaan opiskeluun tavoitteellisesti. Sosiokonstruktivistista opetustyyliä ei siten voida pitää ainoana oikeana oppimisen mallina. Toinen opetuksessa mahdollisesti esiintyvä

kulttuurinen ristiriita koskee oppilaan ja opettajan vuorovaikutuksellista suhdetta. Puukarin ja Taajamon (2007) mukaan koulutus voi toimia areenana, jonka kautta yhdenvertaisuutta ja dialogisuutta rakennetaan. Dialogisuudella tarkoitetaan osapuolten avoimuutta oppia ja olla vuorovaikutuksessa yli kulttuurirajojen. Dialogisuuden avulla voidaan rakentaa uudenlaista monikulttuurisuutta, jossa ei vain hyväksytä kulttuurien välisiä eroavaisuuksia vaan luodaan yhdessä uutta kulttuuria. (Puukari & Taajamo, 2007, 18.) Kotoutumiskoulutuksessa avoimen vuorovaikutuksen kautta opettaja ja oppilas voivat yhdessä ratkoa kulttuurisia ristiriitatilanteita. Avoimuutta ei kuitenkaan voida pitää kaikkien opiskelijoiden keskuudessa selvänä oppimisen lähtökohtana. Tällöin kotoutumiskoulutuksen opetustavat voivat jo itsessään aiheuttaa kulttuurisia jännitteitä.

Opiskelijan henkilökohtaisen hyvinvoinnin ja kotoutumiskoulutuksen opinnoissa suoriutumisen lisäksi ohjaus tukee omien ammatillisten jatkosuunnitelmien muodostamista. Aikaisemman kirjallisuuden (Opetushallitus, 2012; Kivisik ym. 2011.) mukaan työelämäopintoihin kuuluvan työelämäjakson kautta edistetään opiskelijan työhönsijoittumista. Työharjoittelun kautta opiskelijan on mahdollista saada ideoita omia koulutus- ja työllistymissuunnitelmia varten. (Opetushallitus, 2012, 34; Kivisik ym. 2011, 75.) Osa tähän tutkimukseen osallistuneista löysi työharjoittelun kautta itseään kiinnostavan ammatin. Työharjoittelu ja ohjaajan kanssa tehty ammatinvalintatyö tukivat toisiaan. Ohjaaja realisoi opiskelijoiden ammatillisia tavoitteita, tarjosi erilaisia ammattivaihtoehtoja ja auttoi opiskelijoita hakeutumaan jatkokoulutukseen. Aikaisemman tutkimuksen mukaan (Suokonautio, 2008; Teräs, 2009.) maahanmuuttajan polku kohti työelämää kulkee erilaisten koulutusten kautta. Usein maahanmuuttajien aikaisempi ammatti ei ole suoraan siirrettävissä suomalaisille työmarkkinoille. Tämän takia moni maahanmuuttajista valitsee itselleen uuden ammatin. (Suokonautio, 2008, 82; Teräs, 2009.) Myös tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että korkeakoulutetut eivät työllisty vastaaville aloille Suomeen eikä heidän tietotaitoaan ole siten hyödynnetty. Suokonaution (2008) mukaan maahanmuuttajat eivät ymmärrä kotoutumissuunnitelmatyön varsinaista merkitystä. (Suokonautio, 2008, 75-78.) Tämän tutkimuksen mukaan maahanmuuttajaopiskelijat ovat hyvin tietoisia itseään koskevista suunnitelmista ja koulutusratkaisuista. On mahdollista, että

kotoutumissuunnitelmatyö on käsitteenä monelle opiskelijalle vieras, mutta siihen sisältyvät asiat kuitenkin ymmärretään.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2012) on määritellyt kotouttamisen tavoitteeksi osallisuuden edistämisen ja sitä kautta eri väestöryhmien välisten myönteisten vuorovaikutussuhteiden muodostumisen. Tämän lisäksi osallisuudella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttajat osallistuvat suomalaisen yhteiskunnan toimintaan sen tasa-arvoisina jäseninä. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 24-26.) Työelämä- ja yhteiskuntataitojen opintojen kautta tuetaan opiskelijoiden kotoutumisprosessia edistämällä omatoimisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa. (Opetushallitus, 2012, 32-37.) Tässä tutkimuksessa opiskelijat olivat oppineet yleisiä omassa arkielämässä tarvittavia taitoja. Opiskelijat eivät kuitenkaan kokeneet olevansa yhteiskunnan tasavertaisia jäseniä riittämättömän kielitaitonsa vuoksi. Kotoutumiskoulutus tukee suomen kielen oppimista, mutta se on sellaisenaan lyhyt aika rakentaa riittävä kielitaito yhteiskunnallista osallisuutta varten. Tämä tutkimustulos on tullut esille myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Martin, 2002; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012.), joiden mukaan suurin kotoutumisen este on riittämätön kielitaito. Ilman riittävää suomen kielen taitoa maahanmuuttaja ei pääse opiskelemaan eikä työelämään. (Martin, 2002, 48; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 49-51.) Kotoutuakseen Suomeen maahanmuuttajan tulisi voida käyttää niin suomen kieltä kuin omaa äidinkieltään. Opiskelijan oma äidinkieli on se perusta, jonka kautta merkityksiä luodaan. (Dufva, 2002, 21-36; Martin, 2002, 42-46; Kemppainen & Lasonen, 2009, 28.) Tämän tutkimuksen mukaan suomen kielen opetuksen tueksi tarvitaan opiskelijan omaa äidinkieltä. Suomen kielen opetus pelkällä suomen kielellä koetaan haastavaksi varsinkin niiden keskuudessa, jotka eivät voi käyttää hyväkseen toista apukieltä kuten englantia. Yhteisellä kielellä on keskeinen rooli oppimisessa ja tiedon rakentamisessa. Kielitaidottomana kotoutumiskoulutuksen muidenkin oppisisältöjen ymmärtäminen kärsii. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on saavuttaa toimiva peruskielitaito B1.1. Peruskielitaidon avulla opiskelija pystyy toimimaan arkielämän tilanteissa, suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä sekä jatkokouluttautumaan. (Opetushallitus, 2012, 24-25; Kivisik ym. 2011, 6.) Tähän tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa oli opiskelijoita, jotka olivat saavuttaneet B1.1. mukaisen kielitaitotason. Tästä huolimatta omaa kielitaitoa ei koettu riittäväksi

yhteiskunnallista osallisuutta tai työelämää varten. On mahdollista, että kotoutumiskoulutuksen tavoitteet on määritelty liian haastaviksi. Omatoimisuuden ja kielellisen ulottuvuuden lisäksi osallisuudella tarkoitetaan eri väestöryhmien välisten myönteisten vuorovaikutussuhteiden muodostumista. Vuorovaikutussuhteita kantaväestön kanssa ei kuitenkaan löydetty kotoutumiskoulutuksen kautta. Tämä tutkimus tukee aikaisempaa tutkimusta (Raunio, 2011.), jonka mukaan Suomessa monelle toimintaympäristölle on ominaista luontevan kanssakäymisen vähyys. Jos maahanmuuttajien ja kantaväestön välillä ei ole arkipäiväistä vuorovaikutusta, ei myöskään synny sitä kulttuurin kenttää, jossa yhteisen elämän pelisääntöjä luodaan. Kantaväestön ja maahanmuuttajien vähäinen keskinäinen vuorovaikutus ei ole suoraan seurausta asenteellisista tekijöistä vaan taustalla on usein yhteiskunnan muut rakenteelliset tekijät. (Raunio ym. 2011, 21-38.)

Kuten aikaisemmat tutkimukset, myös tämä tutkimus näkee kotoutumisen monimuotoisena ja pitkäaikaisena prosessina. Ahmadin (2005) mukaan kotoutumista ei tulisi tarkastella selvärajaisena muuttumattomana kokonaisuutena, koska todellisuus ja identiteettikään eivät ole luonteeltaan sellaisia. (Ahmadi, 2005, 113.) Puukari ja Taajama (2007) näkevät kotoutumisen yksilön henkilökohtaisena prosessina. Osa kokee muuton helpompana kuin toiset, mutta tästä huolimatta ihmisen koko elämäntilanne muuttuu muuton myötä. Muuton seurauksena maahanmuuttajan tehtävänä on oman ja uuden kulttuurin kohtaamisissa syntyneiden ristiriitojen tunnistaminen, hyväksyminen ja ratkaiseminen. (Puukari & Taajamo, 2007, 13.) Tässä tutkimuksessa osa tutkittavista koki sopeutumisen Suomeen helpompana kuin toiset. Kulttuurisen viitekehyksen lisäksi maahanmuuttajien sopeutumista määrittävät heidän yksilökohtaiset ominaisuutensa. Kotoutumisen kontekstissa maahanmuuttajan omat yksilölliset ominaisuudet kohtaavat kulttuurien kentällä. Kotoutumista Suomeen tuetaan mahdollistamalla oman kielen ja kulttuurin säilyttäminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012, 24-26.) Tässä tutkimuksessa tutkittavat kokivat, että oman kulttuurin ylläpitäminen on mahdollista, mutta sitä ei suoraan liitetty kotoutumiskoulutuksen sisältöihin vaan laajempaan yhteiskunnalliseen vapauteen määritellä oma itsensä. Tämä tutkimus tukee Ahmadin (2005) tutkimustuloksia, joiden mukaan maahanmuutto johtaa laajempaan maahanmuuttoon liittyvään vapauteen määritellä oma itsensä uudestaan. Maahanmuuttajan aikaisempaa elämää

määrittäviä tekijöitä ei voida enää uudessa ympäristössä pitää itsestäänselvyytenä. Tämä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajan on määriteltävä oma itsensä ja asemansa yhteiskunnassa uudelleen. Oman kulttuurin säilyttämisen lisäksi maahanmuuttajalla on mahdollisuus etäännyä ja vapauttaa itsensä tiettyä kansalaisuutta tai kulttuuria määrittelevistä kahleista. (Ahmadi, 2005, 104-105.) Talibin (2002) mukaan oman kulttuuri-identiteetin merkitys korostuu, kun maahanmuuttaja kohtaa itselleen vieraan kulttuurin. Oman etnisen ryhmänsä viitekehysten kautta maahanmuuttaja määrittää omaa kuulumistaan ja ulkopuolisuuttaan uudessa yhteiskunnassa. (Talib, 2002, 36-46.) Tähän tutkimukseen osallistuneiden keskuudessa oman etnisen ryhmän merkitys koettiin tärkeänä ja omat koulutukseen liittyvät tavoitteet liitettiin myös osaksi oman kulttuurisen ryhmän viitekehystä. Ryhmän toisilla jäsenillä voi olla suomalaisen yhteiskuntaan kotouttava merkitys, kun maassa pitkään asuneet auttavat ryhmän uusia jäseniä maan käytänteissä ja tavoissa. Oman ryhmän ja suomalaisuuden välinen neuvottelu voi jatkua yli sukupolvien, kun oman etnisen ryhmän ja perheen sisäinen dynamiikka ajan myötä muuttuu. Yli sukupolvien jatkuva kotoutuminen hämärtää jo itsessään monimerkityksellistä kotoutumisen käsitettä. Tämä tukee aikaisempaa tutkimusta (Hall, 1999; Pietikäinen ym. 2002.), jonka mukaan oman ryhmän ja muiden ryhmien välillä käydään jatkuvaa identiteettikeskustelua. (Hall, 1999, 227; Pietikäinen ym. 2002, 9.)

Koulutuspalvelujen kautta maahanmuuttajille voidaan tarjota mahdollistavia valmiuksia toimia osana suomalaista yhteiskuntaa. Koulutus on merkittävä kotoutumisen lähtökohta, jonka kautta opitaan maan kieltä ja tutustutaan uuteen yhteiskuntaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012.) Maahanmuuttajien omassa puheessa tärkeiksi kotouttaviksi tekijöiksi nousi suomen kielen oppiminen, jatkokouluttautuminen, muiden auttaminen ja työllistyminen. Kotoutumiskoulutus on mahdollistava areena, jonka kautta omia tavoitteita voidaan saavuttaa. Kotoutumisen konteksti muodostuu keskenään vuorovaikutuksellisista tekijöistä, jonka yksi toimija kotoutumiskoulutus on. Kotoutumiskoulutus on väylä yksilön ja laajemman yhteiskunnan välillä. Muita kotoutumisen kentällä toimivia toimijoita ovat mm. maahanmuuttajan oma etninen ryhmä sekä erilaiset organisaatiot. Näillä toimijoilla on toisiinsa nähden niin suoria kuin epäsuoria vaikutuksia. Kotoutumiskoulutus vaikuttaa suoraan yksilön yhteiskunnallisiin

mahdollisuuksiin esimerkiksi jatkokoulutuksen muodossa. Suoran vaikutuksensa lisäksi kotoutumiskoulutuksella voi olla epäsuora vaikutuksensa tietyn maahanmuuttajayhteisön kotoutumiselle, kun maahanmuuttajat jakavat hankkimaansa pääomaa ryhmän muille jäsenille. Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat aikaisempia tutkimustuloksia ja tutkimuksen tavoitteessa onnistuttiin melko hyvin. Tutkija sai selville kuinka kotouttamisessa ollaan maahanmuuttajien omien kokemusten mukaan onnistuttu. Merkittävin käytännön tutkimustulos oli se, että suomen kielen opetuksen osaksi tulisi integroida opetusta maahanmuuttajien omalla äidinkielellä. Lisäksi maahanmuuttajien ja kantaväestön välille tulisi muodostaa enemmän luontevia kanssakäymisen mahdollisuuksia.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ei usein voida mitata yhtä tarkasti kuin määrällisen tutkimuksen luotettavuutta. Laadullista tutkimusta tarkasteltaessa validiteetti on usein reliabiliteettiä mielenkiintoisempi tarkastelun kohde. Sisäisen validiteetin kautta mitataan sitä onko tutkimus tutkinut sitä mitä oli tarkoituskin. Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan mittauksen yleistettävyyttä. (Metsämuuronen, 2011, 125.) Tämän tutkimuksen pohjalta ei voida tehdä yleistyksiä, koska haastateltavien lukumäärä on suhteellisen pieni. Lisäksi tutkimukseen osallistuneet olivat kulttuuriselta taustaltaan melko homogeeninen ryhmä, koska haastateltavista suurin osa koostui persiankielisistä. Tällöin tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koko maahanmuuttajaryhmää koskevaksi. Haastateltavat löydettiin pääasiassa vapaaehtoiseen toimintaan perustuvien kotouttavien aktiviteettien parista. Tämä rajaa vähemmän aktiiviset ja syrjäytyneet yksilöt tutkimuksen tarkastelun ulkopuolelle. Tällöin tutkimuksen tulokset saattavat antaa todellisuutta myönteisemmän kuvauksen. Lisäksi on mahdollista, että haastateltavat eivät suoraan maininneet koulutuksen kielteisistä asioista. Koulutusta ja opetusta pidettiin korkealaatuisena ja oppimisvaikeuksia omina henkilökohtaisina ongelmina. Kuitenkin erään haastateltavan puheesta tuli tämän näkemyksen lisäksi esille se, että hänellä oli suomen kielen oppimisen suhteen ongelmia kielen opetustavan kanssa. Haastatteluissa osa tutkittavista myönsi, että on olemassa hyviä ja huonoja puolia. Osa haastateltavista ei kuitenkaan määritellyt

mitä huonot puolet olivat, vaikka haastattelija suoraan kysyikin. Aikaisemmissakin tutkimuksissa on tullut esille, että kielteistä palautetta ei mielellään anneta. Kotoutumiskoulutuksesta saatu palaute on myönteistä ja opiskelijat ovat hyvin solidaarisia opettajiin kohtaan. Ongelmista mieluummin vaietaan eikä kerrota kenellekään. (Säävälä & Keski-Hirvelä, 2011, 183; Suokonautio, 2008, 64.) Suomalaisessa koulutusjärjestelmässä arvostetaan kriittistä ja rakentavaa palautetta. Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat saattavat erilaisen kulttuurisen taustansa takia suhtautua koulutuksen ja opettajien arvostelemiseen toisella tavalla.

Tämän tutkimuksen vahvuus ja heikkous on haastatteluissa käytetty kieli. Samankin kielellisen kentän sisällä yksilöt tulkitsevat käsitteiden merkityksiä hieman eritavalla ja tuovat keskustelun kontekstiin omia tulkintojaan. Oman lisänsä tähän tuo se, että käytetään itselle vierasta kieltä. Lisäksi kaikkea ei voida aina sellaisenaan kääntää kielestä toiseen. Suomen kielisissä haastatteluissa käytettiin haastattelijan omaa äidinkieltä ja persiankielisissä haastateltavien omaa äidinkieltä. Englanninkielisessä haastattelussa molemmat osapuolet käyttivät itselleen vierasta kieltä. Tutkijan persian kielen taito on tässä tutkimuksessa vahvuus, koska se mahdollistaa myös niiden persian kielisten opiskelijoiden tutkimisen, joiden suomen kielen taito ei ole vielä riittävä haastattelua varten. Persia ei kuitenkaan ole tutkijan oma äidinkieli, joka rajoittaa osittain kielenkäyttöä. Lisäksi tutkija osaa farsia ja osa haastateltavista oli darin kielisiä. Tästä huolimatta haastattelut onnistuivat hyvin. Tuloksissa esiintyvät sitaatit ovat tutkijan itsensä suomentamia ja tällaisenaan sisältävät tutkijan oman tulkinnan puheesta. Tutkija päätti jättää alkuperäiset persian ja englannin kieliset sitaatit sisältävän haastatteluliitteen pois sen takia, etteivät haastateltavat paljastuisi kielenkäyttönsä kautta. Tämä heikentää tutkimuksen läpinäkyvyyttä.

Tutkimuksessa käytetyt käsitteet ovat teorian mukaisia, koska haastatteluissa käytetty haastattelurunko pohjautui suoraan teoriassa esiteltyihin kotoutumiskoulutuksen sisältöihin. Teemahaastattelu sopi hyvin tämän tutkimuksen tarkoitukseen, koska teemojen kautta kaikkien haastateltavien kanssa käytiin tutkimuksen kannalta oleelliset aihepiirit läpi. Haastateltavien mahdollisuus omaan vapaaseen puheeseen toi tutkimukseen myös uudenlaisia näkökulmia. Tämä mahdollistaa paremman ymmärryksen kotouttavan toiminnan merkityksestä osana maahanmuuttajien

kotoutumisprosessia. Tulososuudessa tutkija on päätelmänsä tueksi esittänyt sitaatteja haastatteluista, jotta lukija ymmärtää mihin tutkimustulokset perustuvat. Tutkimuksen ongelmaksi muodostuu kotoutumisen laaja ulottuvuus. On mahdollista, että haastateltavat eivät aina osanneet itse rajata mikä oli seurausta juuri kotoutumiskoulutuksesta. Haastateltavien puheessa tehtiin kuitenkin rajanvetoja kotoutumiskoulutuksen ja muiden toimijoiden kuten organisaatioiden, peruskoulun ja ammatillisen koulutuksen välillä. Jokaisella maahanmuuttajalla on oma kotoutumispolkunsa eli tutkija ei tarkkaan tiennyt kuinka kauan maahanmuuttaja oli osallistunut juuri kotouttamisen kentälle kuuluvaan koulutukseen. Näin ollen kotoutumiskoulutuksen määrittely haastattelutilanteessa jäi tutkittavan omalle vastuulle. Lisäksi osa kotouttamisen tavoitteista ei ole suoraan ulkoisin tekijöin mitattavissa. Tällöin tutkimuksen kannalta ongelmaksi muodostuu se onko jokin tekijä suoraan seurausta kotoutumiskoulutuksesta vai muista arkielämään liittyvistä tekijöistä. Tällaisia tarkastelun osa-alueita olivat mm. yhteiskunnallinen osallisuus sekä kulttuuristen ristiriitojen tunnistaminen ja ratkaiseminen. Tutkijan on haasteellista arvioida kuinka suuri vaikutus koulutuksella oli suoraan kulttuuristen ristiriitojen ratkaisemiselle. Haastatteluista tuli esille, että tällaista työtä oli kotouttamisen kautta tehty, mutta sen laajuus ja suora vaikutus jäi tutkijalle epäselväksi. Uudessa maassa maahanmuuttajat ratkaisevat jatkuvasti kulttuuriin liittyviä tekijöitä arkipäiväisessä elämässään ja tästä syystä on mahdollista, että kotoutumiskoulutuksen merkitys osana kulttuurista sopeutumista voi olla myös maahanmuuttajalle itselleen haastava tehtävä. Näin ollen tämän tutkimuksen tuloksia ja kotoutumiskoulutuksen merkitystä on mielekkäämpää tarkastella osana maahanmuuttajien kotoutumisprosessia.

On mahdollista, että osa tutkimuksessa käsitellyistä tuloksista ei suoraan tarkastele sitä mitä oli tarkoitus. Tehtävä oli tutkijalle haastava, koska tutkijan oli tehtävä rajanvetoja kotouttamisen ja kotoutumisen välillä. Kotoutumisen tarkastelu on kuitenkin ehdottoman tärkeää, koska kotouttamisella pyritään siihen, että maahanmuuttajat kotoutuvat Suomeen. Tutkija sisällytti tutkimukseen opiskelijoiden asenteita kuvaavia tutkimustuloksia kuten tavoitteellisuuden, näkemyksen itsestä oppijana sekä halun osallistua ja työllistyä. Nämä sisällytettiin sen takia, että niiden kautta voidaan tarkastella ovatko opiskelijat saaneet itselleen merkityksellistä ja

tarpeellista koulutusta. Kun koulutus koetaan merkitykselliseksi, on sillä paremmat mahdollisuudet edistää opiskelijoiden kotoutumista. Kantaväestön ja maahanmuuttajien välisiä vuorovaikutussuhteita tarkasteltiin, koska ryhmien väliset myönteiset suhteet ovat yksi kotoutumisen lähtökohta. Tarkastelemalla tasavertaisuuteen liittyviä ilmiöitä lainsäädännön ja arkisen vuorovaikutuksen kautta voidaan löytää niitä koulutuksen rakenteellisia ongelmia, jotka rajaavat ryhmien välisen vuorovaikutuksen kenttää. Tutkimuksessa tullaan lopuksi johtopäätökseen, jonka mukaan kotoutuminen on pitkäaikainen prosessi. Kotoutumiskoulutus kestää normaalisti maksimissaan 3 vuotta, mutta sopeutuminen uuteen maahan vie useita vuosia. Tällä johtopäätöksellä on tärkeä merkitys sille kuinka kotouttamisen onnistumista lähdetään arvioimaan.

Kotoutuminen ja uuden kielen oppiminen on pitkäaikainen prosessi. Tämä vaatii pitkäjänteistä tutkimusta ja työtä maahanmuuttajien parissa. Pitkäaikaisen luonteensa vuoksi kotoutumista olisi mielekkäämpää tutkia pitkittäistutkimuksena. Pitkittäistutkimus on kuitenkin suhteellisen vaikea toteuttaa, koska sen toteutukseen tarvitaan tutkimukseen sitoutuneita osallistujia. Tämän tutkimuksen pohjalta tutkijaa kiinnostaisi tutkia erityisesti kielen oppimista ja ohjauksen merkitystä osana oppimisprosessia. Kielen kehitystä voitaisiin tutkia osallistamalla ja havainnoimalla kielen opetusta, toteuttamalla väliarviointeja sekä haastatteleamalla opiskelijoita. Lisäksi tutkijaa kiinnostaa erityisesti se, kuinka oman äidinkielen lisääminen osaksi opetusta tehostaa suomen kielen oppimista. Tätä voitaisiin tutkia muodostamalla koulutuksessa pienryhmiä, jotka saavat suomen kielen ohjausta omalla äidinkielellään. Suomen yhteiskunta on haasteellisessa tilanteessa. Yhteiskuntamme koostuu aikaisempaa monimuotoisemmasta joukosta erilaisia ihmisiä. Kotouttavassa työssä tarvitaan laaja-alaista työskentelyä, joka tarkastelee kotoutumiseen liittyviä tekijöitä niin kantaväestön kuin maahanmuuttajien lähtökohdista. Tätä kautta voimme rakentaa hyvinvoivan yhteisön, joka ei kiellä yksilön oikeutta erilaisuuteen.

LÄHTEET

- Ahmadi, N. 2005. Globalisation, Postmodernity and Migration - Rethinking Cultural Identity. Teoksessa M. Launikari & S. Puukari (toim.) Multicultural Guidance and Counselling - Theoretical Foundations and Best Practices in Europe. Jyväskylä: Kirjapaino Oma Oy, 99-116.
- Berry, J. 1992. Acculturation and Adaptation in a New Society. *International Migration* 30, 69-85.
- Berry, J. 1997. Immigration, Acculturation and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review* 46(1), 5-68.
- Berry, J. 2005. Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations* 29, 697-712.
- Bhabha, H. 1996. Culture's In-Between. Teoksessa S. Hall & P. Du Gay (toim.) Questions of Cultural Identity. Hampshire: Ashford Colour Press Ltd, 53-60.
- Björklund, K. 2014. "Haluun koulutusta, haluun työtä ja elämän Suomessa" Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Turku: Painosalama.
- Bourdieu, P. 1991. Language and Symbolic Power. Polity Press.
- Dufva, H. 2002. Dialogia suomalaisuudesta. Teoksessa S. Laihiala-Kankainen, S. Pietikäinen & H. Dufva (toim.) Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 21-38.
- Finlex. 2010. Laki kotoutumisen edistämisestä.
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>> Luettu 28.10.2015.
- Forsander, A. 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa A. Forsander, E. Ekholm & P. Hautaniemi (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopaino, 31-56.
- Fågel, S., Salonen, U. & Säävälä, M. 2012. Womento. Naiset mentoroinnilla yhteisiin tavoitteisiin. Helsinki: PRXpress Oy.
- Hall, S. 1997. Old and New Identities, Old and New Ethnicities. Teoksessa A. King (toim.) Culture, Globalization and the World-System. Contemporary Conditions for the Representation of Identity. Minnesota, MN: University of Minnesota Press, 41-68.
- Hall, S. 1999. Identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Halonen, M., Kemppainen, R., Lasonen, J. & Teräs, M. 2009. Monikulttuurisuus, kulttuurienvälisyys ja osaamisen tunnustuksen tarve. Teoksessa M. Halonen & J. Lasonen (toim.) Kulttuurienväläinen osaaminen koulutuksessa ja työelämässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 9-21.
- Hautaniemi, P. 2001. Etnisyys ja kulttuuri. Teoksessa A. Forsander, E. Ekholm & P. Hautaniemi (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopaino, 11-30.

- Huttunen, L. 2002. Kotona, maanpaossa, matkalla: kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkerroissa. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Iivari, J. 2006. Tuomittu maahanmuuttaja. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jokisaari, S. 2006. Kotouttamislain merkitys kotoutumisessa maahanmuuttajan näkökulmasta. Siirtolaisuusinstituutti: Web Reports No. 18.
- Kemppainen, R. & Lasonen, J. 2009. Monikielisyys oppimisen pohjana perusopetuksessa. Teoksessa M. Halonen & J. Lasonen (toim.) Kulttuurienvälinen osaaminen koulutuksessa ja työelämässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 25-43.
- Kivisik, K., Mentula, H. & Nissilä L. 2011. Opas aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen. Tampere: Juvenes Print - Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Korhonen, V. & Puukari, S. 2013. Monikulttuurisen ohjauksen lähtökohdat. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Juva: Bookwell Oy, 12-31.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Lasonen, J. 2009. Tavoitteena tunnustuksen antamisen tasavertaisuus. Teoksessa M. Halonen & J. Lasonen (toim.) Kulttuurienvälinen osaaminen koulutuksessa ja työelämässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 145-154.
- Mandalios, M., Nummela, S., Roininen & E., Sipilä, J. 2011. Matkalla Suomessa. Maahanmuuttanut ohjauksella kotoutumaan. Porvoo: Kirjapaino Uusimaa.
- Martin, M. 2002. Suomen kielen oppijasta sen käyttäjäksi. Teoksessa S. Laihiala-Kankainen, S. Pietikäinen & H. Dufva (toim.) Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 39-53.
- Metsämuuronen, J. 2011. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 2. e-kirja 1. painos.
- Ojanen, S. 2000. Ohjauksesta oivallukseen - Ohjausteorian kehittäjä. Saarijärvi: Palmenia-kustannus.
- Onnismaa, J. 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö - Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Opetushallitus. 2012. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Tampere: Juvenes Print Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Pietikäinen, S., Dufva, H. & Laihiala-Kankainen, S. 2002. Kieli, kulttuuri ja identiteetti - Ääniä Suomenniemieltä. Teoksessa S. Laihiala-Kankainen, S. Pietikäinen & H. Dufva (toim.) Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 9-20.
- Pitkänen, P. 2006. Etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus viranomaistyössä. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Pitkänen, P. 2011. Johdanto. Teoksessa P. Pitkänen (toim.) Kulttuurien kohtaamisia arjessa. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

- Puukari, S. & Taajamo, M. 2007. Kulttuurinen kehitystehtävä monikulttuurisen ohjauksen lähtökohtien hahmottamisessa. Teoksessa M. Taajamo & S. Puukari (toim.) Monikulttuurisuus ja moniammatillisuus ohjaus- ja neuvontatyössä. Jyväskylä: Kopijyvä Oy, 9-22.
- Raunio, M., Säävälä, M., Hammar-Suutari & S., Pitkänen, P. 2011. Monikulttuurisuus ja kulttuurien välisen vuorovaikutuksen areenat. Teoksessa P. Pitkänen (toim.) Kulttuurien kohtaamisia arjessa. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 18-50.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 15.01.2016.
- Suokonautio, J. 2008. Palapelin palat paikoilleen. Helsinki: Kopijyvä Oy.
- Säävälä, M. & Keski-Hirvelä, E. 2011. Osallisuuden haaste - Kulttuurisesti monimuotoistuva työvoimakoulutus. Teoksessa P. Pitkänen (toim.) Kulttuurien kohtaamisia arjessa. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 165-196.
- Talib, M. 2002. Monikulttuurinen koulu - haaste ja mahdollisuus. Kirjapaja Oy.
- Talib, M. & Lipponen, P. 2008. Kuka minä olen? Monikulttuuristen nuorten identiteettipuhetta. Turku: Painosalama Oy.
- Teräs, M. 2009. Ammatillinen toinen aste ja kulttuurienvälinen tila. Teoksessa M. Halonen & J. Lasonen (toim.) Kulttuurienvälinen osaaminen koulutuksessa ja työelämässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 63-84.
- Tilastokeskus: Taustamaa ja syntyperä iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990 - 2014
<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/045_vaerak_tau_200_fi.px/?rxid=3f448b76-ecc5-4a1c-b28f-809c36fde085>
Luettu 15.01.2016
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Latvia: Livonia Print.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. Ministeriöiden välinen kotouttamisen yhteistyöryhmä. 2012. Valtioneuvoston periaatepäätös valtion kotouttamisohjelmasta - Hallituksen painopisteet vuosille 2012-2015. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Uusikylä, P. 2005. Kannattaako kotoutumiskoulutus? - Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen arviointi. Helsinki: Hakapaino Oy.
- VATT-työryhmä. 2004. Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Weedon, C. 2004. Identity and Culture. Cornwall: MPG Books Ltd.
- Wilhelmsson, N. 2004. Oppilaitosten kulttuuri ja maahanmuuttajat. Teoksessa U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Hakapaino Oy, 36-68.

Kuvalähteet:

KUVA 1. Opetushallitus. 2012. Esimerkki opiskelijoiden jakamisesta lähtötason arvioinnin perusteella eri opintopoluille sekä kotoutumiskoulutuksen moduuleihin. Teoksessa Opetushallitus. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Tampere: Juvenes Print Tampereen Yliopistopaino Oy, 55.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

1. Taustatiedot
Background Information
Ettela'at pas zamine
 - ikä, kulttuurinen tausta, koulutustausta, milloin Suomeen
 - age, cultural background, educational background, arrival in Finland
 - sen, farhang, keshvar, tahsil, amadan be finland

2. Koulutuksen aloitus
Beginning
Shoru kardan e tahsil
 - alkukartoitus, oliko ryhmä/kurssi sopiva, vastasiko koulutus tarpeita, johdonmukaisuus
 - initial test, suitable group/course, individual needs, consistency
 - sath bandi, monaseb e goruh/kurs, niyazhaye shakhsi, paye bandiye kursha

3. Ohjaus
Guidance and Counselling
Hedayat
 - oman koulutuspolun suunnittelu, koulutusratkaisut, ongelmatilanteet, kannustus/tuki, ammatillisuus (koulutus, työllistyminen)
 - planning of education, educational choices, problem situations, professionalism (further education, employment)

- barnamerizi tahsili, shivehaye tahsil baraye amuzesh, moshkelat, komakresani, herfeyi (amuzesh va parvareh, estekhdam)

4. Oma henkilökohtainen aktiivisuus

Own personal activity

Fa'aliyathaye shakshi

- tavoitteet, keinot joilla saavuttaa, oma oppiminen, motivaatio, mielekkyys

- goals, means to achieve, own learning, motivation, meaningfulness

- ahdaf, dast avardan be ahdaf, yadgiri, angize, khoshgozarani

5. Työharjoittelu

Work practice

Tamrin kari

- omat mahdollisuudet, työhön sijoittuminen, oman suunnitelman laadinta, suomalainen työkuulttuuri

- possibilities in Finnish labour market, promotion of possible position in the labour market, own ideas and plans, Finnish work culture

- tavanayihaye fard baraye kar, estekhdam dar ayande, barnamerizi, farhang e kar dar finland

6. Suomalainen yhteiskunta

Finnish society

Ejtema finland

- asenne / haluaako osallistua, verkostot, omat mahdollisuudet, suomalaisuus, arkielämän taidot, kokee olevansa pysyvä, yhdenvertainen ja tervetullut osa yhteiskuntaa, kulttuurin avoimuus / antaako mahdollisuuden integroitua

- attitude/participation, social networks, own possibilities, being Finnish, skills for everyday life, a permanent, equal and accepted part of the Finnish society, cultural openness
- aqide/sherkat kardan, shabkehaye ejtemayi, finlandi, zendegi dar finland, barabari, vared shodan be farhange finlandi

7. Kieli ja kulttuuri
Language and Culture
Zaban va farhang

- oma kielitaitotaso, peruskielitaito (arki, koulu, työ, yhteiskunta), kulttuuri-identiteetti, oma ja suomalainen kulttuuri (arvot, asenteet, tavat, yhteensovittaminen), kielen merkitys, miten näkee itsensä Suomessa/kuka on
- level of Finnish language, basic language skills (everyday life, school, work, society), cultural identity, own culture and Finnish culture (values, customs, reconciliation), importance of language, self-definition/self view
- sathe zaban finlandi, zaban asasi (zendegi ruzmarre, madrese, kar, ejtema), hoviyat e farhang, farhang e khod va finlandi, ahammiyat e zaban dar finland, nazar khod dar finland

8. Lopuksi
The End
Payan

- onnistuiko koulutus, mikä hyvää/huonoa, oma tulevaisuus Suomessa
- was the education successful, what was good/bad, future in Finland
- tahsil baraye shoma ba movaffaghiyat bod, che khob/bad, ayande dar finland